

ANDREJ HLINKA

ZÁPISKY Z MÍROVA

SOSTAVIL A VYSVETLIVKAMI OPATRIL :

KAROL SIDOR

1941

*Radšej byť a žiť s niekým,
ako umrieť osamote.*

Andrej Hlinka.

ÚVODOM

O to vás prosím, milí čitatelia, aby ste tieto Hlinkove „Zápisky z Mírova“ čítali pomaly, riadok za riadkom a s pietou, akú vo svojom srdci prechovávate voči zvečnelému nášmu vodcovi. Pamätajte vždy, že sú to riadky Hlinkovou vlastnou rukou písané a to v pošmúrne dni jesene a v studenej izbe väzenia na Mírove.

„Je jeseň“ — takto si zapisuje Hlinka — „pravá jeseň. Stromy opadávajú, zažltlé lístie roznáša vietor a hrá sa s ním popred moje nohy“. A inde: „V peci celý deň horí, ale zato tepla málo: uhlie slabé, pec prepálená“.

Bolestná myšlienka jesene, chladu, dušičkovej atmosféry a pomnutia sa tiahne často každým riadkom Hlinkovho písma. K tomu ešte pridružujú sa bolesti žalúdočného kataru, ktorý ničí telo a zoslabuje ducha.

Ale sú partie, v ktorých sa Hlinkov duch vznáša do prorockých výšin, kde hrmí a búri proti krivdám a nepravdom a kde v slnečnom jase veľkých myšlienok prejavuje svoju horúcu lásku voči potláčanému slovenskému národu.

A čítajte „Zápisky z Mírova“ vo vedomí, že Andrej Hlinka bol hrdý na ne. Neukazoval ich nikomu. Schovával si ich na ružomerskej fare, vo svojej spálni, zamknuté do wertheimky. Ale keď roku 1934 vydával som jeho životopis: „Andrej Hlinka 1864—1926“, vytiahol ich z úkrytu, prezeral si ich, nič však na nich nemenil a dal mi ich pekne poukladané, pooznačujúc na nich počet jednotlivých strán.

Bol potom veľmi spokojný, keď som ich zapojil do jeho životopisu.

Pravda, citoval som z nich len kde-tu a len čo-to. Českému cenzorovi sa to nejako nepáčilo. Povytieral vtedy z mojej knihy veľmi dôležité a veľmi krásne state z týchto Hlinkových zápiskov.

Zápisky potom ostaly u mňa. Hovoril som o nich veľa ráz s Andrejom Hlinkom a najmä vtedy, keď nejaký čas pred svojou smrťou znovu otváral vo svojej spálni wertheimku a robil posledné poriadky so svojimi vecami. Vyslovil vtedy nádej, že raz budem môcť všetko — a teda aj tieto jeho „Zápisky z Mírova“ — tak uverejniť, ako to on napísal.

Ten čas pre „Zápisky z Mírova“ nadišiel teraz.

Dávam teda čitateľom do rúk pútavé a historické čítanie. Dávam zápisky Andreja Hlinku v úplnom ich znení.

Aby sme im dobre porozumeli a ich pochopili, musíme si stále uvedomovať, že ich Hlinka písal vo väzení, na Mírove, koncom roku 1919, teda v kulminačnom bode českej slávy a sily, a to po svojej ceste do Paríža.

Parížska cesta Andreja Hlinku, podniknutá v auguste 1919 v záujme autonómie Slovenska, bola prvým veľkým činom vodcu nášho slovenského národa v rokoch povojnových. Z faktu, že Hlinka šiel do Paríža, jasne vysvitá, že roku 1919 ešte dôveroval víťazným západným veľmociam a myslel si, že ony skutočne chcú spravodlivo usporiadať národnostné pomery v jednotlivých štátoch, najmä v novovzniklých, a vôbec v strednej Európe. Preto šiel na mierovú konferenciu k reprezentantom týchto veľmocí a v Paríži predložil im memorandum krívd slovenského národa, štylizované v rozličných svetových rečiach Dr. Františkom Jehličkom, a predostrel im aj faksimile Pittsburskej dohody s vlastnoručným a záväzným podpisom prvého prezidenta ČSR T. G. Masaryka.

Vtedajšia politická situácia pre Čechov bola veľmi prajná. Víťazné veľmoci, ovplyvnené slobodnými murármi a Židmi, neboly zvedavé na slovenské krívdy a na slo-

venskú mienku, najmä keď táto v Paríži bola tlmočená tromi slovenskými rímskokatolíckymi kňazmi: Andrejom Hlinkom, Dr. Františkom Jehličkom a Štefanom Mnohelom. Veľmoci v otázkach strednej Európy prijali koncepciu Dr. Eduarda Beneša, ktorý bol v týchto veciach uznaným odborníkom a poradcom pri mierovej konferencii.

Netreba sa diviť, že Dr. Eduardovi Benešovi bolo veľmi ľahko za tejto priaznivej pre Čechov politickej situácie poraziť v Paríži Andreja Hlinku a aj vec, ktorú on zastupoval.

Andrej Hlinka v Paríži si jasne uvedomil, že pri riešení slovenskej otázky nemôže rátať na pomoc víťazných západných veľmocí vôbec.

Odhodlal sa na návrat na Slovensko, aby tam zorganizoval a sústredil vlastnú slovenskú silu. Súčasne však postaral sa aj o to, pomocou svojich emisárov, Dr. Jozefa Rudinského a Jozefa Kubalu, aby sa v tomto duchu zorganizovala a sústredila aj slovenská Amerika. V podstate šlo o dielo amerických Slovákov, o Pittsburskú dohodu, ktorej realizácia bola by znamenala uspokojenie slovenských požiadaviek v rámci ČSR a teda bola by znamenala aj úplné uspokojenie Slovenska so svojim novým politickým položením po svetovej vojne.

S takýmito skúsenosťami a predsavzatiami Andrej Hlinka vrátil sa do Ružomberka v októbri 1919. Niekoľko dní pobudol na svojej fare, keď tu v nočnú hodinu z rozkazu Prahy prišli tajní policajti a vojaci, položili ho na nákladné auto a odviezli ho, 12. októbra 1919, do väzenia na Mírove. Vládnúce kruhy chceli Hlinku osobne potrestať a pomocou Hlinkovho trestu podlomiť a zastrašiť slovenský národ, domáhajúci sa svojho prirodzeného práva na svoj vlastný národný život.

Ale Andreja Hlinku nebolo možno väzením zlomiť a potrestať. Andrej Hlinka bol veľký, keď šlo o utrpenie.

Ešte za Uhorska po svojom odsúdení na 4-ročný žalár bol napísal, že je hrdý, keď môže za svoj národ trpieť vo väzení. Zdalo sa, ako keby schválne vyhľadával najnebezpečnejšie situácie, výsledkom ktorých mohlo byť iba väzenie. Vo väzení Andrej Hlinka vedel znášať príkoria osamelosti a nedal sa nikým a ničím pohnúť na iné cesty. Ostal pri svojom.

Najťažšie mu bolo na Mírove, kde prežil prvé dva mesiace a to od 13. októbra do 13. decembra 1919. Potom previezli Andreja Hlinku do kaštieľa na Brodek, ako sám hovoril: „do zlatej klieťky“. Ale i tam ho trápil žalúdkový neduh, musel byť prevezený do sanatória v Podolí v Prahe, kde v nemocničnej izbe vyčkal výsledok prvých parlamentných volieb v ČSR a ako zvolený poslanec vrátil sa potom koncom apríla 1920 na Slovensko.

Andrej Hlinka bol teda väznený od 13. októbra 1919 až do 28. apríla 1920, úplných sedem mesiacov.

Z prvej etapy Hlinkovho väzenia, z Mírova, sú prítomné jeho vlastnoručné zápisky.

Je zaujímavé, že v nich vinu za svoje uväznenie na Mírove nedáva Čechom alebo Prahe, ale svojim slovenským politickým protivníkom. Rozkaz na zavretie vydala Praha, Hlinka ten rozkaz v zápisoch aj cituje, ale napriek tomu všade hovorí, že ho dali zavrieť Slováci, že proti nemu a autonomii Slovenska sú „slovenskí samozvanci“, všetko ľudia „malej koncepcie“. Ich obviňoval v prvom rade, aj keď — medzi samými Čechmi — sedel na nákladnom aute, ktoré ho v noci so soboty 11. októbra na nedeľu 12. októbra 1919 viezlo z Ružomberka na Mírov.

„Okolo mňa noc“ — takto uvažuje na aute Andrej Hlinka — „tmavá noc slovenskej slobody. Pred rokom si sa narodila a už si zahynula. Slobodu sobrali pre seba trúdi, ktorí nikdy nenosili medu a nepracovali. Slobodu slovenskú pobrali jej zradcovia. Či sa to dakedy dozvieš, ľud slovenský, že tvoju slobodu, tvoju slovenčinu zapredali tvoji synovia za úrady a výhody?“

V ďalších svojich rozjmaniach Hlinka seba pokladá za jedného z tvorcov ČSR, ale budúcnosť tejto republiky nevie si nijako inakšie predstaviť, len tak, keď Slováci budú v nej uspokojení autonómiou podľa Pittsburskej dohody. Má prorocké tušenie. On vidí a cíti, že autonómia pre Slovensko príde, ale vtedy to už pre celú ČSR bude neskoro.

S očami zaostrenými do budúcnosti Andrej Hlinka, po pohľade na budúcnosť, skúma vo väzení aj svoju politickú minulosť. Lutuje, že 30. októbra 1918 v Turčianskom Sv. Martine pri vynášaní „Deklarácie slovenského národa“ bol tak neobozretný. Vo väzení na Mírove zisťuje si, že sa slovenský ľud nevedel oduševniť za ideu česko-slovenského bratstva a jednako Andrej Hlinka túto ideu vo svojich článkoch a rečiach slovenskému národu odporúčal.

Prečo to robil?

Odpovedá doslovne: „Len aby národ nezahynul, myšlienku túto, ako trpký jed, podával som ľudu v lahodnej oblátke: lepšie byť a žiť s niekým, ako zahynúť osamote“.

Na Mírove si Hlinka zapisuje: „Ak sa mi podarí napraviť chybu pred rokom spáchanú, zvíťazil som. Nelapili ma nadarmo, nežil som naprázdno. Slovensko je pánom svojho osudu. Ak nenapravím chybu, i tak mi národ odpustí a nehodí po mne kameňom.“

Skoro 20-ročnou svojou borbou Hlinka naprával chybu, pochodiacu z neobozretnosti a z prílišného nadšenia za nový slovenský život. A napravil ju za seba i za iných. Celý národ prijal ideu samourčovacieho práva a už pri smrti Hlinkovej bol duševne sjednotený a pripravený realizovať myšlienku autonómie Slovenska, vziať osud svoj do vlastných rúk.

Ale to všetko vtedy, ako Hlinka dobre predvídal, bolo už neskoro. Národ, ktorý chcel žiť a vyvíjať sa podľa svojho, musel ísť ďalej.

Tieto Hlinkove zápisky ostávajú teda dokumentom a ilustráciou Hlinkovho šľachetného a nebojácného smýšľania, ako aj prejavom jeho silnej viery, že národ, dôverujúci v Boha a opretý v prvom rade na vlastnú svoju organizovanú silu, nemusí sa nijako báť budúcnosti.

Veźmite, čitatelia, túto knižku s pietou do ruky a čítajte Hlinkove riadky pozorne!

Rím, v januári 1941.

KAROL SIDOR.

List pre „Čecha“ Václavovi Myslivcovi.

Andreja Hlinku z Ružomberka dovezli do väzenia na Mírove v pondelok 13. októbra 1919. roku. Sotva sa Hlinka zohrial, hneď popoludní pýtal si papier a pero a začal písať list z väzenia svojmu priateľovi Václavovi Myslivcovi, ktorý bol poslancom za Šrámkovu ľudovú stranu a šéfredaktorom „Čecha“, časopisu, stojaceho blízko ku vtedajšiemu arcibiskupovi pražskému, Dr. Františkovi Kordačovi.

V tomto liste Andrej Hlinka oboznamuje českú katolícku verejnosť so svojou vecou a stará sa, aby mu aspoň českí katolíci dobre porozumeli.

List uverejňujem v celosti, lebo on je prvým písomným prejavom Hlinku-väzňa. Na margo listu Hlinka pripísal poznámku: „List pre „Čecha“. Meditácia prvého dňa väzenia, pondelok popoludní.“ A v texte listu Andrej Hlinka Václavovi Myslivcovi hovorí: „Načrtal som Vám verný obraz slovenského života a utrpenia“.

Mírov, dňa 13. októbra 1919.

Blahorodý pane, ctený priateľu!

Ponáhľam sa Vám oznámiť jedno-druhé o mojom osude. Ako viete, s cesty mojej som sa navrátil vo štvrtok večer o 11. hodine, lebo som nechcel nastrašiť pánov, odpočívajúcich po prekonanej ťažkej práci štátnickej. Ľud vo dne bol by iste robil ovácie a demonštrácie, ale načo to? Mohly by povstať nejaké výtržnosti a bola by nová Černová v slobodnej republike.

Došiel som šťastne. Do Žiliny prišiel mi v ústrety pán sekretár. K nemu sa pridružil básnik a spisovateľ Ignác G r e b á č-Orlov.

Poviem niekoľko slov o tomto pánovi.

Ignác G r e b á č-Orlov práve vydal druhý sväzok svojich básnických plodov: „V povíchrí“. Je on plodný pracovník, jeho lýra je milozvučná, motívy berie z ľudu a píše pre ľud. Napísal už hodne milých básní, divadelných hier a veľa článkov do časopisov. Posiaľ bol profesorom a katechétom na gymnáziu v Ružomberku. Žiaci rojčili za ním a ho zbož-

ňovali. Ja sám som videl na vlastné oči listy od žiaka obchodnej školy, náboženstva evanjelického, Jána Krausa, ktorý mu ďakuje za otcovskú opateru, lebo že sa v Kežmarku o nich nikto neobzrie, ba že sa ani len neprežehnajú v škole. **G r e b á č** organizoval študentov a prednášal im. On zriadil aj veľkolepý študentský sjazd v Ružomberku v dňoch 2., 3. a 4. augusta 1919. Muž tento bol aj martýrom, lebo ho roku 1913 odsúdili na 200 korún pokuty a päť dní väzenia pre účasť na martinských slávnostiach. Bol a je Slovákom prácou, citom i slovom.

Ale má veľkú chybu v očiach vladárov doby: je dobrým kňazom, neúnavným pracovníkom a, pravdaže, aj „klerikálnym ľudákom“.

Preto dostal pred krátkym časom od štátneho sekretára Drtinu prípis, v ktorom mu ministerstvo školstva vzdáva sice „ďíky“, ale na jeho prácu „víc nereflektuje“.

Čo teda roztrpčuje Slovákov?

Ignác **G r e b á č**-Orlov nie je sice utisnutý na biednu 250-korunovú suplentúru. Jeho slovenský národ uživí a odmení. Ale krv sa búri v nás, keď vidíme, čo robia samozvanci na Slovensku! Oni roztrpčili ľud slovenský v jeho dobrej duši, oni štvú — títo nedospelí zákonodarcovia a samozvanci — ľud slovenský. A tento ľud sa domnieva, že týchto pánov Praha posielala otravovať Slovensko a odtiaľ ten odpor proti všetkému, čo je české.

Nuž, **U n g e r** a **G r e b á č** prišli mi v ústrety a vo štvrtok večer o 11. hodine nik nevedel o mojom príchode do Ružomberka. Ráno včas som napísal listy ministerskému predsedovi Tusarovi i Šrobárovi, v ktorých ich upovedomujem, že som šťastne došiel, že som vykonal, čo som mohol za Slovensko. Podotkol som, že ani parlament, ale ani stolová spoločnosť pána Šrobára, tzv. „Slovenský klub“, nedorozumím za kompetentný súdiť v mojej veci. Lebo ona je tak významná a tak veľká, že ju oni dnes pochopiť a objektívne posúdiť nevedia.

Každá bytosť sa bojí smrti a zaniknutia. No, a slovenská klubová spoločnosť podobne. Oni sú v národnom shromaždení z milosti Šrobára, z jeho milosti sa stali veľkomožnými pánmi. Z jeho milosti cestujú do Prahy, vynášajú zákony a nazývajú sa poslancami. Toto preda len niečo znamená. Boja sa smrti a odtiaľ to ich náhlenie, odtiaľ ten strach

pred Hlinkom a jeho stranou. Oni veľmi dobre vedia, že pre mňa poslanectvo je ťarchou a že som do Prahy išiel len vtedy, keď som už musel. Najmä Slovenský klub som obchádzal dôsledne. Bol som v ňom len hosťom, nerád vide-
ným. A oni si hneď vynesú štatút, že každý slovenský poslanec musí byť členom tejto spoločnosti.

Bol v parlamentárnom živote kedy takýto nonsens?

Hlinka má zasadať s Bendom, Dr. Kmeňko rovnako má cítiť s Pociskom, Dr. Jehlička so Štefánkom, Dr. Kolísek s Borekom, Matúš Dula s Milanom Hodžom? Strpí niekto taký oktroj?

Dokiaľ sme s Jehličkom boli za hranicami, vyniesli šalamúnsky výrok — a to jednohlasne — že nás pozbavujú mandátov. Ja to so zadosťučinením beriem na vedomie, aspoň nemusím do Prahy chodiť a neponesiem zodpovednosť za činy tohto klubu. Ale či môže niekto odobrať to, čo nemal a on nedal? V civilnom živote sa to nedeje zákonitou cestou a ak sa deje, deje sa to na úkor pravdy a zákona. Ale to potom menujeme krádežou.

Či mne azda Slovenský klub dal mandát? Či ma on oprávnil na členstvo? Či Slovenský klub môže ľuď zastupovať najmä vo svojom dnešnom složení? Nikdy a nijak! Slovenský klub je spoločnosť samozvancov a nie dôverníc ľudu. Ja, akže som mal nejaké zásluhy na členstvo Národného shromaždenia, mal som to na základe národnej práce, ktorú som konal za ľud a pre ľud. Ja, akže som mal aký-taký titul na poslanectvo, mal som ho na základe dôvery ľudu, ktorý všetok patrí do Slovenskej ľudovej strany, okrem maličkých výnimiek.

Páni samozvanci, choďte medzi ľud a uvidíte, akú vám dá odpoveď!

*„Ale komunisti chcú byť voľti, slovenský klub
sa dostal ten čarh, čo nás pozbavil mandátov, a
metódou nás vyhlásil za vlastivradcov, treba by sa
súto priznalo že mu patril, lebo každá práva národná
medzi ktoré patrí na prvom mieste autonómia Slovenska
Korist sa mocným tohto sveta, a hlasovať dôveru ja-
nejšieho vláde, je ešte ne možným vlastenectva, a
dôkazom pravdy“*

Ale žiadal som suspendovanie mojej imunity a úpravu pre ružomberského štátneho zástupcu, aby proti mne pozdvihol žalobu pre vlastizradu, lebo ja ani na chvíľu nechcem ostať v tomto podozrení. A vláda sa ponáhľala s neslýchanou rýchlosťou.

Dnes ráno o 2. hodine v noci dala ma zo sna vyburcovať a v nočnej tme do väzenia na automobile doviezť sem, až do Mírova.

Toto unúvanie a nepotrebnú senzáciu si mohli ušetriť. Ved' ja som len preto prišiel do vlasti — a stálo ma to nemalú námahu, až som sa domov dostal, nech sú presvedčení, že by mne akýkoľvek nepatrný pokyn bol stačil — aby som sa dostavil k vyšetrujúcemu sudcovi.

Ak bude z mojej veci svetová senzácia, budú to chcieť zase mne pripísať. A toto si tiež mohli pekne ušetriť.

Po pätnásthodinovom letení via Žilina—Trenčín—Brod—Uhorské Hradište—Hulín—Přerov popoludní o 1/25. sme došli do štátnej trestnice v Mírove, ktorej som dnes obyvateľom.

Mňa tento čin vlády neprekvapil, ja som ho očakával. Predsa po kriku slovenských samozvancov, po osvedčení sa Národného shromaždenia a ministerského predsedu Tusara sa nemohlo nič iného stať, ako toto.

Ja som síce pozdvihol svoje protestné slovo a véto proti môjmu lapeniu v noci. V noci sa ide na zlodejov a kmínov, ale nie na pokojne spiacich občanov. To boli Maďari lojálnejší, ktorí ma tiež lapili pred 13. rokmi, ale to bolo vo dne a vsadili ma doma do žalára, aby som videl rodnú zem.

Protestoval som ďalej, že mňa, ako člena Národného shromaždenia, bez vypočutia imunitného výboru dali lapiť a do nákladného auta, ako nejaký dobytok, vsadiť. Vliekli ma celú noc a skoro celý deň bez toho, že by som i len kvapku vody bol vypil. V Trenčíne ma nechali na dvore skoro dve hodiny pod otrhanou plachtou stáť. Pýtal sa ma síce ktorýsi z mojich sprievodcov, či si želim raňajky. Ale v takom duševnom položení, v takom vozni, v takých okolnostiach a na dvore čakárne nebude ani najzvrhlejší zločinec žiadať pohár vody od svojich nepriateľov, obtočený vojskom a vystavený rozličným inzultáciám.

Protestoval som konečne, že mňa, syna slobodného Slovenska — aspoň podľa nich je slobodné — vlečú na územie Moravy alebo Čiech. Toto je kardinálny zákon, že by kaž-

dý tam bol súdený, kde spáchal priestupok. Ja som nie občanom Moravy, ja som nie Čechom, ale ja som príslušníkom slovenským, preto len na Slovensku chcem a mám byť súdený a to slovenským súdom, za ktorý ja bojujem.

Vlast' svoju milujem, bránim a zveľad'ujem a preto odmršťujem upodozrievania z vlastizrady.

Právnicki a hládam slovenskú autonómiu, ktorá nám dá na písme vtedy, keď sa Česko-slovenská republika rozdelá oblasť svoju a slobodu Slovenska. Brinim proti jeho vlastným synom, ktorí sú za úrody nastaveno, úpánstvá, ministerstvá a poradomstvo zapredali. Slovensko musí byť slovenským a od každého iného cudzého volným a neoddelným.

Niečo o našich najnovších pomeroch.

Keď páni začuli a sa dozvedeli, že som prišiel, chytila ich zimničná triaška. Pána ministra s plnou mocou pre Slovensko Dr. Vavra Šrobára som upovedomil a aby istotne a rýchlejšie dostal môj list, poslal som ho osobne po účtovníkovi Ľudovej banky v Ružomberku, Emilovi Novákovi. Pán minister sa musel náramne zľaknúť, lebo bezodkladne zastavil náš časopis „Slováka“. Zastavil ho iste preto, žeby sa ľud nemohol dozvedieť o jeho činoch a o mojom osude.

Poviete, priateľu, že Slovensko je slobodné?

Slovensko je dnes v ťažšej porobe, ako za času najväčšieho maďarského teroru. Opozičnú tlač, ktorá tlmočí vôľu ľudu, ubíjajú a ničia. Minister s plnou mocou už zabil „Slovenské ľudové noviny“ a ich redaktora Floriána Tomáka a zavrel do väzenia v Ilave. Kňazov celé desiatky internovali v Terezíne, Brode alebo v Ilave. Zo Slovenska v mesiaci júli a auguste bolo naraz 3000 ľudí zatvorené. Dost' bolo špiónovi pošepnúť slovo a človek bol chytený, odvedený. Zo samého Ružomberka odvliekli 17 ľudí. Týchto hrozne trýznili a bili. Rozkázali im navzájom sa zauškovať. Pobrali im peniaze, šaty i bielizeň. Robili si z nich bláznov. Juraj F e k e t e, reštaurátor na ružomerskej stanici, musel si topánky vyzuť a bosý chodiť. On mal krátke poľovnícke nohavice, len po kolená siahajúce, išiel po Bratislave ako blázon v nohaviciach po kolená a od kolien mu visely zaprášené a špinavé spodky. Mám dôkazy od mojich ru-

žomberských spoluobčanov, že im narobili 47.000 korún škody. V hotovosti im vzali 17.000 korún na ceste. Za odplatu dostali ešte bitku.

V textilnej továrni v Ružomberku, počas boľševického vpádu na Slovensko, českí robotníci napádali a bili ľudí. Chovali sa tak drzo, že sa to každému sprotivilo. Keď sa nabili tých, ktorí boli internovaní, kričali, „kde je Hlinka, i toho treba internovať“. Zlorečili a rúhali sa.

Takéto počínanie si Čechov na Slovensku budí odpor a nevôľu v ľuďoch. A toto má potom za následok, že všetko zlo pripisuje sa Čechom, trebárs i dobrým.

Úradníci, učitelia a zamestnanci slovenskí sú krok za krokom krivdení. Úradníci z Čiech, trebárs chlapci, majú okrem základného platu ešte 40—50 korún denných diét. Okrem toho plat v Čechách.

Ono to tak vyzerá na Slovensku, že nás Česi okupovali, a že sme my podmaneným národom.

Na Slovensku pisár Čech má omnoho väčší plat, ako jeho šéf Slovák; tamten má diéty, Slovák je toho pozbavený. Čoho následok je, že sme už dnes ta dogazdovali, že máme 7 miliárd deficitu, a keď k tomu pridáme naše závislosti voči Rakúsku a starému Uhorsku, vyjde nám okrúhlych 20 miliárd štátneho dlhu.

Či to unesie náš mladý a malý štát?

K tomu dodajme nepriateľov vnútorných i zovňajších. Máme tu národnosti viac, ako v starom Rakúsku: tu sú Česi, Slováci, Rusíni, Nemci a Maďari. Na zakončenie ešte i Moraváci nechcú niesť meno: Čech. Koľko Moravanov protestovalo, tvrdiac, že sú oni nie Česi, ale Moravania.

Nemáme hranice prirodzené, len od Poľska. A hľa, i tuto sa nám naskytla otázka horalská. Sme otvorení a hravo nás môžu napadnúť Rumuni i Maďari. Poliaci sa dohadujú o Tešín, Oravu i Spiš.

Tešínskej otázke sa nerozumiem, lebo ju nepoznám; Tešín patril do rakúskej ríše. Ale otázke Spiša a Oravy až veľmi dobre rozumiem. Je to náš krásny ľud, a keby nebolo politických chýb a náboženských prechmatov so strany Čechov, tejto otázky by vôbec nebolo. Predsa je známe, čo sa dialo v jeseni na hraniciach Oravy. Ľud oravský, polhor-
ský, rabčiansky sa bil s legionármi. Námestovský farár verejne bozkával na shromaždení českú zástavu. V Hladov-

ke, poslednej obci na severe Oravy, ľud nechcel počuť poľského kňaza.

A dnes?

Musia v Jablonke expiovať dostrieľanú sochu. A za akých okolností! Objednali sochu pre kaplnku, socha ale nedošla, Dekan, Slovák-Ružomberčan, zadovážil niekde sochu Matky Božej. Celá procesia ide ju posviacať a pri kaplnke nájde horala, kľáčiaceho s kúskami sochy, dostrieľanej českými vojakmi. Horal ju demonštratívne doniesol, nedal si ju za žiadnu cenu, ako najdrahšiu relikviu odobrať.

Nech tu teraz vystúpi Čech!

Ľudová strana zriaďuje agitačné shromaždenia po Orave a Spiši, chce zachrániť celistvosť Slovenska. Shromaždenia boli v Trstenej, v Chyžnom, ale nemohly byť v Jablonke. Shromaždenie bolo v Starej Vsi na Spiši. Hovorili samí ľudáci, lebo iný nemá prístupu k ľudu. Hovoril v Starej Vsi: H e r b s t a K l e i n, naši dôverníci. V Trstenej Dr. K o v a l í k a farár B á ž i k, ako aj chleba pozbavený a zo školy vyhnaný Ignác G r e b á č - O r l o v, Ferko Skyčák, Vendelín S c h w a r c, všetko ľudáci.

Prečo nejdú pokrokári, klubisti, socialisti: bendovci, otavovci, markovičovci k slovenskému ľudu? Pochodili by, ako v Ružomberku, kde pri zakladaní republikánskej roľníckej strany nemali ani jedného roľníka. Mali jedného meštana Matúša N o v á k a a niekoľko českých úradníkov, profesorov a protestantov. To mohlo byť asi 50 ľudí.

Praha už lepšie pozná pomery ako Š r o b á r a jeho ľudia. Praha vyslala do Oravy a Spiša Dr. Š r á m k a, predsedu ľdovej strany, ako splnomocneného plebiscitného svojho dôverníka. Čoho sa nedopustil Šrobár, minister s plnou mocou? Nielenže vyslal najnenávidenejšiu osobu u katolíckych Slovákov, Jána J a n č e k a ml., ktorý sa vyhráza strieľaním do ľudu, ale na dôvažok si tým chce získať oravský a spišský čisto katolícky ľud, že si ma dovolil dať chytiť a to v noci.

To je politika! To je rozum!

Tak robievali namyslení tyrani alebo obmedzení politici, ale nie štátnici. Celý svet vie, že naša škola: V o j t a š š á k, M n o h e ľ, P a ň á k, B á ž i k, D o l á n s k y sú rojčiví horlivci za celistvosť Slovenska, ale sú aj rojčiví autonomisti. M n o h e ľ je natoľko za slovenčinu, že sa neštítal dať výraz svojmu presvedčeniu aj na najvyššom mieste. A M n o

heľ, Vojtaššák a Paňák sú horalského pôvodu, práve z tých obcí, kde je nariadené hlasovanie: z Novoti, Zákamenného Klina a Jablonky.

A teraz pán minister s plnou mocou dá chytiť hlavu novej školy katolíckeho renesančného pohybu, zakáže shromaždenia, cenzuruje noviny a každý katolícky pohyb chce v zárodku udusiť. Teraz zakázal „Slováka“, aby sa ľudia nedozvedeli o jeho tyranii, aby každú verejnú mienku vydusil a Prahu zaviedol.

Vládnych časopisov však vydržiava celé krdle, takže Slovensko má už viac časopisov ako Čechy a Morava.

Keďže je na Slovensku hodne chudobného a hladného proletariátu, ktorý sa chce pomocou vlády uplatniť, každý vydáva vládny časopis a chváli ministra s plnou mocou. A toto Šrobárovi imponuje, v tomto kulminuje jeho plná moc a jeho štátnická múdrosť: vydusiť voľnú mienku, hádzať prach do očí Prahe a udržať sa za každú cenu.

Preto Hlinka musel ísť za mreže, Tománek do Plavy, zahynúť musia „Slovenské ľudové noviny“, zakáže sa „Slovák“, nedovoľujú sa shromaždenia a cenzurujú sa plody ducha. Toto je zúfalá hra s ohňom a dušou slovenského ľudu. Trovy takejto politiky zaplatí republika, najmä Slovensko, lebo toto je najväčšmi týrané a prenasledované.

Načrtal som Vám verný obraz slovenského života a utrpenia. My stvorili sme Slovensko, my nová škola katolíckeho kňazstva! Vavro Šrobár soberá len ovocie našej práce ako aj predtým.

V čom pozostávala Šrobárova práca?

Zašiel raz, dva razy do Prahy, mal tam za 5—10 rokov jednu voľnomyšlienkársku prednášku, v ktorej dokázal, že najväčší záškodníci na Slovenskú sú Žid a kňaz, že v Písme svätom je niekoľko sto chýb — a už je hotový ministerský fotel.

No, Slovensko mu dá opačnú odpoveď. A už mu ju aj dáva, lenže, bohužiaľ, na našu najväčšiu štátnu a majetkovú škodu. Vavro Šrobár a jeho „Slovenský klub“ prehral na Slovensku vojnu. Štát nemožno bodákmi a väzením dlho spravovať a to najmenej slobodnú republiku.

Táto sa nedá myslieť bez slobody tlače a slova.

Som spokojný. Zdravstvujte.

S úctou: Andrej Hlinka.

Za slovenskú slobodu! Moje uväznenie.

Kým v prvom svojom prejave z väzenia Andrej Hlinka opisoval českej katolíckej verejnosti svoju vec a slovenské pomery, v druhej svojej pamiatke, napísanej v druhý deň väzenia, uvádza v podrobnostiach svoje chytenie a uväznenie, ako aj ten fakt, že väzenskými dozorcami boli 80% Nemci a aj správca väznice bol Nemec, ktorí s ním, ako píše, zachádzali „s celou nežnosťou“.

Utešené sú však Hlinkove meditácie, keď v rozheganom aute na ceste Ružomberok—Mírov uvažoval o slovenskej slobode pod Maďarmi a pod Čechmi. Nenašiel nijakého rozdielu.

Ale veľmi dôležité je aj Hlinkovo rozlišovanie, že sú vlastne dve Slovenská, jedno Šrobárovo, v ktorom sa prizvukuje štát, a druhé Hlinkovo, v ktorom je dôraz na národe. A za toto druhé Slovensko, píše Hlinka, „odplatí sa doniesť obeť a podujat trebárs najobťažnejšiu cestu“.

Pri tom Hlinka myslí aj na tých svojich najintímnejších priateľov, ktorí ho opustili. Spomína Vavra Šrobára a Ondreja Jančeka. S nimi on spolu-trpel a bojoval a teraz oni pod titulom obraňovania štátu idú s celou vehemenciou proti Hlinkovi. No, Andrej Hlinka v uvedomení si konečného víťazstva slovenskej pravdy dobre pochopil, že všetko je do času a že „aj ministerstvo s plnou mocou potrvá len za istý čas“.

Masy národa raz iste porozumejú, že nie Vavro Šrobár, ktorý od Prahy dostal celú štátnu moc na Slovensku, ale Hlinka, ktorý požíval dôveru viere a rodu verných Slovákov, je skutočným vodcom národa.

Je charakteristické, že o niekoľko rokov neskôr vrátil sa k Hlinkovi aj Ondrej Janček, nadviažúc takto na predošlú spoluprácu s Hlinkom, ako ho Ondrej Janček vo väzení nazval — „generálom“.

Andrej Hlinka tituloval túto svoju stať dvoma vetami: „Za slovenskú slobodu!“ a „Moje uväznenie.“

M í r o v, dňa 14. októbra 1919.

S mojej cesty, za slovenskú autonomiu podujatej, navrátil som sa vo štvrtok dňa 9. októbra večer do Ružomberka. Cesta ma celkom vymorila. Nenavyknutý na ťažkú taliansku a francúzsku stravu, okrem toho po cestách za dva týždne som sotva dva-tri razy ležal v posteli, pritiahol

som si hrozný žalúdočný katár. Kojil som sa nádejou, že doma prídem do riadnych koľají.

Vo štvrtok dňa 9. októbra, v sprievode mojich dvoch priateľov zo Žiliny, o trištvrte na 6. hodinu ráno vysadli sme (v Trnave) na osobný vlak. Bez akejkoľvek nápadnosti došiel som na poludnie o pol 12. hodine do Žiliny. Tu usalašil som sa u dobrých Otcov sv. Františka. Všetci sa tešili môjmu príchodu a bratskou oslavou dali výraz svojej radosti.

Žilina je ako v obsadení, hemží sa českým vojskom. Preto priatelia neradili ísť do Ružomberka zo Žiliny, ale z Varína, aby sa vyhlo nejakej srážke.

Popoludní o 4. hodine v zakrytom koči vybrali sme sa so sekretárom U n g e r o m a básnikom O r l o v o m do Varína. Došli sme ešte za vidna, práve zvonili na „Anjel Pána“, keď sme dorazili na stanicu. Vlak, ako riadne, meškal. Čas nám bol dlhý, chodili sme po stanici a obnovovali sme si novšie i staré udalosti.

Priatelia mi hovorili o zriadení agrárnej a či roľníckej strany v Ružomberku — bez roľníkov. Rozpovedali udalosti poštátneňa škôl a útek českých radcov a inšpektorov. Nezabudli ani na veselú epizódu, ako v Ružomberku vyobšívajú redaktora „Slovenského denníka“ Karola H u š e k a. Tu už bola iste „dulce recordari praeteritorum“. Kto by sa nezasmiel na tom, keď Ružomberčania ministrovho dvorného žurnalistu nerešpektovali, ale vyobšívajú prepustili domov?

A Ondrej J a n ě k zas pre vietor nemohol hovoriť na balkóne, lebo nemal komu.

Ten statočný, dobrý Ondrej J a n ě k opustil svoj národ, zadal ideály, za ktoré sme spolu bojovali a sedeli za mrežami v hrade sv. Žófie v Ružomberku. Ešte dnes mi hučia v ušiach jeho veselé pokriky po väzenských chodbách: „Generál, vstávaj!“

A generál ostal sám... Generál ako stará, neoblomná slovenská lipa vzdoruje vetrom a víchrom, stojí nepoddajne a nechvejne.

Z autora piesne Buntu*) „Hor sa Slovák, hor sa k činu

---

*) „Buntom“ sa nazvala spoločnosť uväznených Slovákov-Ružomberčanov na čele s Andrejom H l i n k o m ako „generálom“. Meno „Kutálek“ patrilo väzňovi Dr. Vavrovi Š r o b á r o v i.

za tú našu slovenčinu, v putách rabských nechceme žiť, za pravdu sa pôjdeme biť“ — stal sa minister s plnou mocou. Cestuje na železničnej garnitúre prvej triedy, ona ho vykúrená čaká na stanici celú noc. Rýchlik musí zastať, čakať alebo sa vrátiť na jeho komando. Auto stojí k dispozícii dňom i nocou. Prijíma poklony a návštevy. Dáva audiencie a sľubuje. Nie div, že je nie K u t á l k o m, ale ministrom s plnou mocou pre Slovensko, povedzme, pre úbohé Slovensko. V ňom sústreďuje sa celá štátna moc, celým právom môže povedať: „L'Etat c'est moi,“ Slovensko som ja. Nezaškodilo by sa obzrieť na „magistru vitae“, na históriu a poučiť sa, že je to všetko do času. Béla K ú n, s ktorým Šrobár kul plány o sovietskom štáte v Segedíne roku 1908, je už predmetom histórie.

Aj ministerstvo s plnou mocou potrvá len za istý čas.

Nad Ondrejom J a n č e k o m sa vzniesol jeden rok, okúsil tiež už z moci. Dostáva všelijaké výhody od štátu, ako uhlie a iné suroviny, nasledovne aj on ostal štátnym. Jano, brat jeho, za nesmrteľné zásluhy na poliach Gorlice, Užoku a Sanu dostal kopy rozličných úradov: je poslancom, plebiscitným dôverníkom pre Oravu, zástupcom inšpektora vojsk a vozí sa na automobile. Opustili slovenčinu.

Dohoda, podpísaná ním o slovenskej autonomii v Amerike dňa 30. mája 1918, vybledla. Alebo sa nazdáva, že o nej na Slovensku nik nevie, preto opustil i on slovenčinu?

Slovenčina je ideálom, slovenčina je myšlienkou a Jano nepotrebuje ideály a myšlienky. On má radšej skutočnosť. Dohoda bola len žartom a slovenčina len pláštikom a stupňom na dosiahnutie výhod od štátu. Má ústredňu zápalkárni, ktorej je on predsedom za ročných 40.000 korún. Slovenčinu nechal svojim fabrickým otrokom, lebo slovenčina značí síce chudobu, ale aj bez bezpodmienečnú rásnosť a ideálnosť. A z tejto sa mladý pán nenasýti.

Rozišiel sa celý „Bunt“, ktorý bol založený roku 1906 pri Šrobárovej voľbe.

No, generál neostal bez vojska. Mužstvo z rokov 1906—1910 neopustilo svojho generála. Miesto neverných a nespoľahlivých adjutantov pridružili sa iní, vzletnejší a ideálnejší, ktorí slovenčinu milujú pre slovenčinu samú a nie

pre hmotné a finančné výhody, plynúce zo slovenčiny, ktorú dnes husiti, realisti a neverci na drobné premieňajú.

Generál má dnes okolo seba družinu, ktorá horí nielen za slovenčinu, ale aj za cirkev. Okolo generála je dnes nielen úzky krúžok lačných Slovákov, ale vedľa neho stoja zástupy rodu a viere verného ľudu slovenského.

Generál je len J a n ě k o v c a m i a Š r o b á r o m opustený a zradený, ale zástupy čistého, nešpekulujúceho, neobchodujúceho, nematerialistického Slovenska idú za ním.

Za toto Slovensko sa odplatí doniesť obeť a podujat' trebárs najobťažnejšiu cestu.

Boli len pred rokom Jančekovci inakší. Ešte 2. novembra 1918 rečnil Ondrej J a n ě k po shromaždeniach, že Slováci budú mať samosprávu. Budú mať svoj snem, svojich úradníkov, svoje súdnicstvo, svoje školy. Slovom, Slováci budú pánmi svojho osudu a nebude sa nik miešať do ich škôl.

Nechže si len pozrie tým Slovenskom, či je tomu ozaj tak. Či je tá škola slovenskou, či prišiel ten raj, nami sľubovaný?

Došli sme do Ružomberka o 1/211. hod. večer, lebo vlak mal veľké meškanie. A s kým sa nestretnem na stanici?

S Ondrejom J a n ě k o m.

Staval som sa, ako by som ho nevidel, neprehovorili sme ani slova. Ním trhlo, ako mi hovorili sprievodcovia, iste som ho prekvapil. Oni snívali o tom, že brodím niekde po vlnách Atlantického oceánu, alebo sa zabávam v Benátkach. V Ružomberku ma predsa po novinárskych správach nikto nečakal.

V piatok ráno napísal som tri listy. Jeden predsedovi vlády do Prahy, druhý ministrovi s plnou mocou do Bratislavy a tretí administratívnomu výboru župy do Liptovského Sv. Mikuláša. Obsah všetkých bol bezmála rovnaký. Protestoval som proti upodozrievaniu z vlastizrady. Ak som ja vlastizradcom zato, že hľadám platnosť americkej dohody, sú vlastizradcovia aj jej pôvodcovia. Žiadal som vyzdvihnúť moju imunitu, zaviesť proti sebe vyšetrovanie a dať úpravu ružomberskému štátnemu fiškusovi, ako má proti mne zakročiť. Svedomie mám čisté, pozriem sa žalobcom do očí.

Dva listy som poslal rekomandovane do Prahy i do Mikuláša. Do Bratislavy šiel s poslom.

Celý piatok prežil som pokojne. Zariadil som farský úrad, poprezeral som banku a závody, ktorých som správcom. Popoludní zavítalo miestne predsedníctvo strany Dr. Alexander Štefček, Dr. Karol Mederly, František Unger, Ignác Grebáč-Orlov, ako aj profesori Matej Lisý, Pavel Hodonský a Ferdinand Steller, ako aj bobrovský farár Poláček.

Kto nepríde popoludňajším vlakom?

Dr. Ján Šrámek, predseda lidovej strany na Morave. Ako omráčení sme sa uvítali. On ma tiež nečakal. Býva tu na fare a vybehne si do Oravy a do Spiša ako plebis-citný dôverník vlády.

Ja som bol natešený, jedno, že som sa navrátil, druhé, že tak vzácneho hosťa vidím pred sebou. On bol zamračený. Tvár sa mu zvráskavela a zpod okuliarov obrátil na mňa akýsi ľútostivý pohľad.

Na otázku, prečo sa tak mračí, či azda má nejaké zlé tušenie, povedal:

— Ja sa obávam o teba!

On iste tušil búrku, ktorá mala prísť, ale osladil svoj bôľ rozpomienkami na svoje utrpenie a prenasledovanie, keď ho na smrť hľadali a zabiť chceli. Unikol tomu tým, že bol zavčasu upovedomený a na inej stanici sosadol. Milšie, hovoril, by mu bolo bývalo, keby už bolo po búrke.

Ja navyknutý na boje, oheň, guľky a väzenia som ho potešoval, hoci udalosti daly jemu za pravdu. Kedy odišiel, neviem, lebo musel do úradnej kancelárie a ja zas do kostola na večernú ružencovú pobožnosť.

Toho dňa večer prišli pre mňa orlice a požiadaly ma do Katolíckeho kruhu, kde ma priatelia čakali. Dievčatá s kyticami, mlad' s ohňom v hrudi, dávaly výraz svojej radosti nad šťastným návratom. Jadrnou rečou ma uvítal miestny predseda strany, za tým Juľo Podhorský, cvičiteľ Orla a konečne slečna Petraková, známa horliteľka za katolicizmus.

Ja, natešený neočakávaným uvítaním, prehovoril som od srdca k srdcu. Sľúbil som vernosť a neochvejnosť k môjmu ľudu. Máme otca i matku, toho ctím, túto brá-nim: mám národ i cirkev. Národ milujem a horlím zaň.

Mám matku cirkev: túto bránim proti výpadom husitizmu, pokrokárstvu a protestantizmu. Mám otca na nebi, mám matku na zemi. Otca nebeského milujem a mu slúžim, aby mi dal dlhý život na zemi, matku, vlast' moju slovenskú, bránim, aby som došiel požehnania. Poďakoval som sa ľudu za obranu škôl, za odbitie nepriateľov, ako aj za mužné a okázalé osvedčenie sa proti agrárnikom a socialistom.

O 1/29. hod. večer sme sa z Katolíckeho kruhu v tichosti rozišli.

V sobotu ráno 11. októbra 1919 o 1/26. som už bol na ceste do Osady, aby sme s priateľom Štefanom vyšli na lov rýb, ako i na slobodné ovzdušie do Korytnice. V Osade sišiel som sa s dekanom, kaplánom M á l i k o m a novovysvätencom Ladislavom M a l a t i n s k ý m. Tento mal mať v nedeľu prvú svätú omšu. Sotvaže ma uzrel, požiadal ma s kázňou na primície. Neodoprel som, veď rád som použil každej príležitosti, aby som prehovoril k ľudu „praedica verbum“ — „hlásaj slovo, nástoj pohodlne i nepohodlne“.

Mal som kázať. Ale prekazili moju radosť, novovysvätencomi zakalili radosť, mne odobrali slobodu. No, rýb sa hodne pošťastilo chytiť, ušlo sa aj pánu dekanovi.

Od 1/26. hodiny ráno do večera prešiel čas. Porobil som poriadky. Večer chystal som sa na primičnú reč. Asi o 1/212. hod. som usnul. Spal som sladko, ničoho zlého netušiac.

Bolo to ticho pred búrkou. Bol to spánok krátky.

V noci zaburáca čosi na dvere v predizbe, prebudil som sa, zapálil elektrickú lampu a už stál pri mojej posteli neznámy pán strednej postavy.

Opýtal sa ma, či som ja Andrej Hlinka.

Odpovedal som krátko a chladno:

— Áno, čo si želáte?

— Ste naším väzňom. Je vydaný na vás zatykač.

— Máte na to oprávnenie?

Ukázal mi písmo, pozostávajúce z jedného riadka, v ktorom len toľko stálo: „Keďže je na Vás podozrenie, že ste spáchali vlastizradu, vydaný je na Vás zatykač — — Praha . . . Za ministra: Podpis nečitateľný“.

Povzniesol som svoj protest a mužné slovo, že prišli na

mňa ako na zločinca v noci. Že mňa, poslanca, naštrbením mojej imunity lapajú. A konečne mňa, Slováka, Česi berú.

Nepomáhalo nič. Izba bola obsadená, boli traja tajní policajti a niekoľko vojakov. Za chvíľu som sa obliekol, prihrnul vlasy, vzal dva páry bielizne. Obliekol zimný kabát, vzal malú cestovnú tašku, do vrecka čiapku, na nohy vrece.

A — pod'me!

Medzitým zo svojej izby vyšiel polooblečený kaplán Jozef T y l k a. Tomuto som len toľko povedal:

— Pán kaplán! Oznámte celému svetu, akú máme slobodu. Prišli na mňa ako na lotra v noci, keď každý človek spí. Maďari boli gavalierskejší. Tí ma chytili vo dne, „bratia“ ma vytrhli v noci zo sna. Riad'te faru. S Bohom!

Na prízemí bol už i druhý kaplán, Peter B a č k o r. S Bohom, azda naposledy, lebo je už preložený z Ružomberka.

V kuchyni čeladi chcel som vydať rozkazy, ale nenašiel som nikoho. Chúd'atá, rozutekaly sa ako rozplašené holuby, keď sa hodí medzi ne dravý jastrab.

Ktorýsi časopis písal, že som sa zachvel.

Naopak, cítil som sa levom, opovrhol som slobodou a životom. Horela vo mne krv, zápasily vo mne city, ktoré sa opísať nedajú. Nevedel som, čo váži vo mne viac: láska k deptanému rodu a či opovrzenie voči votrelcom. Bol by som býval vstave zatriasť budovou ako Samson, aby pochovala nepriateľov rodu. Cítil som v sebe silu Herkulovu, alebo Jánošíka a potrhal by som bol zmiže, ktoré obkrúcaly moje hrdlo.

Ale nedržal som ich na to za hodných. Nie, to je teba nedôstojné, veď sa oni budú ešte plaziť. Nie, lev nechytá muchy. Nepoškvrň svoju čestnú, kňazskú a junácku pravicu. Tá má žehnať a chlieb lámať. A na tvoj chlieb čaká celé Slovensko. Obzri sa na svoj národ, celý hľadá na teba. Nesmieš byť podliakom ani zbabelcom. Ty sa nesmieš odplácať za zlo zlým. Ty opovrhni zlým, si Slováka.

Toto som cítil.

A — pod'me!

Na farskom dvore pred tvrdým, misionárskym krížom už stál povoz: ťažký, nákladný automobil.

Pozrel som na ramená križa, požehnal ľud, rozžehnal sa so svätynou. Kaplánom som dal ešte raz s Bohom a v rozdriapanom cárku unášali ma, nevedel som, kde a ako. Čo sa dialo doma, neviem. Kaplán ma mal zastúpiť pri kázni.

Do rozdriapaného a rozžehnaného automobila si priradili troja ^{úradníci} troja vojaci vonka na korla, a hučala ručička okolo mňa. Nevidel som ničoho okolo mňa noc Imaná noc slovenskej slobody. Hey slobo dievka, ve se si vyblásla, a pokrčila svoje kúbla. Pred rokom si sa narodila, a už si zahynula. Čaruo zápasilo 67% slovenských bodných jinnákov pri matne, a pred Parížom Slobodu sobrali pre seba tridsi, ktorí nikdy nenarili medu a nepracovali. Slobodu slovenskú sobrali jeho eradeova. Či sa ta dakedy doviesi ľudu slovenský, ve troju slobodi, troju Slováciinu zapredali troju synovia, za úradu a vyhody. Hey noc je ešte pre rodoverniho Slovak. Ale, ak budeš Slovač verná, nepoddajná bude sviat. Svietu ti krásny deň slobody slovenske,

Automobil chrčal, ja ponoril som sa do myšlienok. Porovnanie som činil: či je rozdiel medzi Vavrom Š r o b á r o m a B á n f f y m. A ak je, aký? Či je rozdiel medzi väznením maďarským a českým. Ak je rozdiel, v čom sa javí?

Ja nevedel som si odpovedať, lebo som nenašiel žiadneho rozdielu.

Hodiny sa míňaly. Hviezdy bledly na raňajšom nebi. Mesiac, ukonaný, dokonával svoju púť. Kde-tu zaštekal pes, keď sme popred jeho dvor uháňali. Mohli sme byť v Žiline, alebo v nejakej blízkej dedinke, keď zvonili na deň. Ten hlas raňajšieho zvona, ktorý mi vždy tak milo hlaholil a povzbudzoval k nádeji — dnes mi tak ťažko padal.

Na deň zvonili. V nedeľu zvonili, dňa 12. októbra 1919 zvonili.

Ľud nábožný sa žehnal, bral sa do práce, aby neomeškal deň sviatočný, ale aby doniesol daň detinskej úcty, aby

odišiel do svätyne Pánovej zaďakovať za všetko, čo mu dal i čo mu vzal: za chlieb každodenný i duchovný.

Brieždilo sa.

Mne sa zdalo, ako by mrkalo. Mne aspoň, mojej slobode nezvonili na deň. Od Maďarov som dostal dva razy dva roky. Od slovenských tyranov môžem dostať hojnejšie. Najlepší pandúr je zo zbojníka: najlepší žalobcovia budú zo šrobárovcov, vedia najlepšie chodníky.

A málo im je vlastizrada, alebo netrúfajú si ju dokazovať. Pozdvihli dve pravoty pre organizačné reči v Tekovskom Sv. Kríži i v Žarnovici. Chcú zastrašiť, aby ich ľud nechal pri mastných hrncoch a válovoch. No, Slovač je už nie otrokom, chodila a brodila sa v krvi.

Okolo 7. ráno nabrali v niektorej kasárni benzín na ďalšiu cestu. O 8. hod. sme boli na dvore v kasárni trenčianskej.

Predo mnou hrad Matúša Čáka a za mnou Skalka s rozpomienkou na slovenských mužov, Andreja a Svoráda. Všetko značí jednu stopu na ceste slobody.

Cestou nás hegalo zimou i vydratými ohromnými kolesami. Jeden z troch sprievodcov sa mi celý zavracaľ, aby som tým rozkošnejšie cestoval. Možno, že od veľkého hegania mu zle prišlo na ceste, možno, že ochoreľ. Ale ani to nepokladám za vytvorené, že mysliač, že bude zápasit' so mnou na život a na smrť, že sa tokajským mokom náležite potúžil. Teda: tajný policajt, nákladný automobil i ľudské výkaly, traja úradníci a ja boli sme na jednom mieste. Vojak soskočil s kozla a sotrel výkaly.

V Trenčíne ma držali na dvore kasární bezmála dve hodiny. Pýtali sa ma, či si želim raňajky. „I keby som mal hladom umrieť, v takomto stave a od vás neprijal by som ničoho.“

Predpoludním okolo 10. sme sa pohli. Cesty sme neznali, išli sme vše napred, vše nazad. Zašli sme hore, niekde do Považskej Bystrice, až nám tam ľudia povedali, že mali sme ísť dolu Váhom popod Skalku na Vláru.

Presadli sme teraz do panského auta a tí istí úradníci a vojaci leteli so mnou ako šarkani. Za nami ostalo Slovensko. Preleteli sme úzkou dolinou a našli sme sa pri Brode, Uhorskom Hradišti, Hulíne, Přerove a Olomouci.

Už sa hodne zvečerievalo, keď sme dorazili do Mohelnice, kde nám koleso odpadlo. Horšieho sa nič nestalo.

V Mírove je veľká trestnica, vystavaná na vysokom kopci, obohnatá baštami. O úteku ani slychu, ani chýru. Mňa uložili do hosťovskej izby, kde som nocou i dňom strážený.

Správa je nadmieru úslužná, zachádza so mnou s celou nežnosťou. Strážnikov je 80% Nemcov i správca je Nemeč. Ráno o 1/28. hod. budem chodiť do kostola.

Prvý deň vo väzení prežil som bez toho, aby som kvapku vody bol vypil. Bol som premrznutý a utrápený. Pondelok prvý deň prešiel bez zvláštností. Usporiadal som sa, odovzdal peniaze i nástroje.

Pripravil som sa na zimovanie.

Balkanizovanie Europy? Zabitie Slovenska?

Telo za mrežami, ale duch je voľný — takto možno charakterizovať nižšie uvedený Hlinkov väzenský prejav. Telo Hlinkovo, trápené žalúdkovým katarom, iste ťažko znáša opustenosť a väzenskú atmosféru, ale duch odpútava sa od väzenskej skutočnosti a sústreďuje sa na utvorenie písomnej pamiatky s ideologickým zamierením, historického významu.

Ide tu o Hlinkov súd nad tvorcami versailleskej a trianonskej Europy. Tvorcovia títo rozdelili národy na víťazné a premožené a úplne zabudli, ako Hlinka doslovne píše, že napr. nemecký národ bol len „zlomený, ale nepremožený“. Teda, že v podstate nebolo národov premožených.

Hlinka vidí veľkú nespravodlivosť aj v tom, že víťazi pri diktovaní pokoja vôbec sa neopýtali Slovákov na ich mienku. Takto Hlinka naznačuje, že je s osudom Slovenska nie spokojný.

A ide ešte ďalej.

Hlboko vzrušujúce je Hlinkovo prejavenie ľútosťi nad tým, že bol 30. októbra 1918 v Turčianskom Svätom Martine pri vynášaní deklarácie slovenského národa. Svoje účinkovanie pokladá za chybu a za neobzretnosť. Jasne konštatuje, že v priamom styku so slovenským ľudom sa presvedčil, že národ nechoval sa k žiadnej Hlinkom nadhodenej myšlienke tak cudzo, ako k myšlienke sbratovania sa Slovákov a Čechov. Túto myšlienku slovenský ľud nechcel uznať za svoju ani vtedy, keď mu ju Hlinka pripomínal.

Prečo ju teda hlásal?

Preto, lebo ona vtedy bola jediným politickým východiskom. „Aby národ nezahynul“ — vyznáva Hlinka — „myšlienku túto ako trpký liek podával som (ľudu) v lahodnej obálke: lepšie byť a žiť s niekým, ako zahynúť osamote“.

Hlinka týmito slovami postavil sa nad všetko filozofovanie o právnom a inom postavení Slovenska v po-vojnovovej Európe za číre bytie a žitie národa. Toto bytie a žitie nepredstavoval si živočišne. Bytie a žitie jednotlivca a národa má len vtedy smysel, keď je ono usmerňované veľkou ideou, za realizovanie ktorej treba viesť zápasy a donášať obeť. A tú veľkú ideu Hlinka v prítomnom článku jasne konkretizoval takto: „autonomia Slovenska a právo samourčenia národa slovenského musí byť vedúcou hviezdou našej politiky. S ňou žije, víťazí a kvitne národ, alebo s ňou padá.“

Čo bude potom, keď táto idea zvíťazí, rozhodne si na základe svojho vydobytého samourčovacieho práva

sám slovenský národ. Hlinka verí vo víťazstvo tejto idey, on verí v lepší život národa, verí v novú Európú, v ktorej samourčovanie právo národov bude vedúcou smernicou.

Toto sú základné myšlienky Hlinkovho prítomného prejavu. Ako titul Hlinka položil nad tento článok dve otáznikové vety: „Balkanizovanie Európy? Zabitie Slovenska?“

A na koniec článku pripísal: „večer 7. hodina, štvrtok“.

V mesiaci októbri o 7. hod. večer je už tma, ale v odstupe časov tým svetlejšie vidno ducha Hlinkovho, ako správne a na ďalekú budúcnosť odhadoval vývin Slovenska, ČSR a celej Európy.

M í r o v, dňa 16. októbra 1919.

Veľké myšlienky sa musia boriť a ťažko si cestu razia do srdca ľudských, navyknutých na pohodlie a poddajnosť. Reformátori sú vždy nenávidení a podliehajú nesnášanlivosti svojich vrstovníkov . . .

Autonomia Slovenska a právo samourčenia slovenského národa je tak veľké, že ho ani Slovenský klub, ani vládni referenti, ale ani minister s plnou mocou pochopiť a porozumieť nevedia.

Zaslepila ich sláva a túžba po ľahkom živote.

Ale pritom všetkom táto grandiózna myšlienka musí byť vedúcou hviezdou našej politiky. S ňou žije, víťazí a kvitne národ, alebo s ňou zaniká.

Slovenský národ, prebudený novými silami, povstalými zo sutín starej Európy, je života schopný. On nechce, lebo nemá príčiny, vtopiť sa do národa českého. Individuálne vlastnosti jeho sú tak cenné, že je jeho povolaním obrodíť český národ, nemajúci ideálov.

Slováci ešte nezačali žiť a už majú umrieť? Majú utrať meno, rás, svoju originalitu a obrátiť sa v národné nonsens, v čechoslovákov? To pokladám za vytvorené. Práca našich legionárov by mala zahynúť? Marne a Paríž by mali ostať bez výsledku?

Stroskotanie strednej Európy v predošlom roku donieslo všeličo, o čom by svet nebol sníval. Nemecký národ, predtým tak silný, že jeho reprezentanti hovorili: „My sa nebojíme nikoho, len Boha“, je zlomený, ale nie premožený. On musel prijať voľky-nevoľky vo Versailles mu nadiktované podmienky, ktoré mu predložili majitelia moci.

Ale týmto sa stala iluzórnou zásada Wilsonova o práve samourčenia národov, lebo k uskutočneniu tejto zásady nebolo zčiasťky dobrej vôli, zčiasťky ani moci, ktorá by túto zásadu v život uviedla . . .

Co sa stalo so Slovákami?

Ešte sa nenarodili politicky a už majú zahynúť z milosti ministra s plnou mocou a Slovenského klubu? Bez nich, o nich — menia ich títo páni v čechoslovákov.

Europa, tá nová, víťazná Europa chcela vedieť vôľu Alsaska-Lotrinska, zvedavá je na horalov v Orave a Spiši, dáva právo rozhodovania Tešínsku — len o osude Slovákov má rozhodovať 10—20 ľudí!

*Bez mňa i sám musím povedať, že ^{som} kreslil
že ^{som pred rokom} nebol som vo varšave a historickom okamžení
dost' oborretný, a vo práva Slovincův žiadly, a
ktorí som takto slobody, života a práce obetoval,
keď som roku 1918 chvilu so sedla Martina išiel aspon by
som si vyšíky sudomca nečinil.*

Ale takto v poetickú, nerozvážnu chvíľu pripojil som sa k otcom národa. Veď či mohol som myslieť, že by Matúš Dula, Ferdiš Juriga, Turčiansky Sv. Martin, Liptovský Sv. Mikuláš, Ružomberok tak ľahko zabudli na svoj pôvod slovenský?

A predsa sa stalo!

Pominuteľná sláva poslanecká, referentská, županská, tá zaviedla úbohý slovenský národ, že to, čo iné národy na základe svojej prirodzenej individuality dostaly, to si my musíme za cenu slobody, zdravia a životov vykupovať: národnú individualitu a záchranu mena i národa.

*Slovenska mužova malého stylu ako Grobař
Polaha, Štěpouk Šlodra, Klávek za jednu noc ve-
kupili bez toho, aby sa boli slovenského národa
boli opýtali, čo myslí alebo čo si žiada? Porozumieť ľud
slovenský, ved' som jeho synom, celý život som držal
rukou na jeho zepne, životne. Požil som každú úder-
ceďku slovenského, pochopil som celé Slovensko
vydržiaval som niekoľko desiatok slovenských ku-*

sil kmeň som národ, dodával som mu silu. Pre-
sádzal doň ideu, prijíal ľud mnohí podľa mňa,
ale čudná sa táh tážko neujímala, ako idea
čisto. slovenského obrátenia. A ja som predsa
neopál, oddychu nemal, leu aby národ ozvalymul.
myšlienku túto ako troškú kich podával som v
lahodný oblatko. Lepšie byt'a rít s merym
ako realymul - osamotú ľud ma porocumieť nek-
cel myšlienku tážko prijímal, tak sa rda rđ jiko
prírodný genius vedoroval, hbo bol silnejší a
starší ako ja. Ale vod i sám som to ale neumo-
hel. Am na skamník som nehel verit' rby slove-
ská inteligentia bola. Tak barbarovoi, a demokra-
sovaua, rby sa b'edný úrad radala národnú indi-
vidualitu. - a bez hryeua svodomia stala sa čsko-
slovenskou

Ale čože očakávať od mužov ako Jurko Slávik, An-
ton Štefánek alebo Dérer a Janček, od ľudí tak
malej koncepcie ako sú títo? Oni by v druhom národe ani
len za obyčajných práporčikov, nielo za generálov posta-
vení neboli. Sú bezmyšlienkovití, úzkoprsí a čo je hlavné,
chudobní a hladní na úrady.

Ale génus slovenského ľudu vstáva. Elementárnou silou
sa budí k životu a žiada svoje prirodzené práva. Celým
Slovenskom hýbe jedna idea a to je idea samourčovania ná-
roda, ktorá sa stáva telom v programe Slovenskej ľudovej
strany a nosí meno: a u t o n o m i a S l o v e n s k a.

Ak sa mi podarí napraviť chybu, pred rokom spáchanú,
zvíťazil som. Nelapili ma nadarmo, nežil som naprázdno.
Slovensko je pánom svojho osudu.

Ak nenapravím chybu, i tak mi národ odpustí a nehodí
po mne kameňom. Ved' že moja myšlienka nezvíťazila, ne-
stalo sa to mojou vinou, ale zradou jeho nepovoláných
samozvancov.

Neuvítali-li myšlienka a zásada samostatný Slovenska republika ešte slovenská nemôže mať dlhého života

Z utlačania národov výjde balkanizovanie Európy a hospodársky bankrot, pred ktorým už i tak stojíme. Ukážu sa nové trhliny, ktoré pre budúcnosť republiky a vôbec Európy ukazujú veľmi temnú perspektívu a obraz.

Nás Slovákov sa pri uzavieraní pokoja nepýtali. Právo samourčenia uchvátilo desať ľudí a títo rozhodli nad národom. Toto sa bude na nich, ale i na národe ťažko pomstiť.

Ale ani počínanie Európy nebolo celkom korektné. Právo samourčenia dostali len mocní a víťazi. Európa nepokračovala podľa zásady pravdy. Ona delila národy na víťazov a premožených, na pánov a sluhov. Vytvorila síce Spoločnosť národov, ale táto sa zdá byť za živa mŕtvym deckom, lebo táto Spoločnosť je nie ničím iným, ako opakovaním tej rovnováhy Európy, ktorá ju do vojny vohnala.

V našej republike sa má opakovať a obnovovať staré Rakúsko-Uhorsko? To sa nesmie stať! Hľa, na východe Slovenska sa už ukazujú trhliny.

Podkarpatská Rus sa ešte nekonštituovala a už je v blku. Miesto „Kde domov můj“ ozýva sa „Hazádnak rendületlenül“. A miesto „Hej, Slovane“ — dorážajú zvuky ako temné volanie mŕtvych duchov „Isten áldd meg a magyart“.

Slovensko je tiež choré. Znaky nespokojnosti sa ukazujú, príšera revolúcie sa hlási. A politici úzkej koncepcie, ako Slávik, miesto aby liek hľadali, dali lekárov diplomov pozbaviť a vodcu do väzenia hodiť.

Medzitým pálac francúzskeho generála v Mukačeve horí a on plný zúfalstva privoláva politikom:

— Páni, vy ste ma zle informovali o pomeroch, práve tak ako v Košiciach.

Čo mohli politici v carodku udurkovať, takto úplne mi nespokojnosť Slovenská danine autonómie, ktorú si čerták v menou väzovaní - ~~stáť~~ Práve táto - nie takto sa môže stať základným nos celku

republiku a páni politici slávko vskeha ka-
libru pochodia ako pochodil Jozquimus vo Ji-
byllichym Kmhauu si tabičto za 'tu votu esu
nekupia mi

Nespokojnosť rastie. Rakovina sa rozjedá.
Slovák sa stal plnoletým, chce byť pánom svojho osudu.
Vojna učinila z holubičích Slovákov levov.

Malý záblesk do temnoty.

„Malý záblesk do temnoty“ — takto nadpisuje Andrej Hlinka svoje poznámky zo dňa 18. októbra:

A sú tu vlastne záblesky dva.

Prvým zábleskom bola návšteva Dr. Karola Kmetku, poslanca Slovenskej ľudovej strany, ktorý prišiel na Mírov, aby dostal určité smernice vo veci Hlinkovho poslanskekého mandátu, o osude ktorého mal rozhodnúť výkonný výbor strany. Andrej Hlinka jasne označil svoju mienku v tejto otázke a Dr. Karolovi Kmetkovi pripomenul:

— Stranu si veďte, mužne vystupujte a ja budem tu vašim základným kapitálom. Len ho ľahkomyselne nepremárnite.

Andrej Hlinka vedel, čo znamená jeho osoba pre stranu a čo pre ňu znamená, aký kapitál reprezentuje aj jeho utrpenie na Mírove.

A druhým zábleskom bol list olomouckeho preláta Ledochowského. Prelát kanonik Zigmund Ledochowski prihlásil sa k väzňovi Andrejovi Hlinkovi tak, ako to urobil aj za Uhorska, keď kňaza Hlinku trestal spišský biskup Alexander Párvy a keď ho maďarské svetské vrchnosti väznili. Slávnostne prejavená pozornosť so strany tohto preláta, ktorý bol v príbuzenskom pomere s generálom jezuitov Vladimírom Ledochowským v Ríme, Andrejovi Hlinkovi padla veľmi dobre a priamo ho zelektrizovala v smutnom ovzduší väzenia. Dobré mu padlo, že ho vynikajúci cirkevný hodnosťár neodsúdil ani v ČSR, ale naopak, povzbudil ho na ceste a otvorene mu v „Našinci“ napísal, že až sa Hlinka vráti na Slovensko, ľud slovenský mu privolá: „Tu es dux nostér“, Ty si našim vodcom.

Vo svetle týchto dvoch „zábleskov do temnoty“ písal Andrej Hlinka nižšie svoje poznámky a preto sú ony tak vyrovnané a kypiace tichou radosťou a odovzdanosťou do vôle Božej.

M í r o v, dňa 18. októbra 1919.

V jednotvárnom živote trestnice prešlo sedem dní. Obrátilo sa na oktávu. V živote žiadnej premeny. Predo dvermi večitá stráž. Strážca sa stále vyhovára na povinnosť a uznávam, že on iné konať nemôže. Úslužní sú nad mieru. Z očí by chceli vyčítať moje túžby a žiadosti a nesmier-

ne ich bolí, že mi v ničom netrafia na vôľu. Občas slovo-dve stratím s nimi, keď musím vedľa nich. A cítia sa tým poctení. Sú vo väčšej čiastke Nemci.

V peci celý deň horí, ale zato tepla málo. Uhlie slabé, pec prepálená. Nepomáha nič.

Sadnem do fotela, beriem do ruky objemnú knihu „Ježiš Kristus“ od P. Didona. Čítam, meditujem. Vonku je sychravo, pravý jesenný čas. Na dvore pracujú väzni, je sobota, večer pred posvätením chrámu. Všetko sa čistí, drhne. Trestanci sa vžili do svojej práce, behajú hore-dolu ako živé mŕtvoly.

Vyruší ma z dumania strážca, ukazujúc von oblokom: — Máme prírastok, teraz zase ôsmich doviedli.

Mňa ako by nožom bodli: zase nám doviedli . . . Si im podobný, alebo horší v jeho očiach.

Všetko sami mladí ľudia v 18—20. roku. Lutoval som ich, že svoj mladý vek pre chvíľkovú a nepatrnú vec zakopaní za mrežami medzi vývrhelmi tráviť musia.

Obraz ma netešil. Pozrel som na červenú, až nemilo na cinóber zafarbenú štvorhranatú vežu so štyrmi vysokými výbežkami. Hodiny ukazujú tretiu popoludní.

Som pri kapitole 3: „Počiatkové udalosti zo života Ježišovho“. Opis Betlehema, Nazaretu a iných miest, súvisiacich s dejinami vykúpenia nášho.

„Vzdialenosť z Nazaretu do Betlehema je asi na 3—4 dni cesty, keď sa ide priamou cestou, planinou Jesrabelskou, horami Samarskými a Judskými cez Gihon, Betúliu, Sichem, Letonah, Betel, Jeruzalem a pláňou Rephaimskou. Karavány tadeto idú nepretržite. Obyčajní ľudia idú pešo.“

„Ďalej sa rozprestiera púšť júdska so svojimi holými piesočnatými vrchmi, hromadám šedého popola podobnými. Slnce ožiaruje túto púšť, ale na jej spustošenej pôde nič nepučí. A tam celkom v úzadí, v rozpukline, nad ktorou jako nejaká bašta vypína sa skupina modrých, fialových skál Moabských, skrýva svoje modré vody Mŕtve more. K juhu dvíha sa hrdo osamelá kúželovitá hora Herodion, kde chcel byť pochovaný starý kráľ Herodes a tam odpočívať vo večnom spánku“.

Práve som sem zašiel.

V predizbe zazneli ťažké kroky. Badať bolo, že idú viacerí. Zaklopanie. Otvoria sa dvere. A tu div, že mi nevypadla objemná kniha z ruky — predo mnou stojí brat

Dr. Karol K m e ť k o, poslanec, s' vyšetrujúcím sudcom Matejkom.

— Kde ty tu blúdiš na tomto poli ľudskej poroby a ne-
vôle?

Iné som mu v rozpakoch nevedel povedať. Bol v tom istom obleku, ako 28. augusta ráno, keď sme sa rozišli. Neveril vlastným očiam, či som človek, alebo duch. Ako by bol dojatý, nevedel nájsť úvodu pre svoju misiu.

Musela byť veľká príčina, že v sobotu, neskoro, s vyšetrujúcím sudcom došiel. Začal ako riadne, chladno, bez rečníckych foriem a básnického vzletu.

— Prišiel som k tebe z troch príčin. Po prvé, aby si vydal osvedčenie, že si proti integrite republiky nebúril a neštval. Po druhé, aby si sa osvedčil, či reflektuješ na mandát, lebo v pondelok zasedá výkonný výbor strany, ktorý ťa znovu mandátom poverí. Alebo či trváš na svojom osvedčení, že do dnešného parlamentu nevstročíš, ako si to napísal do „Čecha“. A konečne, ak máš nejakú žiadosť ohľadom svojej osoby a domácnosti.

Rozhodnutie bolo ľahké a osvedčenie vydať nerobilo mi nijakej ťažkosti. Osvedčenie dám ohľadom republiky komukoľvek a kdekoľvek. Ved' nielen že som voči nej neštval, ale naopak, bránil som ju.

Ohľadom mandátu pridrižiam sa stanoviska, ktoré som dňa 13. a 14. októbra pred vyšetrujúcím sudcom vyjadril, že som neprestal byť poslancom a v mojom väznení vidím naštrbenie mojej imunity. A celkom prirodzene sa stavia i parlament na moje stanovisko.

A vlastne, kto ma má právo pozbaviť mandátu? Slovenský klub? Týchto pánov nedržím na to za kompetentných. On ma nevyslal, nepovolal, nevolil, nasledovne, čo mi nedal, nemá mi práva odobrať. Parlament tiež nie. Ale ani výkonný výbor ľudovej strany. No, o Šrobárovi sa vôbec nezmieňujem.

— Ide o vážne veci tak v tvojej veci ako i v národnej.

Ak sa na tomto mojom osvedčení všetko zvrtnie, aby ste ma nečinili zodpovedným a prípadne aby národ alebo strana netrpela pre moju nepoddajnosť, dal som osvedčenie, že sa k poslanectvu najmenej viažem, mandátu sa nepri-
držam, keďže mi v dnešných okolnostiach povinnosti plniť nemožno. A do spoločnosti Slovenského klubu nikdy nevstúpim.

Dal som druhé osvedčenie, že sa rozhodnutiu výkonného výboru strany podrobujem a jemu — ale nikomu inému — svoj mandát k dispozícii dávam.

*Bude-li potřebné formálně osvědčení ovládnou vstří-
mivá, i to dám. Dobře moudře stranu se vedte, každý
vystupujte, a za budou tu našim základním kapitálem.
Lid se lůbkomyšlně nepřeměňte. úrok a rok je věc*

Pohovorili sme ešte rozličné veci. Rozpovedal ružomber-
ské udalosti. Podal mi neveriteľnú zpravu, že sekretár
strany, František U n g e r, bol utiekol. To isté hovoril aj
o Ignácovi G r e b á c o v i-Orlovi. Neverím, pokladám
ich za zmužilejších, než by zbabele utiekli. Budúcnosť do-
káže, čo je s nimi. Situácia je iste vážna, ale nie zlá. Ľud už
započal so zradcami účtovať.

Burjanovcom, Jančekovcom, Bellovcom bolo dobre úroky
brať a chvastať sa s ľudom ružomerským. Oni sobrali
slávu, rečnili, štvali ľud od roka proti nám. Ľud im začína
dlh splácať. Konečne miera sa naplnila. Na Veľkú noc pri-
šiel celý luteránsky a pokrokový štáb diktátora (Šrobára)
do Ružomberka. Z oblokov Burjanových sa ozývalo: „Za-
bite Hlinku, obeste Hlinku“. Burjanovské obloky slúžily
za lôžku aristokratickú, odkiaľ sa dívali slovenskí veľmoži
na pracujúci katolícky ľud. Z Burjanových oblokov sa
prisviedčalo Janovi Jančekovi, Bendovi a Markovičovi, keď
hanu kydali na obráncu práv ľudu slovenského.

Ľud sa nemohol dívať na gilotínu slovenskej slobody
a na ohnisko, odkiaľ vyblkovaly hnusné a vražedné pla-
mene kubáňovskej a pokrokárskej nenávisťi voči katoli-
cizmu a meštianstvu. Ľud zúčtoval sám, demoloval pev-
nosť lží. Prišla pokuta a účtovanie za hriech.

Konečne ani stromy nerastú do neba. Dotiaľ chodí krčah
na studňu, kým sa nerozbije.

To samé sa ušlo i Jančekovcom. Ľutujem šedivého star-
ca, že na sklonku svojho života musel vidieť, ako Heli,
trest nezbedných synov svojich.

Hneď po príchode ešte v pondelok 13. októbra som na-
písal niekoľko listov a dopisník mojím priateľom, aby som
ich za horúca upovedomil o mojom osude a predišiel roz-
ličným nezaručeným zpravám, prípadne všetkým možným

kombináciám. Napísal som list vnučke Kristínke Hlinkovej, prelátovi Ledochowskému do Olomouca, Grebáčovi, Ungerovi a Ferenčíkovi pre Szuszaiho Apologiu, ktorú hodlám tu vo väzenskom zátiší preložiť.

S kanonikom Ledochowským som známy od prvého môjho väznenia. Citom vd'aky a úcty vedený napísal som mu dopisnicu tohto obsahu:

Mírov, dňa 13. októbra 1919.

Osvietený Pane,

posielam Vám vrelý pozdrav zo štátnej väznice tunajšej, kde sa nachádzam pod starostlivou opaterou vlády česko-slovenskej. „Dominus protector vitae meae, a quo trepidabo?“ „Bonum est viro, si portaverit jugum ab adolescentia sua.“

Dobre, že ma Maďari naučili žalárnickému životu, dnes mi to už celkom dobre a hladko ide. Navštívil som vlast' vznešených otcov Vašich — navštívil som hroby našich veľkých svätcov v Miláne, pomodlil som sa v bazilike sv. Ambróza, poľúbil som skriňu veľkých pozostatkov jeho. Na hrobe sv. Karola som trikrát slúžil sv. omšu, videl som požehnané pozostatky jeho.

Dielo som v Paríži previedol. Smluvu na autonómiu oddal a hlásil som sa pre vlastizradu.

Tu vyšiel som po osemdňovom sedení po prvý raz na prechádzku s mojím dozorcom na dvor. Dvor je veľký, so všetkých štyroch strán obohnáný budovami. Je jeseň, pravá jeseň. Stromy opadávajú, zažltlé lístie roznáša vietor a hrá sa s ním popred moje nohy.

Predo mnou veľký, drevený kríž a na ňom pekná, umelecká socha Ukrižovaného. Drevo sotva vidno, celý je brečťanom pokrytý, len telo Ukrižovaného vyčnieva z nažltlej zelene. Kríž je opretý o staré múry väzenia. Na prostriedku malá zeleň s malým orechom.

— Hej, vy staré múry, vy ste iste nevidely nám podobných väzňov! My, ktorí sme snívali o slobode, my, ktorí sme túžili po slovanskej shode, my, ktorí sme budovali túto republiku na večnosť, musíme sem medzi týchto poblúdencov a vývrhel'ov spoločnosti ľudskej. My budovali sme republiku a nehodní synovia Slovenska nás, svojich otcov a vodcov, sem hodili.

Ťažké dumy zvládly hlavou. Krv prudko bila do tváre, srdce sa vzrušilo. V celách prehovorili trestanci — iste im nápadný bol môj oblek.

Mňa len nemilé kvákanie vrán, odchádzajúcich na spánok, vyrušilo z mojej meditácie pod dreveným krížom. Usmievavá tvár Ukrižovaného mi hovorila: „Nehľadám, nevolám spravodlivých, ale hriešnikov. Neopustím Ťa, neklesaj!“

Odbila 4. hod., odišiel som, kľúč zaškripel a ja som sa znovu cítil väzňom.

Po prechádzke mi oddal strážca hromadu novín.

Zprávy zo Slovenska ma znepokojujú. „Neueste Nachrichten“ zo dňa 19. októbra donášajú zprávy o nových nepokojoch v Ružomberku. Vojsko vypovedalo službu, počet uväznených už dostúpil na 172. Uväznený je i poslanec Ferdiš J u r i g a.

Beriem do ruky olomouckeho „Našinca“. Tu zajagal malý záblesk do mojej temnoty. Prelát L e d o c h o w s k i odpovedá verejne na moju dopisnicu.

Veľadôstojný, vysokoctený a milý priateľu!

Práve som Vám začal písať, keď mi prišla Vaša dopisnica z väzenia z Mirova. Vrelá vďaka za túto vzácnu rozpomienku. Sledoval som od času, keď sme sa u Vás v Ružomberku a na Slovensku sišli, so záujmom Vaše práce, Vaše obete, Vaše boje, Vašu cestu. Žasol som nad tým, že Vás ako „zradcu“ prenasledovali a teraz ako „zločince“ zavreli, a to preto, že ste sa prirodzeného práva Vášho ľudu zastávali: o autonómiu v rámci česko-slovenského štátu. A že ste chceli republiku česko-slovenskú, obraňujúcu slobodu a spravodlivú.

Hľadali Vás v tmavú noc, lebo sa svetla a spravodlivého hnevu Vášho ľudu báli. Pilát a Herodes sa proti Vám spojili i farizeji a Judáši, ktorí zapredali spravodlivosť a slobodu.

Môžete však v duchu plesať, že ste sa stali nasledovníkom Pána a Majstra nášho, Ježiša Krista.

Násilie môže Vám ublížiť len na tele, „ale dušu Vám zabiť nemôžu“. (Mat. 10, 28.) A nikdy Vám nebudú môcť vyrvať cit pre spravodlivosť a pre slobodu, nikdy nebudú môcť Váš rýdži charakter premeniť.

Môžete o sebe povedať, čo v I. knihe Machab č. 13, lectio V. dnes v breviári čítame: „Vos scitis quanta ego et fratres mei facimus pro legibus et pro sanctis praecia et angustias quales vidimus... vindicabo itaque gentem meam et sancta.“

A počujete znovu hlas ľudu svojho, až sa ako víťaz tohto boja domov vrátite: „Tu es dux noster... pugna proclina nostrum et omnia quaecumque dixeris nobis, faciemus.“

A potom i celý svet pozná víťazstvo pravdy, spravodlivosti a slobody.

Na Mirove Vás navštívi

Vám najoddanejši

Le d o c h o w s k i, kanonik.

V Olomouci dňa 16. X. 1919.

Opätovne prečítal som si riadky zaslúžilého a v práci za ľud zošedivelého hodnostára, pravého to aristokrata duševného.

Odložil som časopis a skladám i pero. Pociť pokoja rozlieva sa v ubolenej duši.

Kríž opakuje: „Nezúfaj, neopustím Ťa!“

Vláda nadřža husitom a protestantom.

Nasleduje článok, v ktorom Hlinka posvietil na bolestné miesto nášho národného frontu, na pomer evanjelikov a katolíkovo.

Až do roku 1918 Hlinka mal miestne boje s evanjelikmi-Slovákmi na mestskom dome v Ružomberku a aj po novinách. Evanjelici sa totiž spojili vtedy s pokrokovými Slovákmi, často aj s kapitalistickými Židmi a keď potom po roku 1918 prišlo spolužitie Slovákov s Čechmi, evanjelici, s malými výnimkami, všetci sa dali na stranu Čechov, duchovne im tak blízkych.

Je samozrejmé, že Česi, aby zabezpečili svoju moc na Slovensku, vo všetkom vyhovovali slovenským evanjelikom. Vyhovujúc im, malej menšine Slovenska, namýšľali si, že vyhovujú vlastne celému slovenskému národu. V tomto falošnom domnení boli udržiavani určitými evanjelickými a pokrokovými kruhmi na Slovensku, nebadajúc ani, že kopú nepreklenuteľnú priepasť medzi slovenským národom a českým národom.

Mnohé dôležité miesta Praha obsadila evanjelikmi. V pražskom revolučnom Národnom shromaždení prevažná väčšina slovenských poslancov bola evanjelická. Župani — skoro sami evanjelici a lepšie to nebolo ani pri složení župných výborov. Liptovský župný výbor mal 13 evanjelikov a len 2 katolíkovo.

Tieto veci Hlinku vedely pobúriť. V mírovskom väzení čítal výnos ministerstva pravosúdia v Prahe, podľa ktorého nehnuteľný majetok protestanských cirkvi nepodlieha štátnemu záboru. Ale katolícky cirkevný majetok podľahol, bol zabraný a rozparcelovaný.

V tomto videl Andrej Hlinka nespravodlivosť a skonštatoval, že tu cirkvi katolíckej, tak ako celému slovenskému národu, k spravodlivosti pomôže len autonómia Slovenska. Hlinkovi nešlo o nadvládu niektorej cirkvi, naopak, šlo mu o spravodlivosť a o rovnosť pred zákonom pre všetkých, teda pre evanjelikov ako aj pre katolíkovo.

Mírov, dňa 19. októbra 1919.

Zo zpráv, ktoré donášajú časopisy, sa môžeme presvedčiť, že pražská i bratislavská vláda nadřža protestantom.

Liptovský župný administratívny výbor má 15 členov. Z týchto 15 členov sú len 2 katolíci, vlastne dnes už ani jeden, lebo Ondrej Janček v ničom nezastáva sa katolíkovo a mňa administratívny výbor jednoducho vyhodil, ba požiadal, aby ma vláda na územie Liptova nepustila.

Liptov má 90.000 obyvateľov, a z týchto je asi 50.000 katolíkov a to samých, čistých Slovákov. Medzi týmito nenašiel župan-protestant len 2 katolíkov, súcich do administratívneho výboru. Ostatných 13 vymenovali z pomedzi protestantov.

Toto natoľko rozšrdilo katolícky ľud slovenský, že sa dňa 13. októbra tým vypomstil, že podľa žurnalistických správ Burjanovi v Ružomberku obloky vybil. Jedného protestantského študenta z Myjavy nabil. S u t ó r i s a, štváča zo Sielnice, vypalicoval, ba i na protestantskom kostole obloky povybíjal.

Prečo?

Protestanti v župe ako aj na mestskom dome v Ružomberku vždy sa vedeli pojednať. Či bol režim Tiszov, či Rakovského, či Kiseľov, oni sa dorozumeli. Im nikdy nešlo o čistú slovenčinu, ale o protestantizmus v duchu slovenčiny.

Pozrime len výbory stolice Liptovskej. V každom nájdeme J á n o š k u, R u ž i a k a, S t o d o l u, L a c k u, M i k u, H a d r d á ň a, B e z d e k a, Č o b r d u, hoci navonok v Čechách dávali veľkých Slovákov a čechofilov. Ešte viac: Dr. B e l l a, M a k o v i c k o v c i, Č a j k a boli milými priateľmi panujúcich kruhov Liptova.

Týmto pánom ani najmenej neprekážalo s klerikálnym R a k o v s k ý m a s o Z b o r a y m založiť papiereň a k tomu pribrať Židov a maďarónov, M i k u, B a l l u, S c h l e s i n g e r a, G r u ž b a c h a, B i h e l l e r a, S c h u l z a atď. Slovenčina týchto pánov bola tak elastická, že sa nehanbili túto továreň pomenovať „Magyar papirgyár“. Ale po prevrate minulého roku ich najväčšou starosťou bolo z „Magyar papirgyáru“ urobiť „Slovenskú papiereň“, a pribrať do správy vnuka Vladimíra M a k o v i c k é h o, terajšieho ministra F e d o r a H o u d e k a.

My, katolíci, sme sa nevedeli pojednať. Dokiaľ si patentovaní Slováci-protestanti vymohli od mesta Ružomberka na nátlak stolice zadarmo najkrajšie miesto pod kostol, vtedy majitelia pozemkov Černovci na svoj kostol nevedeli haliera dostať. Stoliční páni protestanti vedeli to vždy prekaziť. Dokiaľ protestanti a židia stále útočili na katolícke školy v Ružomberku, zatiaľ brali z mestskej pokladnice príspevok na svoju protestantskú školu. V Rybárpoli, v textilnej továrni, kde niet ani jedného percenta protestan-

to, vymenovali za správcu ľudovej štátnej školy protestanta.

A čo máme od Prahy očakávať?

Tam odobrali kláštor redemptoristom a benediktínom na Slovanoch. V Prahe je pohyb na zničenie viery a najmä katolicizmu. Tam zrútili sochu Panny Márie na Staromestskom námestí. Sochu sv. Jána Nepomuckého na Karlovom moste obránil len slovenský legionár. Svätyňa Týnska bola zneuctená: Dr. Ján Herben viedol dňa 28. júna školské deti k pomníku Jána Husa.

Štvú na nás verejne v parlamente, po časopisoch vyvolávajú: „los von Rom“. Štvú ulicu, socialistov, školskú mládež. Každodenne sme sa dočítali: „S Viedňou sme hotoví, teraz príde rad na Rím“. Do škôl na Slovensku poslali otvorených nevercov a pokrokárov, ktorí štvli mládež.

Deň 6. júla, deň to majstra Jána Husa, vyhlásili na Slovensku za národný sviatok, hoci na Slovensku o Husovi nik nič nevie a vedieť nechce. V predvečer Husovho dňa pálili ohne po mestách a dedinách. Mali poburujúce reči proti cirkvi, hierarchii a kňazstvu. Urážali nás v našich najsvätejších citoch. Pobrli nám naše katolícke školy a základiny. Do správy katolíckych cirkevných majetkov vyslali protestantov.

Biskupov a kňazov pod zámienkou maďarónstva deportovali, internovali, fár pozbavili. Časopisy nám habali a cenzurovali. Ľudovú stranu ohňom i mečom vyhladiť chceli. Floriána Tománka zavreli. „Slovenské ľudové noviny“ a „Slováka“ zakázali. Shromaždenia nám dali úradne rozbíjať, alebo vôbec nedovoľovali.

Ľud padá hladom. V Lúžnej (pri Ružomberku) sa objavil hladový týfus. Ľud volal o pomoc. Nemým a hluchým som ostať nemohol, cítil som svoju vinu, zapríčinenú prevratom, že neprecizoval som naše požiadavky, a odvážil som sa ta, kde sa Európa a krajiny tvoria: s memorandom do Paríža.

Najnovšie ma poburuje a do krvi uráža prípis ministerstva pravosúdia zo dňa 19. septembra 1919 pod číslom 22.236, v ktorom je citovaný par. 1. zák. článku z 27. mája 1919, pod číslom 318 o cirkevných pozemkoch.

Keď sa katolicizmus prenasleduje, keď sa nám berú kláštory a vyhánajú rehoľníci, husitom a protestantom sa pozemky ponechávajú, lebo vraj títo boli by výkupom ma-

jetku ťažko poškodení. Preto podľa náhľadu ministerstva par. 1. zákona sa nevzťahuje na cirkevný a nadačný majetok evanjelických cirkevných obcí. „Evanjelické sbory, ktoré ťažko a to príspevkami svojich údov tento majetok nadobudly a ktoré sú hmotne veľmi slabé, boly by výkupom svojho pozemkového majetku ťažko poškodené.“

Teda dvojaká miera: katolíkom brať a protestantom dať. Tých protestantov, ktorí sa vedeli na Slovensku udržať iba pomocou spolku Gustáva Adolfa, Česko-Slovenská republika podporuje.

Proti tomuto nám nič nepomôže len autonómia.

Výšuvodený prípis znie takto:

Ministerstvo pravosúdia vyžiadalo si posudok ministerstva orby, školstva a národnej osvety a oznamuje súdom na požiadanie synodálneho výboru českobratskej cirkvi evanjelickej o výklad paragrafu 1. zákona číslo 318 zo dňa 27. mája 1919 Sb. z. a n. toto:

Evanjelické cirkve augsburského a helwetského vyznania, teraz spojené s českobratskou cirkvou, datujú sa od tolerančného patentu z roku 1781. Z tajných husitov utvorily sa vtedy tajné cirkve, ktorým štát síce oktrojoval koncesiu, ustanovoval superintendentov a konsistórium, ale na vydržiavanie neboly im štátom poskytnuté prostriedky nijaké. Všetky svoje modlitebne, fary, školy, cintoríny stavať, a všetky svoje potreby na farárov, učiteľov a bohoslužby hraďiť musely samy, totižto cirkevné ich obce alebo sbory a to tak, že rozvrhovaly na svojich členov cirkevnú daň. Protestantským patentom z r. 1861 bola evanjelickej cirkvi zaistená samospráva a základnou jednotkou tejto samosprávy bola cirkevná obec, farský sbor, na ktorom jedinom spočívala povinnosť zaistiť všetky potreby bohoslužieb, totižto zaopatriť kostoly, fary a iné budovy a udržiavať ich, platiť farárov a ostatných funkcionárov a vôbec všetky vydania, ktoré s cirkevným a náboženským životom súvisely, spadaly na farský sbor, áno, i celocirkevné vydania z veľkej časti na sbory boly rozvrhované. Hlavný však zdroj, odkiaľ sbor tieto výdavky hradil, boly príspevky členov, cirkevná daň i dobrovoľné ich dary.

Aby však vydržiavanie cirkevnej služby bolo do budúcnosti zaistenejšie a ľahšie, najmä pre tú chvíľu, keď nové stavby alebo opravy cirkevných budov by veľmi rozmnožily potrebu sboru, staraly sa tieto cirkevné obce o nadobudnutie nejakého fondového alebo menšinového majetku a to dobrovoľnými sbierkami a darmi svojich údov, alebo niekedy osobitnou repartíciou daňovou. A takto niektoré sbory nadobudly menšieho

majetku pozemkového, z výnosu ktorého spolu s výnosom cirkevnej dane hradia svoje potreby. Tieto pozemky teda nie sú ani majetkom obročným, ktorého výnos by nejako patril cirkevnému funkcionárovi, ani sú nie kostolnými, na stavbu a opravu kostola a na bohoslužbu, ani sú nie nadačnými, ale sú majetkom dotyčnej samosprávnej cirkevnej obce, ktorá ich môže i predať tak, ako ich kedysi kúpila.

Teda kalvíni, husiti, protestanti môžu všetko, katolíci nič. Protestanti sú podporovaní, katolíci bití.

Mal som príčinu a základ pre autonomiu, alebo nie?

Uráža sa nám náboženstvo, odoberá sa nám viera a preto a pre nič iné vydal som sa na cestu!

Čo je človek.

Deň za dňom vo väzení sa Hlinkovi miňa a on, čítajúc iste nejakú českú filozofickú knihu, začína sa vhlbovať do otázky smyslu života. Svojej meditácii dal názov: „Čo je človek?“

Zpočiatku, iste podľa čítaného, rozdeľuje ľudstvo na tri kategórie: na veľ duchov, na nadané hlavy a na ľud. Ku každej kategórii pripisuje Hlinka svoje poznámky, ale to ho neuspokojuje. Chce poznať predovšetkým „ducha ľudu“, chce vedieť motívy jeho smýšľania.

A tu sa Hlinka obracia k filozofickej rozprávke Leva Nikolajeviča Tolstého o sedliakovi, na pokračovaní a postupovaní ktorého veľký ruský spisovateľ bol demoštroval tento „ducha ľudu.“

Z dlhej chvíle Hlinka si túto Tolstého rozprávku prečítal a zbadal, že hodno ju preložiť do slovenčiny. Nečítal ju v origináli, hoci Hlinka písať a čítať po rusky naučil sa ešte v časoch bohosloveckých v seminári, iste ju prekladal z neúplného českého podania. Poslovenčuje ju, aby raz bola uverejnená, aby si ju slovenský ľud prečítal, lebo duša slovenského ľudu, hovorí Hlinka, „je tak veľmi podobná duši ruského mužíka.“

Na konci Hlinka robí poznámku k základu celej rozprávky a shodne so svojou pesimistickou väzenskou náladou poznamenáva, že s hľadiska večnosti daromné je všetko prílišné baženie po živote a jeho slastiach a výhodách, lebo vlastne všetko je „márnosť nad márnosť.“

Mírov, dňa 20. októbra 1919.

So všetkých strán sveta idú znepokojujúce zprávy. Choroba bolševizmu ide prejsť celou zemeguľou. Ešte je v Rusku nie zlomený a už dvíha svoju hlavu v Amerike. Hovorí sa, že úrady prišli na stopu veľkej propagandy, ktorá sa usiluje povaliť vládu v Spojených štátoch Severnej Ameriky.

Tieto chorobné zjavy mi poslúžily za podnet k meditácii: čo je človek a čo uspokojí dušu ľudskú?

Keď pozorujeme ľudstvo podľa jeho náhodilých a umeľých rozdielov, ktoré sa zakladajú na plemennom pôvode, na vzdelanosti, na podnebí a čase, na osvete a náboženstve,

pokolenie ľudské sa rozdeľuje na tri triedy: na obecný ľud, na učencov a na veľduchov.

Je to ohromná pyramída, ktorej základ tvorí ľud, prostrednú čiastku nadané hlavy a najvyšší bod veľkí duchovia.

Veľduchovi prináleží pôvodnosť, vynalezavosť, prvý krok. On tvorí nové tvary a dáva všetkému popud, unáša so sebou ľudstvo, rozrušuje ho alebo uspokojuje, privádza ho na nebezpečnú alebo pravú cestu, ponížuje alebo povyšuje ho.

Hlava nadaná nevynachádza. Ona len nasleduje pokyny veľducha. Upotrebuje ich a zachováva, vykladá a rozširuje ich. Pozorujeme v nej namáhavú usilovnosť a trpezlivú prácu, ktorá je na česť každému človekovi dobrej vôle.

Obecný ľud je ponechaný svojim pudom a neurčitým vnuknutiam. Trpne a bez všetkej iniciatívy počúva návody svojich učiteľov. Od týchto berie hotové myšlienky, je ako stádo, ktoré ide za, kde ho pastier vedie.

Sú veľduchovia myšlienky, činu alebo krasocitu.

Prví myslia a pochopujú. A toto sú filozofi, moralisti a učenci, ktorí vyludzuju mnohé tajomstvá z vecí stvorených, z Boha, z duše ľudskej a z prírody.

Druhí konajú, majú sily a podmaňujú. A to sú politici, bojovníci, znamenití pracovníci, ktorí hýbu zemou, unášajú ľudstvo a pretvárajú ho.

Tretí, veľduchovia krasocitu, sú zas nadšení ideálmi. Vedia podávať svoj ideál a to sú rečníci, básnici, spisovatelia a umelci. Títo vteľujú ľudské ideály v smyselné podoby slova, svetla, súlad, na plátne, v kameni alebo kove.

*Čože o ľuďoch? Ľuď by sa vedou ideálom naborisoval
2.1.15 a smaty mnohokrát oboma naraz. Duša ľuďu
nikdy nevytlačil veľký ruský mysliteľ Leo Tolstoj
Tieba po pôde to je názov rozprávky. Ktože, keď
Tolstoj ideál vidokého mužika
Z dlhých čvrtok som prečítal túto rozprávku, a za pro-
pánie druhým jej poslovením: ak by nikdy prišla
do oúk nášho ľuďu, ktorého duša je tak veľmi
redobruá duši ruského mužika*

V ktorejsei gubernii europského Ruska býval jeden sedliak, ktorého majetok takrečeno rástol každodenne.

Ale, ale . . .

Keď je človek nahý, obzerá sa po figových listoch len k vôli studu. Ak má veľa, chce mať ešte viac, chce mať všetko a je nenásytný.

Spomenutý sedliak nadobúdal svoj majetok usilovnosťou včely z otcovskej hrudy, a myslel takto:

— Odkiaľ máš všetko, čo menuješ svojim? To všetko doniesla tvoja dedičná zem, polievaná potom tvojej tváre a kyprená tvojimi mozoľnými rukami. Toto však je ešte nie všetko pre takého muža ako si ty, Ivan Alexejevič, ktorý čuješ i trávu rásť. Ty to musíš ďalej doviest, tvoj „somárik“, totižto otcovská hruda, sa musí zväčšiť. Čím ďalej, tým hojnejšia bude žatva a bohatá žatva stojí niečo, ona donáša hojné a blyštiace sa zlato.

Áno, áno. On sa bude snažiť niekde ešte niečo poľa pri-kúpiť.

Ale kde a od koho?

Zemepáni na okolí, tí mu všetko odkúpia pred nosom. Nie preto, že by nemal hotových, ale mužík musí predovšetkým radosť urobiť zemepánovi, tento je veľmi vplyvný a keď mu príde na rozum, mohol by mužíka pri najmenšom nezákonom kroku tak ku stene pritisnúť, že by mohol na to celý život stonať. Ale Ivan, táto bohatá dedinská myš, bol by na to prisprostý, priveľmi bojazlivý. A on uznal, že tu nemôže viac zeme kúpiť.

Je síce ešte jeden východ, lenže ten vedie ďaleko do Sibírie na nekonečné stepy, tam by mohol svojim pluhom trhať trávnistú brázdu tak ďaleko a široko, ako si to len jeho srdce zažiada.

Teda hor sa do Sibírie!

Jeho myšlienky uzrely vo vážnu odvahu. V najkratšom čase speňažil svoje pole a chalupu. Podržel si len dobytok, hospodárske zariadenie a rodinu.

Ale to lúčenie! Toto mu ťažko padlo. Každá brázda, každý záhonok sa mu jagal tak ako vrásky na jeho zostaralej tvári. Všetko mu prišlo na pamäť.

I zaviazal si do malej hodvábnej šatôčky trochu zeme, prach svojich otcov a zavesil si ju na hrdlo, pod košeľu,

aby ona večne na jeho srdci odpočívala. A naložiac na sedem vozov celý svoj majetok, chystal sa ako malé dieťa s plačom odísť nad ránom.

Po jednodňovej ceste došli na železnicu, preložili všetko do vlaku a najbližšieho dňa už unikali na Ďaleký východ.

V istom veľkom stepovom meste, kde sa mal zemelačný Ivan za nejaký čas zdržať, vyšiel z vozňa, aby sa pozrel do vnútorného mesta.

Tam náhodou počul hovoriť o nejakom kirgizskom pohlavárovi, ktorý býva neďaleko so svojim kmeňom a predá toľko pôdy, koľko kto chce. Áno, koľko len chce, ale pod týmito podmienkami:

— Kupec musí predovšetkým složiť 2000 rubľov ako závdavok, aby si nadobudol právo hneď ako vyjde zornička s jedným ryľom na pleci toľko pôdy označiť a obehnúť, koľko si trúfa do západu slnka obísť. Ak by však podľahol a nebol by vstave obísť a označiť svoj budúci majetok, vtedy stratí nielen pôdu, na ktorú vstúpil, ale aj svoj veľký závdavok.

Ivan pri počutí tejto zprávy skorože nevyskočil z kože od radosti.

Áno, tento pohlavár bol skutočný satan. On vedel dobre, aké túžby má taký západný sedliak. Ale Ivan odvážil sa, chcel skúsiť, veď nie nadarmo ho obdivovali v obci už za mladi, keď behal na koňoch o závod. Nech mu teraz trochu nahnuté jeho kosti pomôžu k panskému pozemku.

Hneď si dal opísať cestu k pohlavárovi a bežal akoby na krídlach ku svojim, celý sa trasúc od nadšenia nad budúcim bohatstvom.

Jeho úmysel dozrel: nejdeme ďalej, bezodkladne treba složiť veci.

Za malú chvíľu bolo všetko složené, aj drevené kolesá a slimačím krokom dorazil ku kirgizskej obci, ktorá bola na deň chôdze vzdialená. On by bol najradšej okamžite hovoril s pohlavárom o celi svojej cesty. Ale pohlavárovi išlo viac o pohostinnosť ako o 2000 rubľov. Ivan a jeho domáci museli si najprv žalúdok pokaziť a len potom prešla reč na obchod.

Keď sa spoločne dohodli o mieste, na ktorom sa zajtra zavčas rána stretnú, odobrali sa neskoro v noci na spánok. Len Ivan nemohol oka zažmúriť. Jeho túžbu posilňovala dávno už necítená moc.

Zajtra si má celé kráľovstvo vydobyť. Zajtra? Nebolo to už dnes? Ako ležal, videl, že jeden škovránok naháňa druhého za matného úsvitu a počul, ako kohúti na deň spievali.

Vyskočil a prvý dosiahol miesta určenej schôdzky.

Kirgizský pohlavár a jeho ľudia, keď mu Ivan podával s trasúcou rukou 2000 rubľov, pozerali naň mnoho-významným, ale aj posmešným pohľadom. A útrpný úsmev sa zablyskol na ich širokých tvárach.

Ako sa usniesli na všetkých podmienkach svojej smluvy, hľadaly oči Ivanove najsamprv hraničné body svojho budúceho majetku: tam na kraji stepi stál jeden kopec, tam ďalej jeden strom, tam jeden ker...

Slovom, kde len dosiahol jeho pohľad, kde len vynašiel jeden bod odpočinku, všetko toto malo ešte dnes Ivanovi patriť. Toto všetko on chce obísť.

Prekrižoval sa trikrát pobožne popľujúc si silne ruky, chytil rýchlo rýľ a odišiel svojou cestou...

Zpočiatku kopal znak za znakom husto do zeme, aby nikto čo len kústik nemohol odškriepiť. Pracoval s tou úzkostlivosťou, ktorú mu podelenie času diktovalo.

Slnko vystupovalo vyššie a vyššie. Na poludnie pražilo nevysloviteľne a nemilosrdne na ponáhľajúceho sa Ivana. Pot mu do očí tiekol a jeho pohľad kalil a pri dýchaní vtekal mu do nosa.

— Svätý Mikuláš, už je poludnie a ešte ani len ten kopec je nie dosiahnutý, ktorý som si trúfal rukou dočiahnuť.

Srdce bilo ako kladivo o jeho hrud'.

— Len ďalej a ďalej! Áno, len nezastať, každá minúta, každá chvíľa ťa stojí niekoľko siah zeme.

Kirgizský pohlavár odprevádzal ho zďaleka na koni a nevedel, či má ísť krokom, alebo galopom uháňať. Tento sedliačik ako jeho koník...

— Ivan, ty robíš primnoho znakov, ty sa baviš primnoho — prehodil si seabavedome, keď sa vyrovnal.

A kde predtým desať ráz bodol do zeme, uspokojil sa teraz s jedným. Len ďalej.

Ale napred jeden skúmavý pohľad nazad.

Pre Boha! Už je popoludnie a on sotva prekročil kopec, ešte nedočiahol ani len toho stromu.

— Utekaj, Ivan, utekaj, pomysli na dobrý chýr svojej mladosti. Veď je len jeden deň, v ktorý vylievaš pot a krv,

potom príde doživotný, túžený odpočinok, nekonečný pôžitok šťastia. Preto ponáhľaj sa, Ivan.

A Ivan utekal a kirgizský koníček za ním. Ale na znaky, na tie najcennejšie znaky, zabúdal v letku.

— Len ďalej, Ivan, len sa nedaj pristaviť.

Vďaka Bohu, teraz je už dosiahnutý aj strom.

— Utekaj, Ivan, utekaj a plesaj nad svojím ľahko nájdeným šťastím.

Keby len to slnko, tento rozhorúčený a hrozne oslepujúci strašiak, tak náhlo a nezastaviteľne neutekalo po nebi. Skoro ako keby sa ho bálo. A on mu predsa nič neurobil, veď on chcel len zem mať, hodne pôdy, toľko, koľko mal knieža Gelicin vo svojej gubernii, alebo toľko ako kňažná Gagarina. Často myslel na to, aby si sadol a odpočinul. Nie, nie, to teraz nejde, to by znamenalo už teraz márneť svoj budúci majetok.

Lakomosť a túžba po majetku mu dodávaly obrovskej sily. A predsa zatriaslo sa jeho telo a zahrkotaly jeho kolená, pichlo ho ako ihlou v hlave.

— Len neslabnúť, Ivan, len neklesať. Tvoja rodina bude ťa ako svätého ctiť, bude prach tvojich nôh bozkávať!

Kirgizský kôň ho nesmie predísť. Dokiaľ ho cítil v chrbte a dokiaľ za ním cválal, bolo všetko v poriadku.

Veľký Bože, slnko sa stávalo pomaly červeným ako krv a pozeralo mu tak strašne a posmešne do blčiacej tváre, ako by mu chcelo povedať:

— A ja som predsa len usilovnejšie ako ty.

— Prekliata beštia — stonal Ivan, odkašliavajúc — už máš len 1000 míľ urobiť, ale ja ešte 100 ľudských krokov. Lebo pozri, tam sa už ukazuje vyčnievajúca kirgizská obec.

Všetko sa mu zdalo tak hrozne červeným. Či vskutku večerná zora je takou červenou, alebo všetko sa mu len zdá?

Už dávno odhodil rýľ. Oči mu vystupovaly z jamôk. Hrdlo ho páliło ako žeravá rúra. Zavrel oči, na smrť ustatý bez toho, aby ostal stáť.

— Len ďalej, Ivan, ďalej!

Ako potok za večerného chladu, tak sa parilo jeho telo. Teraz už bol celkom zlomený a ako hárstka biedy ležal na svojej pôde. A v chrbte čupiacci hostec sa mu chcel navrátiť.

— Hore, Ivan, zodvihni sa! Len maličký krôčik a už si kráľom. Hore sa, Ivan, hore!

A zas utekal a potácal sa so zatvorenými očami. Veľmi krvavým sa mu zdalo všetko dookola, až veľmi krvavým.

A zase sa zrútil na zem, taký bol slabý. Ledva sa mohol zodvihnúť. Jeho vôľa je však silná, len telo je mdlé a ustaté. Ani slimák nemohol byť lenivší.

So zlomeným zrakom povalil sa ako omdlený na západ. Slnko a zem sa práve chcely objasť, keď on už nemal len sto krokov urobiť.

— Nie, nie. Ja nesmiem byť takým ľahkomyselným!

A vliekol sa štvornožky a zase povstal a opäťovne padol a predstavoval si uchvacujúci obraz klesajúceho zvera, ktorý s guľkou v srdci usiluje sa uniknúť svojmu vrahovi.

Ešte sa posbierala jeho celá životná sila a vliekla ho, úbožiaka, ta, k nohám pohlavára, ktorý prekvapene a hlboko dojatý nad železnou vytrvanlivosťou stískal ruku — mŕtvemu.

Na mŕtvej tvári Ivanovej, na zdrevenelých rysoch odrážal sa výraz, ktorý hovoril:

— A ja som bol predsa skorej!

A slnko sa už teraz hanblivo ponorilo medzi nebo a zem.

Tri siahly v dĺžke, dve siahly v šírke — to bolo teraz celé Ivanovo kráľovstvo.

Hladná ruská zem ho pohltila, ako žralok svoju obeť.

Na takýto koniec stávky nebol nikto pripravený. Ináč Kirgizi, ktorí sa potili, zriekli sa svojich 2000 rubľov a zahanbení hľadeli zmiznúť.

Takto Lev Nikolajevič Tolstoj.

Čo je teda človek? Čo potrebuje človek?

Drie sa za slávou, sháňa sa po majetku, nemá nikdy dosť. Chvil'očku pred smrťou chce ešte sto krokov, ešte túto vec dokončiť, ešte toto získať. Nemá nikdy dosť na svete.

A sú chvíle, že malá zamrežovaná cela človekovi viac pokoja poskytne, ako pohodlné paláce a všetka sláva sveta.

Tri siahly v dĺžke a dve siahly v šírke — to je celé jeho dedičstvo. Všetko ostatné je márnosť nad márnosť.

Bije sedem. Strážca napomína: dosť!

O slobode.

Nasleduje, ako Hlinka označuje svoj článok, meditácia „O slobode“.

Je to pútavé čítanie, založené na vývodoch grófa Otokara Czernina o príčinách vojny. Czernin obraňuje Vilhelma II., hovorí o ňom, že bol náležite pripravený viesť svoj nemecký národ k víťazstvu a veľkosti. Mal však zlých poradcov a plané okolie, ktoré sa mu vždy korilo, ale celú pravdu mu nikdy nepovedalo.

Hlinka so živým záujmom sleduje Czerninove vývody a otvorene im prisviedča, najmä keď Czernin hovorí, že so slobodou nemá štátna forma nič dočinenia a že dobrý kráľ je ľudu milší, ako zlá republika. Hlinka na základe prečítaného dochádza k názoru, že „u ľudu vlastenectvo a štátna forma je: chlieb, blahobyť a pokoj“.

Potom si Hlinka všima sociálne zjavy v povojnovej Viedni. Prechádza na boj okolo obrany historických slovenských žúp a utvrdzuje sa vo svojom autonomistickom presvedčení.

Na konci cituje jubileum vyhlásenia českej zahraničnej vlády, ktorá sľubovala slobodu a demokraciu.

Po roku, čo tieto sľuby odzneli, Hlinka sa pýta:

— Je to sen, alebo skutočnosť? Snívam, alebo meditujem? Tak sa časy menia, tak tento svet beží.

Hlinka ostáva pri svojom s tým, že slovenská pravda nie je ani na strane cisárovej ani prezidentovej, ale stojí v prostriedku medzi obidvoma.

Mírov, dňa 21. októbra 1919.

Je utorok ráno, ako obyčajne, sychravo. Z postele sa nechce človekovi. A vlastne načo? Dennú úlohu vykonám v posteli tak, ako aj pri stole.

Na väzenskej veži bije 7 hodín ráno. Pri mojich dverách zacengal strážnik. Trestanci idú do kostola a za nimi idem ja. Preto odkladám nabok rezignáciu, oblečiem sa, spravím posteľ a pripravím sa k sv. omši tak, že je práve pol 8. Trestanci práve vychádzajú zo svojich ciel.

Ráno, ako riadne, cítim zimu vo všetkých údoch. A preto po sv. omši ponáhľam sa do môjho hradu.

Život nedoniesol nič nového. Časopisov českých som nedostal, i prišla mi na um myšlienka, či ozaj všetky nezákal Šrobár? Ved' „Našinec“ 19. októbra nielen že ne-

doniesol dva články o mojom uväznení, ale dovolil si spomenúť, že nejaký dr. K a l a n d r a v „Socialistickej budúcnosti“ práve z demokratických príčin žiada zachovať krajiniskú samosprávu pre Moravu, Sliezske a Slovensko. Podobne píšú i „Národné noviny“ v Turčianskom Sv. Martine.

No, chvalabohu, myslím si, bude nás viac tu na Mírove.

„Národné noviny“ protestujú proti trhaniu starých žúp na Slovensku a hovoria, že by tým bola dotknutá pieta na Slovensku ku všetkému zdedenému od otcov. Jednomyselný odpor Slovenska proti meneniu slovenských hraníc, píšú „Národné noviny“, otriasol by celou republikou.

No, pekné výhľady pre tú našu mladú republiku: nielen hlinkovci, ale aj Dr. K a l a n d r a i Turčiansky Sv. Martin sa hýbe. „Eppur si muove!“ Predsa som len vynašiel niečo, čo hýbe Slovenskom. Autonomia žije.

Dopoludnia som strávil čítaním obvyklých lektúr. Že neprišli naše noviny a že sa hodne cvičím v nemeckej reči, čítam nemecké časopisy. Dostal som dva: „Neue Freue Presse“ a „Prager Tagblatt“. Nič zvláštneho nedoniesly. Všade nárek. V Allgemeinen Krankenhause vo Viedni nemajú čo jesť. Nik im nechce dať na úver. Majú tri milióny dlhu. Liferant nechce dovážať vajcia, lebo sú mu za ne dlžní 60.000 korún. Denne potrebujú 12 hektolitrov mlieka, 500 kg mäsa, 1000 kg zemiakov. No, pre 1860 nemocných niečo len treba. A tohto vo Viedni niet. Chorí dostávajú slabú stravu.

Na ráno: čierna konzervová káva a chlieb, o 11. hod. vodová polievka.

Obed: polievka, prívarok, niekedy knedle, veľmi zriedka mäso, najviac z konzervy, o ktorom nemocní hovoria, že im tak chutí, ako keby bolo už raz prežúvané. Olovrant: vodová polievka.

Večera: zeleniny alebo konzervové mlieko.

No, týmto netreba ani Mírova! Vo viedenskej kuchyni majú jedálny lístok a na ňom riadne toto stojí: dnes niet mäsa, vajec, zemiakov a múky. Nuž, čože majú títo úbožiaci?

Len reumu, katar, krčce, prostatu. A na konci — dobrý apetít. Tento mesiac ešte nemali päť ráz mäsa. Kedyže tí vyzdravejú?

Zato máme slobodu. Pražský vojenský veliteľ Šnejdárk

sa mal vysloviť pred jedným žurnalistom: „Školy žiakom a kasárne vojakom. A preto dávam vyprázdňovať školy.“

V „Neue Freie Presse“ sa rozpisuje gróf Czernin o príčinách vojny. Charakterizuje našich bývalých panovníkov, Františka Jozefa, Františka Ferdinanda a Vilhelma II. Hovorí trpké pravdy o ich vzájomnom pomere. Škoda, že to pred rokom nepovedal.

Moju pozornosť zachytily vývody o monarchii a o republike. Medziiným gróf Czernin podotýka:

— Mne sa zdá, že sa u národov vo všeobecnosti nedá hovoriť o monarchistickom smýšľaní národov, tak ako ani o republikánskom. U Nemcov celkom tak málo, ako aj inde, hovoriť sa môže o spokojnosti alebo o nespokojnosti, ktorá sa podľa potreby ukazuje za alebo proti dynastii a štátnej forme. Sám Bismarck bol dôkazom týchto mojich dôvodov. On bol, ako sám tvrdil, telom i dušou za monarchiu, ale len dotiaľ, dokiaľ žil Vilhelm I. On Vilhelma II., ktorý s ním zle zaobchádzal, nemiloval a zo svojich citov nerobil nijakú tajnosť. Bismarck zavesil obraz tohto mladého panovníka do práčne a napísal o ňom knihu, ktorá pre útoky proti cisárovi nemohla byť vydaná. Monarchisti, ktorí pred dvorom činia si zásluhy zo svojej dedičnej vernosti voči dvoru, klamú sami seba. Oni sú monarchistami, lebo ich táto forma najlepšie uspokojuje.

— A republikáni, ktorí zase oslavujú Jeho Veličenstvo Ľ u d, myslia v skutočnosti na seba (Š r o b á r: „Ja som tu, teda máme autonomiu!“) Ľud sám však osvedčil sa za tú štátnu formu, ktorá mu zabezpečuje najskôr trváci poriadok, prácu, blahobyť a pokoj. U ľudu v 99% vlastenectvo a oduševnenosť je otázkou žalúdka. Dobrý kráľ je ľudu milší, ako zlá republika. A naopak. Štátna forma je len prostriedkom k cieľu. A cieľ je spokojnosť občanov.

— Aj so slobodou nemá štátna forma ničoho dočinenia. Monarchistické Anglicko je celkom tak slobodné ako republikánska Amerika. A bolševici dokázali najjasnejšie celému svetu, že proletariát je to najväčšie tyranstvo.

Ja som slobodu tiež zakúsil celkom tak, ako to hovorí Czernin. Monarchia ako aj republika pozbavila ma slobody. Podpisujem úplne Czerninove vývody. Neviem, čo povedia páni „s plnou mocou“ a v Slovenskom klube, keď toto budú čítať. Na šťastie, Czernin nie je odkázaný na ich milosť.

— Svetová vojna — pokračuje Czernin — odohnala

monarchov. Ale aj republika so svojej strany sa len tak udrží, ak donesie národom presvedčenie, že sa im teraz lepšie vodí a že sú spokojnejšie ako boly. A týmto dôkazom mi je ešte dnes podlžná, píše Czernin, Rakúska republika.

— To presvedčenie, hovorí gróf Czernin ďalej, že sú tieto zásady pravé a že ony neboly zavrnutia hodnými bludmi, že totižto monarchovia boli z vôle Božej postavení na čelo národov, bolo nemeckému národu systematicky vštepované a tvorilo doplňujúcu čiastku jeho aj cisárovhov smýšľania. Všetky cisárove výpovede spočívajú na tomto základe, a všetky dýchajú touto myšlienkou.

— Každý človek je produktom jeho narodenia, výchovy a skúsenosti. A pri posúdení Vilhelma II. sa musí do povahy vziať, že ho od mladosti klamali, že mu ukazovali svet, ktorý nejestvuje. Všetkým monarchom mali by jasne povedať, že ľud ich nemiluje, že sú mu v najlepšom prípade ľahostajnými, že on nebehá za nimi z lásky a nečaká na nich z lásky, ale zo zvedavosti a že ich neoslavuje z presvedčenia, ale zo zábavy a hecu. Monarchom mali by povedať, že by ich ľud práve tak vypískal, ako ich oslavuje, že niet ani najmenej príčiny k vernosti poddaných, že oni nemajú úmyslu poddanými byť, ale chcú byť len spokojnými. Že panovníkov trpia dotiaľ, dokiaľ ich k tomu ich spokojnosť núti, alebo dokiaľ nemajú dostatočnej sily ich odohnať. Toto by bola pravda a táto pravda mala by panovníkov od mnohých chýb zachrániť.

— Cisár Vilhelm II. je tu zrejmým príkladom. Ja neverím, že by sa našiel správca, ktorý by bol vedený lepšou vôľou, ako cisár Vilhelm. Cisár žil výlučne svojmu povolaniu, tak ako ho on ponímal. Jeho celé smýšľanie a počínanie sa krútilo okolo nemeckého ľudu. Rodina, rozkoše, zábava, toto všetko ustupovalo do úzadia pri tej myšlienke, že nemecký národ treba urobiť veľkým a šťastlivým. A keby bola bývala dobrá vôľa postačovala k veľkým činom, tak cisár Vilhelm bol by musel previesť veľké veci. Ale jemu od začiatku zle rozumeli. On rečnil a robil gestá, ktoré mu maly získať popularitu nielen u poslucháčov, ale u celého sveta. A týmito rečami sa často sprotivil. V skutočnosti on nikdy neprišiel k dôkladnému poznaniu svojich činov, lebo nielen jeho krúžok, ale aj celý nemecký ľud ho zavádzal a systematicky ho klamal. Koľké milióny,

ktoré dnes po ňom kamením hádžu, nevedely sa dosť hlboko ukloniť, keď sa zjavil na obzore v celej svojej sláve! Koľkí sa cítili blaženými, keď len jeho cisársky pohľad na nich padol. A ešte ani dnes sú nie na čistom s tým, že oni vlastne nesú vinu za to, že cisárovi maľovali taký svet, ktorý nikdy nejestvoval a že ho vohnali do takého smeru, ku ktorému on nikdy by nebol prišiel. Pravda, nemožno zatajiť, že celá povaha Vilhelma II. bola tomuto nemeckému smýšľaniu veľmi prístupná a že panovníci, ktorí sú menej talentovaní, menej živí a menej hovoriaci a čo je hlavné, cítia menej potreby stále vystupovať, sú jedu popularity menej vystavení, ako bol on.

Takto gróf Otokar Czernin v „Neue Freie Presse“ 19. októbra 1919.

To je plastika, to sú farby. A úplne zodpovedajú životu a počínaniu cisára Vilhelma II. Ale aj úvaha o smýšľaní ľudu a o jeho vlasteneckom cite je nie menej hodnoverná. Vidno, že Czernin pozná dobre smýšľanie a cítenie ľudu.

U ľudu vlastenectvo a štátna forma je chlieb, blahobyť a pokoj.

No, a o slobode v jednej alebo druhej štátnej forme to nestojí ani za mak inakšie, ako to Czernin naznačil.

Chytám do rúk „Prager Tagblatt“ z 19. októbra 1919 a tam čítam zas toto:

— Pred rokom (18. októbra 1918), keď už porážka centrálnych mocností bola zjavná, česká vláda v zahraničí, ktorej členmi boli Masaryk, Beneš a Štefánik, vydala osvedčenie o samourčení česko-slovenského štátu. Týmto svojím osvedčením česká vláda v zahraničí predbehla proklamáciu cisára a kráľa Karola, posledná vláda ktorého mala vyhlásiť Rakúsko-Uhorsku monarchiu za federatívny štát. Vo vyhlásení českej neodvislosti stojí toto:

— Týmto vyhlasujeme habsburgskú dynastiu za nehodnú viesť náš ľud a odpierame jej každý nárok na spravovanie česko-slovenských krajín. My sa osvedčujeme slávnostne, že sa cítíme odteraz slobodným a neodvislým národom. My sa priznávame k ideálom modernej demokracie, tieto boli ideálmi nášho ľudu cez celé storočie. My prijímame základné pravdy americké tak, ako boli prezidentom Wilsonom predložené; základy oslobodeného ľudstva, skutočnej rovnosti národov a vlád, ktorých všetka zákonitá moc odvádza sa od súhlasu spravovaných.

— Česko-slovenský štát bude republikou, ktorej neodškriepiteľnou snahou bude pokrok. Ona zaručuje úplnú slobodu náboženského presvedčenia, vedy, literatúry, umenia, slova, tlače, shromažďovania sa... Práva menšín budú proporcionálnym zastúpením zaistené, národné menšiny budú požívať rovné právo. Dnešné vojsko nahradené bude milíciou. Demokracia povalila teakratickú autokraciu, militarizmus je zničený. Demokracia zvíťazila.

Nasledujúceho dňa, 19. októbra 1918, utvoril sa v Prahe Národný výbor a ostal v permanencii.

Už viac nemeditujem, nečítam a nepíšem. Blíži sa súmrak. Hodiny bijú päť hodín popoludní.

Teda: sloboda slova, tlače, presvedčenia.

Hej, „Slovák“, „Slovenské ľudové noviny“, „Slovenská sloboda...“

Skutočná sloboda: Terezín, Ilava, Mírov!

Je to sen, alebo skutočnosť? Snívam, alebo meditujem? Tak sa časy menia, tak tento svet beží...

Na jednej strane je Czernin, Vilhelm a Karol. Na druhej Masaryk, Beneš a Štefánik.

A v prostriedku stojí slovenská sloboda.

Čo je pravda?

Andrej Hlinka nepatrí medzi knihomolov, ktorí chcú a vedia prečítať každú knihu, nie aby z nej vyčerpali všetko hodnotné, ale len aby mohli povedať, že aj tú knihu čítali. Hlinka sa venoval čítaniu väčšinou náboženských kníh a čítal aj hlbokú a ťažkú poéziu Hviezdoslavovu.

Na Mírove dostalo sa mu do ruky Didonovo dielo „Ježiš Kristus“ a toto čítal, do neho sa vnáral vo chvíľach opustenosti na Mírove. Prirástlo mu ono k srdcu, čítal dielo s veľkým duševným pôžitkom, obľúbil si ho tak, že vykrikol:

— Keby dnešné väzenie žiadneho iného osohu nemalo, iba ten, že som mohol čítať Didonovo dielo, už i za toto odplatilo sa mi ísť na Mírov!

Spisovateľ upítal ho svojim výkladom úlohy sv. Jána Krstiteľa, ktorý kázal, upozorňoval, vytýkal a otvárajúc dvere do srdca ľudu, pripravoval cestu Kristovi.

Hlinka vidí podobnosť medzi sv. Jánom Krstiteľom a sebou. Píše na adresu Prahy a Dr. Vavra Šrobára:

— Jána ste zavreli, ale cesty sú už otvorené. Úloha je dokonaná, duchovia upozornení, predchodca môže utichnúť.

Pravda, po dvadsaťročnom odstupe my dnes vidíme, že Hlinkova úloha nebola skončená a on nemohol ešte utichnúť. Dvere síce pootváral, duchov upozornil, ale nemohol ešte odísť. Veď jeho hlas roku 1919 bol ešte len hlasom volajúceho na púšti, vládnúce kruhy vtedy ešte nechceli rozumieť Hlinkovým proroctvám, že ČSR zahynie, ak Slováci z a v č a s u neobdržia prisľúbenú im v Pittsburghu autonómiu Slovenska.

Predpovede Hlinkove sa splnily.

Lebo vskutku: on bol Jánom Krstiteľom slobody slovenského národa a len 1938. roku dokončil svoju úlohu a odišiel.

Mírov, dňa 23. októbra 1919.

Streda, krásny deň.

Cez obed, od 1/212. do 1/21., vyšiel som si na vychádzku. Chrbát, skrčený od písania a čítania, žiada sa vystrieť.

Deň nedoniesol žiadnych zmien ani udalostí. Časopisy sú nudné a prázdne. Škoda času a groša, okrem nadávania sotva sa dozvieš niečo.

Slovenská žurnalistika padla hlboko.

Tým intenzívnejšie sa vhlbujem do môjho štúdia, do Didonovho „Ježiša“. Pri každom odseku meditujem a uvažujem. Zas čítam, zas sa prechádzam, poziem, či som dob-

re čítal, či neunikla veta alebo aspoň slovo. Či som dobre videl a úplne rozumel.

Práve som dokončil druhú knihu. S takou radosťou a pôžitkom som nikdy nečítal. A keby dnešné väzenie žiadneho iného osohu nemalo, už i za toto sa odplatilo ísť na Mírov.

Čítam o Spasiteľovi a utkvelo mi v hlave:

— Čoho chcel dosiahnuť, dosiahol. Od severu až na juh, od Hermona až ku končinám Idumejským, od západu až k východu, od veľkého mora, ako bolo nazývané more Stredozemné, až k rozsiahlym pustatinám arabského kráľovstva Aretu, celá Palestína vedela, že povstal Veľký Prorok, ktorý sa nazýva Synom Božím, potvrdzuje svoje poslanie zázrakmi a žiada, aby sa Jeho slovu verilo. Vie zaiste, že sú ľudia vzhľadom na jeho osobu rozdvojení, že sa ho ľud pridržia. Ale kniežatá kňazské, okrem malých výnimiek, zákonníci a starší, aristokracia peňažná, kňazská a vedecká, potom veľkňazi a veľrada sú vôbec proti Nemu. Vidia v Ňom nepravého proroka, bezbožníka, rúhača, pozorujú Ho, strežú Ho, boja sa, že sa svedený ľud vymkne ich vláde. Preto sú odhodlaní zakročiť proti Ježišovi so všetkou prísnosťou, ktorou stíha zákon tých, ktorí svádzajú ľud a rúhajú sa Bohu.

— Podivná to vec, všetci ľudia zaslepení samoláskou sú spojení pútom vzájomného pochlebovania si, nazývajú sa navzájom pokrytecky vodcami a ministrami, ale každý z nich má len seba za vodcu a ministra. Majú všetci svojho Mojžiša, totižto, ako to teraz nazývajú, vedu a púhy rozum a každý si vykladá Mojžiša podľa svojej ľúbosti, tak ho aj oni vykladajú, neuznávajú nič iného, len vedu a rozum podľa svojho spôsobu.

— Vážna udalosť náboženská, ktorá spôsobila hlboké hnutie v ľude židovskom, upozornila Ježiša, že nadišiel čas, aby svoje dielo konal so všetkým dôrazom. Boh vedie tých, ktorých posielal. Udalosti ich života, prípady z ich okolia, úloha, ktorú majú vyplniť, sa shodujú. Výsledky sa samy od seba dostavujú pod neviditeľnou rukou, ktorá všetko riadi a zamýšľané dielo sa často dokonáva proti vôli a bez vedomia tých, ktorí sa ho usilovali zničiť.

— Ján bol daný do väzenia, odvážny a neskrotiteľný prorok. Kajúcnik, lačnejší po spravodlivosti, hroziaci nepravostiam svojich vrstovníkov. Ten, ktorý odhalil pokrytectvo a neušetril nikoho, nerozpakoval sa ani horliť pri

pohoršení Heroda Agrippa. Hlas Jánov, prítomnosťou Ježišovou trochu umiernený, sa zase ozval novou silou, aby pokarhal a odsúdil chovanie sa tetrarchu. Tento nasleduje bezbožný príklad svojho otca. Zapudil svoju manželku, dcéru Aretovu, kráľa arabského a vzal si za ženu kňažnú svojho rodu, Herodiádu, manželku brata svojho Filipa Heroda. Toto cudzoložné manželstvo bolo na pohoršenie všetkých Židov. Ján bol pomstiteľom urazeného národného svedomia, v mene Božom vytýkal Herodesovi tento zločin.

— Tetrarcha bol by azda zniesol mlčky pokorenie, ktoré mu činil prorok, lebo bol človekom bojazlivým a nerozhodnej povahy. Ale Herodiáda to nemohla strpieť. Neohrozenej žene nebolo ťažko učiniť muža, do ktorého vstúpila svoju slepú vášeň, nástrojom svojej nenávisti.

— Predstierajúc, ako vždy, že treba bedliť nad verejným poriadkom, tvárili sa, ako by videli nebezpečenstvo v ľuďoch, od Jána lákanom. Preto sa usniesli, aby bol Ján uväznený. Chceli udusiť tento nepohodlný hlas. Rozkázali vojakom Herodesovým zmocniť sa Jána a priviesť ho na hranice Arábie do pevnosti Macharonskej, ležiacej na osamelých a strmých horách Moabských.

— Len čo dokonal muž boží svoju úlohu, prenecháva voľné pole pre tých, ktorí majú po ňom prísť a odchádza. Úloha Jánova je splnená, cesty sú otvorené, duchovia upozornení. Predchodca môže už ísť, Kristus bude hovoriť a konať (II. kniha str. 296).

Cesty sú otvorené, íkvol je dohovorený, duchovia upozornení, predchodca môže už ísť!...
Ako by sa tieto slova vztáhalaj na nás? Slovenskí ministri a všetci analýzovní samolátkari boli upozornení na povinnosť voči Slovákum volli sa na Jánov volajúceho, keď publikovalo sa kvalifikované slobožie.

Toto oni dobre vedeli, veď to oni učili a hlásali verejne v knihách a novinách. Oni napísali „Dohodu“ o samospráve a o právach Slovenska. Zato zasadli na stolice Mojžišove a radi by boli, keby o tom nik nevedel a nepočul.

Preto beda tomu, kto budí ich svedomie. Podelme sa s mocou, ale mlčme. Treba bedliť nad verejným poriadkom, ľud je v nebezpečenstve.

Ondrej Janček, veľký prorok, pod tlakom udalostí ružomerských napísal žľou a krvou kypiaci článok do „Slovenského denníka“ pod názvom „Krvavá omša klerikálnych bolševikov v Ružomberku“.

Sipí a hádže iskry a oheň, zúri ako Herodes, hľadá osamelé skaly púšte Moabskej, kde by zavrieť bolo treba „Jána“, ktorého menoval ešte len pred mesiacom generálom a prorokom, aby nebudil jeho zlé svedomie, aby neupozorňoval ľud na jančekovské sľuby: budete slobodní.

Dnes je mu zatvorený Ján „politickým šarlatánom“, ktorého treba dať pred riadny, nestranný súd. Mal povedať pred Jančekovcov samých. Odsúdili už nejedného a vysúdili už koľkých. Dnes je Jančekovcom každý vlastizradcom, kto ich nechváli a netancuje podľa ich nôty a nenaháňa vodu na ich mlyn.

Ondrej Janček, ktorý riadil ľud, viedol ľud, búril ľud, rečnil ľudu, sľuboval ľudu, hovorí o bolševizme. Nezná náboženstvo, neplní náboženské predpisy a chce byť učiteľom náboženstva.

Ľud má prirodzený rozum. Ľud hľadá, skúma, súdi. Jeho súd je, pravda, hrozný a prísny, ale nikdy je nie bezzákladný.

Odhliaďnuc od pätnásťročných udalostí, zabudnúc na černovskú posviacku, do povahy berúc len dnešné pomery, Jančekovci a Burjanovci zapríčinili hnev ľudu.

Od koho sa ľud naučil výrazom: zabite a obeste? Od Jančekovcov.

Z čích oblokov šla kliatba a nenávisť na faru, kostol a katolicizmus v Ružomberku? Z aristokratických Burjanovských.

Nasiali ste víchor, žniete búrku. Vodili ste ľud po demonstráciách, vyhrážali ste sa nepokojom a rabovaním v Ružomberku, okúste vy — ale zaslúžene a podľa pravdy — hnev vami klamaného a zavedeného ľudu. Zneužívali ste mňa i ľud slovenský za celých pätnásť rokov. Boli ste prorokmi „za tú našu slovenčinu“.

Ľava ste zavrel, cesty su otvorene, úkol je dokonany, duchovna uposorneni, predohoda môže utieknuť

Rozbúsený duch utieknu a pokračujú v ústredných lekturách Pravda vyjde na jav

Charakter — chlieb — pokoj.

Meditácie, ktorá teraz nasleduje o „charakteri, chlebe, pokoji“, nie je dokončená. Chybuje posledné slovo Hlinkovo o čítanej veci. Možno si to vysvetlíť chorobou Hlinkovou, na ktorú sa v tomto článku ponosuje. Jeho záujem sústreďuje sa len na veci blízke a ľahko prístupné.

Je veľmi rád, že mu správca väznice hovorí o živote jednotlivých väzňov, ktorých bolo predtým na Mírove do 3000. To Hlinku zaujíma. Po prechádzke si vybavuje korešpondenciu, číta noviny a medituje o českej mládeži, ktorú vidí v hlbokom morálnom úpadku. Nediví sa tomu, veď otcovia týchto detí nie sú a ani neboli lepšími.

Na konci obracia sa k oblúbenej Didonovej knihe „Ježiš Kristus“.

Ona ho uspokojuje. Zapisuje si myšlienky o práci a o zázračnom nasýtení zástupu Ježišom Kristom.

Nerobí k tomu nijaké poznámky. Dokončuje písanie bez pripojenia vlastných myšlienok k prečítanému. Bol usatý a túžil po odpočinku tela i ducha.

Mírov, dňa 24. októbra 1919.

Včerajší deň prešiel bez zápisku.

Ovládaný slabosťou, nebol som schopný písať. Vykonal som dennú prechádzku od pol 12. do pol 1. hodiny, aby osviežel a nabral sily. Ale nešlo to. Duch je síce ochotný, ale telo mĺkve.

Ako riadne, tak i dnes správca trestnice, odchádzajúc z kancelárie o trištvrte na 12. hodinu, sa pripojil ku mne a rozpovedal mi rozličné skúsenosti zo života väzňov. Teraz mi rozprával o istom P o s p í š i l o v i, ktorý bol pre vraždu na doživotný žalár odsúdený.

— Máme tu stálych hostí (Stammgäste). Tu bol starý otec, otec a tu je aj jeho syn. Čože to bolo predtým! To nebola trestnica, ale zaopatrovňa. Trestanci mali stravu výtečnú, každodenne polievku, ktorú mohol i minister užívať. Okrem toho mali sme v trestnici svoj vlastný konzum, kde si trestanci mohli kúpiť jedenie i pitie. Bolo šunky i slaniny, salámy i haringov a kvargle. Mohli si dva razy

do týždňa kúpiť 7 decí vína, alebo 2 fľašky piva. Netrpeli núdze, zarobili si pár groší. Nasledovne, stratené existencie sa uťahovali do trestnice, najmä na zimu. Boly časy, keď sme mali 3000 trestancov. Dnes ich je nie ani desiatka čiastka, 287 a na 28. októbri očakávame hromadné vypustenie na základe nového zákona a prípadného omilostenia.

Pospíšil bol silák v najlepšom veku. Mal vyše 24 rokov. Ale upadol v trestnici tak, že zbláznel a dostal suchoty. Po obede neslobodno trestancom si ľahnúť, Pospíšil rozložil si svoju železnú posteľ a ľahol si do jednej hodiny na odpočinok. Náhodou pozrel oblôčkom strážca a videl ho spať. Musel ísť Pospíšil na raport a dostal disciplinárny trest. Toto Pospíšila tak znechutilo, že si za úplných 8 mesiacov neľahol do postele, ale dôsledne ležal na zemi a hlavu oprel na železné operadlo väzenskej postieľky.

Raz hlásil sa u správcu s nejakou žiadosťou. Príde pred správcu a hovorí, že mu má niečo vážneho povedať, ale len medzi štyrmi očami.

Správca, tiež silák, nebál sa už i tak podlomeného trestanca a privolil. Pospíšil zatvoril dvere, posadil správcu na posteľ a pľuvnúc mu medzi oči povedal:

— Toto som vám chcel povedať!

Také epizódky sa stávajú v trestnici. A od tých čias Pospíšil sa modlil a blúznil. Keď prišiel niekto k nemu do jeho cely v čase jeho modlitby, musel mu, chcejúc-nechcejúc, odpovedať: Amen.

Prišiel na návštevu hlavný štátny zástupca. Strážci mu hovorili o Pospíšilových veciach. Fiškus, ako najvyšší pán v trestnici, povedal, že by chcel vidieť toho, kto by ho chcel donútiť.

Fiškus vstúpil do Pospíšilovej cely vtedy, keď tento objímal pec. Počujúc hrkot kľúča, prežehnal sa: V mene Otca, Syna i Duchu Svätého a zastal. To znamenalo pre prítomných skúšku. Neodpovedali. Pospíšil pozrel na fiškusa, ale tak výrazne, že tento ako žiačik v škole mimovoľne odpovedal: Amen. Obrátil sa na opätku a utiekol.

Toto mi rozprával terajší správca zástupca, lebo správca je nie tu.

Aké, myslím, charaktery sú na svete . . .

*

Správca mi doniesol list od zástupcu Dr. Mórica Hrubana, bývalého ministra a advokáta v Olomouci. Pán minister ponúka sa mi za obrancu, pravda v osobe svojho zástupcu Dr. Řeholku.

List bol písaný dňa 15. októbra, teda hneď na druhý deň môjho uväznenia. Do Mírova prišiel 16. októbra, ako bolo vidno na obálke, ale k vôli cenzúre list musel ísť k vyšetrojúcemu sudcovi do Olomouca a preto týždeň meškal.

Hneď podpísal som plnomocenstvo a napísal zdvorilý list, aby súd cenzúrovaním mojich listov poveril tunajšiu správu, lebo ináč môžem veľkú škodu utrpieť.

Toho dňa neudalo sa nič mimoriadneho alebo zvláštnejšieho. Započal som riadnu, dennú úlohu.

*

Nemecké časopisy doniesly, že sa syn ministra S t a ň k a, Prokop, na poľovačke zastrelil... Áno zastrelil. České noviny spomínajú nehodu. Mne sa chce veriť časopisom nemeckým.

České školy svojím nevereckým duchom otrávil mládež. Mládež potratila ideály. Nemá čo očakávať, vypila už v pätnástom-šestnástom roku kalich rozkoše do dna. Vála sa v bahne erotizmu a sexualizmu. Pritiahla si tajné choroby, z ktorých niet vyliečenia. Nemá čo hľadať, nemá čo očakávať. Dnešnej mládeži na živote nič nezáleží, preto bez všetkého strachu život od seba odhadzuje.

Pán prezident republiky T. G. Masaryk svojho času napísal takú krásnu knihu o samovražde, že sa jej prvý čitateľ, hneď ako ju prečítal — zastrelil.

Lekári na klinikách sa ponosujú, že sa počet nemocných na tajné, pohlavné choroby v neslýchanom počte rozmnožil. Na jednej ošetrojú 10.000 takých chorých. Toto bolo predtým neslýchané.

Ale čo očakávať od mládeže blazeovanej, ktorá nezná príkazu: nezosmilniš? Čo očakávať od synov takých otcov, ktorí vytvárajú zo škôl náboženstvo, modlitbu a sväté sviatosti? Čo očakávať od mládeže, ktorej už za mladi hudú po školách pokrokoví učitelia: never a neplň ničoho, čo ti katechéta káže!

Otcovia budú trestaní synmi podľa zásluhy.

*

„Našinec“ zo dňa 23. októbra donáša, že sa Dr. Štefan Mandík, advokát a verejný notár v Skalici, zabil. Padol s balkóna. Tiež jeden z tých pochybených charakterov.

Začal v seminári, vo Viedni, pokračoval v Olomouci a vystúpil. Oženil sa nerozmyslene ako študent. Pokračoval v Ružomberku ako advokát, ľudák a horlivý katolík, odišiel do Skalice, oddal sa pijanstvu, prenasledoval ľud, dal internovať Otcov františkánov, narobil veľké tisíce dlhov (mne asi 20.000 korún). Prenasledoval časopisy ľudovej strany, menovite „Slováka“, a tak biedne v nočných tmách padol a zahynul.

Bár by nezahynul na večnosť . . .

Ovocie skalickej agrárnej výchovy!

*

Dnes napísal som niekoľko listov. Dr. Eugenovi T v r d é m u o požiadavkách voči Mandíkovi. Dr. Markovi G a ž í k o v i blahoželal som ku složeniu advokátskej skúšky (Dr. G a ž o, Dr. M a l o v e c, Dr. G a ž í k). Augustínovi R a š k o v i, kaplánovi do Nového Mesta nad Váhom, povzbudzujúc ho do práce. Prepoštovi P o n g r á c o v i blahoželal som k vysväteniu prápóra Spolku kresťansko-sociálneho 26. októbra v Novom Meste nad Váhom.

Potom som čítal Didonovho „Ježiša“.

Práve som písal do Nového Mesta o práci. A tu čítam tak krásnu stať o práci!

— Ježiš pozrel na zástupy a nechcel, aby trpely pre neho hlad. On, ktorý odmietol pokušenie zlého ducha, aby premenil skalú na chlieb a jedol, neváhal prosiť Otca za tých, ktorí sú okolo neho.

— Učinil zázrak. Dobrota je príčinou, že Boh koná, dobrota je príčinou, že Kristus zázrak činí. Zástupy ho dojaly. Nedobre by sa súdilo o moci, o ktorej svedčí tento zázrak, keby sa ona obmedzovala len na tento púhy zázrak. Ježiš učinil viac, ako že nasýtil 5000 ľudí na púšti. On zostáva i po svojom pozemskom živote krmiteľom ľudstva, stále ohrozeného, že hladom umrie na tomto svete. Chlieb hmotný musíme mať, ale ho bez práce mať nebudeme, ktorá zúrodňuje pôdu. Nebudeme ho mať bez šetrnosti, ktorá hospodári s ovocím práce. Nebudeme ho mať bez lásky, ktorá ho rozdáva všetkým potrebným.

V kráľovstve Ježišovom neumierajú hladom. I najbiednejší bývajú prijatí a nachádzajú nadbytok pri bratských hodoch lásky.

— Tisíce ľudu bez pokrmu: kto ich môže nasýtiť? Jediné Boh. Jeho si musíme predstaviť pod znamením chleba a rybičiek. Ježiš privádza k sebe ľudí na púšť tohto sveta, shromažďuje ich po zástupoch, v sriadené šíky. Dáva mu poriadok a pokoj a stojac uprostred neho, ukojuje jeho hlad.

O viere.

Čo teraz nasleduje, je vlastne hlboko založená kázeň, ktorá čerpá myšlienku iste z Didonovho diela. Hlinka napísal tento článok krátko: „O viere“.

Písal ho práve v nedeľu, keď vždy svojim veriaciom kázaval slovo Božie. Teraz kázať nemohol, tak písal svoju kázeň vo väzení a zachoval ju pre ďaleké pokolenia.

Hlinka tu vychádza zo skutočnosti, že minister pravosúdia ČSR Dr. Veselý opustil katolícku cirkev s celou svojou rodinou a prestúpil k českým bratom. Potom prestúpili robotníci v celých skupinách, ba na deň 28. októbra, keď sa v ČSR po prvý raz slávil štátny sviatok, akt vystúpenia z katolíckej cirkvi zahlásili vykonať všetci robotníci cementárne v Beroune. Vystupovanie z katolíckej cirkvi javilo sa tu, v prvý rok trvania ČSR, ako dosiahnutie a prejavenie najvyššieho vrcholu štátneho alebo národného povedomia a presvedčenia.

Nad týmito zjavmi Hlinka uvažuje a prichádza k záveru, že ku katolicizmu treba sebazaprenia a pokory.

Kto hľadá inde spásu, chodí po zlých cestách a nič ho na tomto svete uspokojit nemôže.

M í r o v, dňa 26. októbra 1919.

Sobota prešla bez značky. Zmalátnelosť a bezmyšlienkovitosť.

O 1/2 12. hod. usmievalo sa jesenné slnko a vábilo človeka do voľnej prírody. Že včera, v sobotu, poprýchalo, nebolo radno von vyjsť. Chcel som nahradiť včerajšie premeškania.

Ráno, ako riadne, v nedeľu o 8. hodine som odslúžil sv. omšu. Mojm strážnikom je dnes veľahovoriaci, ale nadmieru slušný človek, Jozef Heisler. Z povolania je zlatníkom, ale že bol z chudobnej rodiny a nevedel sohnáť potrebný kapitál na otvorenie obchodu, po odbavenej vandrovke vstúpil za strážcu do trestnice. Má za sebou 19-ročnú službu, a keďže je tu nie vstave deti dávať do školy, je slameným vdovcom. Žena a deti žijú v Moravskej Třebovej a on na Mírove. Život nie závideniahodný. Stravuje sa v trestnici a verne koná svoju službu. Je národnosti nemeckej, tak shovárame sa po nemecky.

Dnes mi rozpovedal svoj trudný život a rád by sa dostať nazpät' do občianskeho života. Sprevádza ma na prechádzke a obnovuje svoje žiale a bôle.

Práve čo vychodíme na dvor, pozriem do vchodu a tu svadba. Málo som z nej zazrel, len zvuky hudby dráždily môj sluch. Trúbili, ako obyčajne Česi, šikovne, ale ja som nebol na hudbu naladený, najmä keď som začul temné akordy „Kde domov můj“ a „Nad Tatrou sa blýska“ — zmocnil sa ma tajný a nevysloviteľný cit.

Takto sa asi cítili Česi a Maďari, keď im pri národných slávnostiach dali hrať a spievať rakúsku hymnu „Gott erhalte“.

Utekal som ďalej do dvora, aby som sa vedel utíšiť a obrániť pokušeniu poburovania alebo vlastizrady. Vo dvore nečujem nič. Strážca ma nechal, on išiel obedovať.

Po prechádzke mi prišiel do ruky „Prager Tagblatt“ zo dňa 24. októbra a v ňom maličká drobnička:

Zmena náboženstva — Pražský klerikálny časopis „Pražský večerník“ sa dozvedá zo spoľahlivého prameňa, že Dr. Veselý, dnešný minister pravosúdia, i s celou rodinou prestúpil na luteránsku vieru Českých bratov. Podobne píše i „České slovo“, že robotníctvo berounskej cementovej fabriky na 28. októbra vystúpi z katolíckej cirkvi.

Teda za Masarykom Veselý, za plzenskými robotníkmi berounski! Teda českým spôsobom!

Podľa môjho zdania, dobre urobili. Načo klamať svet i seba? Načo dávať katolíka, keď ním nikdy nebol? Katolicizmus touto apostáziou nič nestratil a České bratstvo nič nezískalo, ale čo povie na to naša justícia?

Ostane republikánskou a demokratickou.

Darmo je, ku katolicizmu nepostačí negovať nadprirodzené, kritizovať, „hľadať Boha“ a rozumkárstvo. Tu je jedno potrebné: sebazaprenie a pokora.

Toto odpadnutie ministra pravosúdia od viery priviedlo ma k tomu, aby som meditoval o viere, ktorej v Čechách tak málo nachádzam.

Veriť v Boha, v stvorenie sveta, v božstvo Ježiša a v jeho zázraky — k tomu nepostačí filozofia ani namyslenosť rozumu. Tu treba rozhodného kroku. Tu treba odvahy sv. Petra: „Ty si Kristus, Syn Boha živého“. Slová tieto nemajú základ v lichej dôvere v nadľudskú veľkosť Ježišovu.

Tieto pochádzajú zo žiariacej, určitej a prorockej viery v Jeho božstvo.

Čože je podstata viery?

Podstata viery záleží v tom, že sa úplne oddáme tomu, kto je jej predmetom. Veriaci už neprináleží sebe. On sa vzdáva svojich vlastných myšlienok, svojich záujmov a svojej vlastnej vôle a vôbec všetkého a prináleží úplne tomu, komu verí. Umiera sebe, aby mravne žil v inom. Svoj život vymeňuje za život iného. Viery neobmedzenej má žiadať len Boh, lebo každý človek má svoje chyby, svoje poblúdenia, svoje nedostatky. A človek, zriekajúc sa seba samého pre iného, stal by sa otrokom iného. Toto má urobiť len Bohu.

Poznať Boha, vieru a pomocou viery božstvo a mesiášstvo Ježišovo a jeho božské synovstvo je nie v moci človeka. Nadanie ducha, veda, podanie ľudské nás nemôže k nemu povzniesť. Boh sám sa nám musí zjaviť. On nám musí zvestovať Krista. Od človeka závisí jedine to, aby túto vieru prijal.

Ale duša českého inteligenta, ktorý verí len svojmu rozumu, svojej vede, svojmu podaniu, je slepá. Odmietla svedectvo, popiera zázraky, protiví sa učeniu cirkvi a naproti nej stavia svoj rozum a ostáva v tmách. Vierou pre neho je filozofia. Ježiš obyčajným mudrcom alebo veľduchom. Vieru prijímajú tichí a chudobní duchom. „Ďakujem Ti, Otče, že si toto skryl pred múdrymi a zjavil si to maličkým. Tak je, Otče, lebo sa to tak ľúbilo Tebe.“

Ani prorok, ani mudrc nespasí svet. To môže urobiť len Boh. Človek je pyšný, najmä keď ho zachytí mam a klam sveta — ako ministra pravosúdia — človek je náchylný k zlému. A aby zlo premohol, musí mať Boha v sebe. A aby mal Boha v sebe, musí v Neho veriť.

Rozum ľudský sa tu udiera a stráca rovnováhu. Galijský remeselník bol od rybára z Betsaidy vyhlásený za Boha — a tomuto má doktor práv a minister pravosúdia veriť? Jemu má byť rybár autoritou, keď je on autoritou pre snem, žurnalistiku, pre advokátov, vedátorov a zákonodarcov? On má veriť v Boha ukrižovaného? On má zachovávať príkazy katolicizmu: nepožiadaš manželky bližného svojho, keď je on osnovateľom manželskej rozluky? On si má kláknúť aspoň raz do roka pred kňaza a vyznať svoje chyby a poklesky?

To on neučiní.

Preto „los von Rom“, máme záchranu, je tu koráb Noemov, je tu posledná doska, keď už viera stroskotala: je tu evanjelická cirkev Českých bratov. Tu vstúpime a sme zachránení. Tam môžeme filozofovať. Tam je voľné pole pre kriticizmus a rozumkovanie!

Veriť galilejskému Prorokovi, ktorý hlása, že založí dieľo, proti ktorému mocnosti smrti nič nezmôžu? Tu sa všetko váľa, tu čas všetko hrozí pochovať, tu žiaden útvar ducha — náboženstvo, štát, vývoj, civilizácia, plemená, školy, zákonodarstvo a filozofia — nič nemá trvácnosti. Dnes, keď každý osvietený Čech volá „los von Rom“ a „dolu s cirkvou“, on má veriť, že jeho cirkev je nesmrteľná? A to tá cirkev, ktorá nemá za základ Dr. Luthera, majstra Jána Husa, Zwingliho, Kalvína alebo kráľa Henricha, všetko umy a učenci, ale muža slabého, smrteľného, neučeného — to on veriť nemôže, lebo sa to protiví jeho duchu vzdelanosti, demokracie, republikánstva a vôbec mentality.

A jednako, keby čítal históriu národov a náboženstva, uznal by, že je tomu tak, lebo vedizmus, budhizmus, parsizmus, mohamedanizmus — to všetko sa uťahuje do tône pred dielom, ktoré nemá podobného sebe v dejinách ľudstva.

Tu však treba viery, pravej, detinskej viery.

Ježiš ustanovuje seba za jediný stred a za svrchovanú moc. V neho jediného treba veriť, k nemu treba s vierou prilnúť. U neho nieto rozdielu medzi Grékom a Barbarom, Nemcom a Čechom, židom a pohanom. On si nezakladá na žiadnej zvláštnej rase, na žiadnom národe. On objíma všetko, čo žije a myslí, všetko, čo trpí a narieka, všetko, čo verí a dúfa. U neho niet žiadnej filozofickej alebo vedátorskej sústavy, žiadneho písaného zákona, u neho je len Duch boží sám. A tento duch a mocnosť, zariadená k tomu, šíri a riadi toto dieľo, ktorého základom je viera.

Pravda, prevrátený rozum hľadá na všetkom. Sebecká vôľa borí všetko, porušenosť kazí všetko. Ale viera proti týmto planým teóriám rozumu stavia náuku večnú.

Naproti sebeckému stavia lásku, proti násiliu a rozkoši stavia spravodlivosť kresťanskú a sviatosť, proti poverám falošných náboženstiev posvätné obrady. Naproti nestá-

lym a tyranským mocnostiam tohto sveta mocnosť nezmeniteľnú a bezbrannú: Cirkvev katolícku.

Toto je prácou viery.

„Lebo nie vtipné básne nasledujúc známou sme Vám učinili moc a skutočnosť Pána nášho Ježiša Krista, ale prijali sme od Boha Otca česť a slávu“ (II. Pet. 1, 16.).

Teda viera v Otca vám chybuje!

Výročitý deň revolúcie.

Dňa 28. októbra 1919 uplynul jeden rok od vyhlásenia ČSR. Deň tento stal sa štátnym sviatkom a z tej príležitosti prezident udeľoval milosť politickým a aj iným väzňom.

Hlinku prvý výročitý deň slobody našiel vo väzení. Pozoroval, čo sa deje. Väzni čakali omilostenie, ale obdržali ho iba štyria. Medzi štyrmi bol aj Žid, jediný to väzeň židovského vierovyznania.

Samozrejme, ostatní väzni boli roztrpčení. A Hlinka tiež kritizuje tento priveľký ohľad na Žida.

Zaujímavé sú tu Hlinkove záznamy prvého výročia trvania ČSR. Prikláňa sa k mienke „Národných listov“, že sa už minula dôvera ľudu vo svojich vodcov, všade vládne skepticizmus a šepkaná propaganda pracuje, že sa ČSR dlho neudrží.

K tejto českej nespokojnosti Hlinka pripojuje aj nespokojnosť Slovákov s pomerami. A hovorí, že je vlastne dobre, keď sa už „pomínul jeden rok túženej slobody, alebo lepšie: útlaku“.

Krásne opisuje Hlinka návštevu Kristinky Hlinkovej, svojej vnučky, na Mirove. Nesmeli sa shovárať a keby sa aj boli mohli, väzňovi vždy ťažko padne návšteva z domu. Vtedy on cíti, že je slobody pozbavený, že nemá vlastného domova a že je odvislý vo všetkom od cudzej vôle.

A v deň slobody Hlinka trpko si vo väzení pripomína: „Kričia, že je sloboda. Sloboda je prázdnu frázou, slobody tyran nepozná.“

A niet slobody ani pre väzňa. Je len pomalé umieranie. Veď chladná jeseň sa už blíži a večer na trestnicu mirovskú zaľahla si už hustá, jesenná hmľa...

M í r o v, dňa 28. októbra 1919.

Výročitý deň revolúcie pomínul.

Na dvore je živo. Prišla chvíľa, ktorej sa tešil každý trestanec. Prišiel čakaný okamžik, keď sa zjaví zástupca štátneho fiškusa, najvyššieho pána trestnice. Od tohto závisí život náš alebo smrť naša, sloboda alebo žalár. Dnes, alebo nikdy.

Čože sa deje?

Je národný sviatok, mafia dnes rok vyhlásila republiku...

Amnestia ... Sloboda ... Domov!

Povetrím idú nezaručené chýry, že prezident z tejto príležitosti udelí d'alekosiahlu amnestiu. Trestanci už mesiac o inom nehovoria. Mnohí si robia plány do d'alekej budúcnosti: „Vstúpim do seba, dám sa na pokánie. Poviem, zhrešil som proti Bohu i proti bližnému. Len nech príde tá sloboda. Nebudem viac vraždiť. Nebudem zabíjať.“

A došiel ten deň.

Ráno o 8. hodine budú slávnostné služby Božie. Slávnosti sa už včera začaly. Hudba, lampiónový pochod, dunenie diel a melancholický hlahol zvonca ohlasoval príchod veľkého dňa. Zástava veje na veži trestnice.

Došiel túžený okamžik. Trestanci sú na širokom dvorci pod sochou Ukrižovaného. Vystúpi zástupca štátnej moci. Spustí reč o slobode, rovnosti a o význame dňa. Nik ho nepočúva. Trestanci sú nie zvedaví na minulosť prežitú. Politické a strannické veci ich chladnými nechávajú. Oni dnes len na jedno myslia: na očakávanú milosť.

Dokončí reč, vyvolá 4 mená, medzi nimi aj úžerníka a lupiča Herliche, Žida, odsúdeného na 5 rokov žalára pre klam a podvod pri odvádzaní dobytká pre vojsko. Oklamal chudobných ľudí o 500.000 korún.

Títo štyria dostali milosť. Vy ste slobodní.

Všetko si ťažko vydýchlo. Na dlhej tvári bolo vidno sklamanie. „Vám budúci rok donesie slobodu...“ Sklamanie.

My sme sa dobre chovali, my, ktorí sme zo slabosti ukradli peceň chleba alebo štvrtník zemiakov, tu ostávame. A jeden Žid bol v celej trestnici, tento dostal milosť. Bral kravy chudobným a zamieňal bohatým kefasom za junce. Pre toho je milosť. Pre nás žalár a putá i d'alej.

Nikomu sa nechcelo volať na slávu tatíčkovi Masarykovi. V okamžení nastalo ticho. Trestanci sa utiahli do svojich ciel a dlho debatovali nad udalosťou dňa. Traja na doživotný žalár odsúdení a šťastný Žid Herlich sobrali svoje veci a odišli. Herlich, ako sa na milionára a Žida sluší, na aute, ostatní s batôžkom na chrbte.

Ja som sa díval z mojej rezidencie na túto slávnosť. „Teda i v republike je všetko pri starom“, čosi takého mi vyšlo z úst.

Zasadol som na svoj trón, vzal knihu do ruky a zavzdychol:

I tento deň pominul.

Ako pomínul jeden rok nového štátu, ale aj nádeje
k nemu väčšou pomínuly. Pomínulo aj viasa v
tuto štát v širokých vrstvách jeho obyvateľov,
ako to české časopisy o boľstve tvrdia. Same 'ná-
rodné listy' takto nariekajú v svojom sobotňákom
čísle: „Čo vidíme okolo seba? Skepsis, pohybovanie
nesna v štát, poznámky, že sa tento štát neudrží“
„to v starom Rakúsku tiež bolo a podobne“
Všetko je práve Pomínulo aj dôvera tých, ktorí ve-
rili, a očakávali, že sa v novom štáte všetko napravi

Kdeže je túžená náprava zaopatrenia a výživy? Kdeže
mešká lacnota a sľúbená rovnoprávnosť? Nehovoríme
o právnej bezpečnosti. Kdeže sa podely požehnania mladej
republiky: sloboda a do výhľadu postavená najvyššia
nadšvajčiarska sloboda? Kdeže je poriadok, ktorý mal
prísť namiesto starorakúskej korupcie a darebáctva?
Blaho širokých vrstiev, kdeže meškáš? Ochrana dušev-
ných pracovníkov, príď kráľovstvo Tvoje! Útočiste sla-
bých, posilnenie dôvery všetkých občanov.

Či sa budú bratia tešiť a radovať nad udalosťami na
Slovensku a nad pomerami v českých politických stra-
nách? Študentské a robotnícke štrajky, povybíjané oblo-
ky, dodrúrgané dvere a brány hovoria najlepšie o spokoj-
nosti Slovákov. No, o tom, čo sa deje pri úradoch, naj-
lepšie nehovoriť.

Isteže včera, dňa 27. októbra, konaná smútočná nálada
a pobožnosť nám lepšie sluší, ako dnes vytrubovaná sláv-
nosť. Hladným sa nechce tancovať a smutným spievať.
V republike sú nielen Česi, ale i Slováci, Nemci, Rusíni
a Maďari. A títo veru nemajú dostatočnej príčiny na
radovanie.

Aly Slováci moromne povedať: pomínul jeden
rok túženej slobody, alebo lepšie útlaku. O tom
hovoria naše časopisy, naše shromáždenia, naše
vydávateľské spolky, naši poropierani, alebo v budú-
cine patujúci sa emigranti rifajme, že posledni
je toto rok útlaku.

K súdu v Prahe dostavili sa dvaja svedkovia. Po zakončení pojednávania prihlásili sa obidvaja u štátneho fiškusa, aby dostali svoju odmenu. Prvý, inžinier, dostal dvadsať korún a odišiel. Robotníkovi tiež podával dvadsať korún, ale tento vytiahol svoju robotnícku knižku a ukázal, že on zarobí denne 94 korún. Štátny zástupca mu vyplatil toľko.

Hrozná nerovnosť.

Na Kladne (pri Prahe) dostávajú baníci kilo šunky za 5 korún. Robiť nechcú nič. Inžinieri podali memorandum, v ktorom udávajú príčiny, prečo sa vydoluje menej uhlia. Nedostatok disciplíny, neposlušnosť, rozpustilosť. Robotníci nielen že nerobia denne 8 hodín, ale nerobia ani 4 hodiny. Politizujú, diskutujú a ničia prácu. Výsledok slobody.

Pominul rok, dobre, že pominul. Kiež by po ňom ani stopy neostalo!

*

V riadnom čase o 12. hodine idem na prechádzku, a div s nôh nespádnem, keď z poschodového obloka počujem známy hlas:

— Strýčko!

Neverím vlastným ušiam. Vskutku, ona je to, Kristínka, moja vnučka. Prišla ma navštíviť, doniesla bielizeň, papier a ostatné žiadané veci.

Hovoriť nemohla od žiaľu.

Ale ani tak nedalo sa. Správca žiadal telefonicky o povolenie rozhovoru. Sudca nepovolil. Ona sa rozplakala a mne tiež tajne vypadla slza. Potešil som ju, že veď mi je tu dobre, aby len bola spokojná.

Ona odišla k advokátovi Dr. Hrubanovi do Olomouca a žiadala o intervenciu. Či pomôže, neviem.

Teším sa láske a oddanosti mojej rodiny a vôbec mojich verných. Ale tieto návštevy sa ma veľmi nemilo týkajú. Obnovujú bôľ a žiaľ. Pripomínajú stratenú slobodu. A preto lepšie a osožnejšie je im aj mne ušetriť si tohto bôľu. Teraz som len pocítil, že som pod mocou iných a že som slobody pozbavený.

To rozrušuje a rozladuje človeka.

Povedomie, že si trestancom, naplňuje ťa žiaľom. Najmä, keď ťa neťaží povedomie hriechu alebo zločinu.

Okolo seba cítim ticho, hrobové ticho. Je omnoho tichšie

ako v noci. V noci aspoň strážnik zahrkoce kľúčom, zaskrípe kľučkou, chcejúc vedieť, či je jeho rab ešte nažive, alebo či už uskočil. Kde-tu zakašle alebo zavzdychne.

Ale vo dne je ticho ako v najhlbšom hrobe.

Som síce v ohromnej budove, prichystanej pre 3000 vývrhel'ov a nešťastníkov. Ale dnes ich je alebo, povedzme, nás je len okolo 300. Veď som im vo všetkom podobný, okrem šiat. Sme trestancami, sme od spoločnosti odhodení, ňou vyvrhnutí a pod stráž platených drábov postavení.

Teraz už môžem vedieť, čo je sloboda.

Hovoriam, že je sloboda. Možno, že je lepšia a väčšia, ako bola v Ríme. Ale pomery dnešné sa zvrhly v pomery falošné, lživé, prírode sa priečiace, všetko volá o pomstu.

V Ríme — keď bol v kvete — žilo 2,000.000 obyvateľ'ov. Áno, obyvateľ'ov. Ale z týchto bolo 1,900.000 otrokov a nevoľníkov a len 100.000 osôb bolo svojprávnych a slobodných. Nebolo to lepšie ani na provinciách. Tieto čítaly hrstky rímskych občanov a veľké množstvo ľudského „dobytká“, bez práva na život, bez obrany, vysávaného rímskymi konzulmi. V sídelnom meste bol senát a inštitúcie republiky — púhe to mátohy bez všetkej skutočnosti, meno bez obsahu.

Cisár, imperátor „s plnou mocou“, prvý občan zdanlive slobodného mesta, v skutočnosti však absolútny samovládár, ktorý sa ustavične hral na schovávanku so senátom, aby obránil svoje práva pred patricijmi. Báľ sa každého, báľ sa i vlastného vojska a mámil seba i ľud.

Či je dnes inak?

Ani v dnešnej spoločnosti je nie inakšie. Bujnnejú bezuzdné rozkoše, podobné duševnému zúfaniu. Pravdu mal Plinius starší, keď povedal, že „človek nad zvieraťom jedine tým vyniká, že si sám môže vziať život“.

Kričia, že je sloboda. Oslavujú seba, svoje činy, svoj egoizmus.

Sloboda je prázdnu frázou. Slobody tyran nepozná.

Okrem dnešného rozjímania napísal som dlhý list a úpravu Kmeťkovi.

Zvečerieva sa, von je zatiahnuté, hmľa zaľahla na šedivú vežu trestnice. Chmáry poletujú. Blíži sa jeseň.

Nie div, prešlo včera Šimona a Judy, čo prikrýva hrudy.

Apeláta.

Práve vo výročitý deň Martinskej deklarácie, 30. októbra, dostal Hlinka do väzenia prípis Klubu slovenských poslancov v Prahe. Tento klub sústreďoval v sebe všetkých menovaných poslancov zo Slovenska a mal na pôde pražského parlamentu dokumentovať slovenskú politickú jednotnosť. Nebola to jednotnosť. Bola to uniformovanosť, pod ktorou srážaly sa ideové a osobné záujmy. Poslanci Slovenskej ľudovej strany boli tiež členmi tohto Klubu slovenských poslancov a museli sa podrobiť jeho disciplíne a stanovám. Stanovy tieto boli často prispôsobované želaniam vedúcich tohto Klubu a tak sa to stalo i v prípade Hlinkovom, keď si Klub zmyslel pozbaviť Hlinku mandátu pre jeho cestu do Paríža.

Hlinka odpovedá osobitným listom, adresovaným na Klub do Prahy a jeho odpis cituje doslovne v tomto svojom článku.

Na konci svojho článku, nazvaného „Apeláta“, Hlinka sa obracia na budúceho historika, ktorý má zistiť, kto mal tu pravdu, či páni z Klubu, alebo Andrej Hlinka.

História po rokoch prehovorila. Do zapomenutia padol Klub. Jeho predsedovia i členovia stali sa pred budúcnosťou neznámymi. Ostala iba politická osobnosť Andreja Hlinku, ktorej budúcnosť — nie len v tomto prípade, ale i v iných — dala za pravdu.

Mírov, dňa 30. októbra 1919.

Blíži sa koniec októbra. Ráno vietor lomcuje vetvami stromov a div nevylomí staré rámy môjho hradu. Ukázal sa prvý sneh a ten poletuje celý deň tak, že je predo mnou celá trestnica biela.

Nemilý pocit sa ma chytá. Cítim zimu v údoch, mrznú mi nohy. Stráž, zostrená, cíti niečo, iste prítomnosť nemilého jej hosťa. Chodí za mnou, číta moje kroky. Keď idem na záchod, otvára dvere, ide za mnou na chodbu. Div, že nezájde do kabíny.

Toto stopovanie zväčšuje povedomie nevole. I to muselo prísť. Voči väzňovi je dovolené všetko. Cítim, že som nevoľníkom v štáte.

O 11. predpoludním došla pošta. Sluha doniesol dve čísla „Našince“ a dva listy.

Jeden od Janka Tvrdeho zo Žiliny, ešte 18. októbra písaný, a druhý od „Slovenského klubu“.

Dostal som výrok klubu, kde ma odsudzujú na politickú smrť ako krivoprišažníka a vlastizradcu. A pripojili aj klubové stanovy.

Odložím knihu a všetko a píšem odpoveď klubu samozvancov za horúca, aby som im odpovedal podľa zásluhy. Prišli práve v dobrú chvíľu pod cepy.

Moja odpoveď znie:

P. T.

Slovenský klub

P r a h a.

Ctení páni!

Dnes poctili ste ma opätovne jedným výrokom a najnovšími stanovami klubu.

Za potrebné pokladám na jedno i na druhé svoje poznámky urobiť, keďže Vaše stanovy v paragrafe 16. hovoria, že odvolania proti Vaším štatariálnym stanovám niet.

Týmto stanovám podobného znásilnenia svedomia som ešte nevidel a o ňom nepočul. Váš paragraf 20. hovorí, že vystúpenie z klubu znamená stratu členstva v Národnom shromaždení.

Páni, či je na svete ešte Vám podobný klub?

Tolko heterogenných elementov pohromade som ešte nevidel. Medzi nami je rozdiel náhľadov, zásad i programov. A Vy ma predsa nútite do Vášho klubu vstúpiť pod pokutou straty mandátu.

Medzi nami je tak podstatný a neprekonateľný rozdiel náhľadov, že bez veľkého sebazaprenia a nemalého studu by po októbrových udalostiach medzi Vás vstúpiť nemohol. A poslancom som! Moja strana na svojom zasadnutí 20. októbra si moje stanovisko osvojila a schválila. Ešte i vtedy, keby ste ma mohli pozbaviť mandátu, k čomu však žiadneho práva nemáte, ako som to v mojom prípise zo dňa 27. októbra nad slnko jasnejšie dokázal, strana ľudová ma predsa za poslanca uznáva.

Čo si teraz počnete?

Ak máte cit pre zákon a spravodlivosť, musíte uznať, že ste sa pregalopovali, keď ste v prvom záchvate hnevu súdili. A hnev i pomsta sú zlí radcovia.

Páni, ale ja som nie spokojný s Vašimi stanovami. Ony nezodpovedajú môjmu svedomiu, povedzte, čo mám robiť, kde sa odvolať proti znásilneniu svedomia? Od Vás niet odvolania nikde. Takéhoto výroku ešte svet nevidel. Azda by som mohol oznámiť nulitu, ale komu? Predvídali ste Vy, páni, následky Vašej duševnej kazajky?

Nedivím sa, v parlamentarizme ste mladí a narobili ste chýb.

O čo Vám šlo, páni, pri týchto stanovách? Šlo Vám o politickú moc, alebo o členovské príspevky?

Ak Vám šlo o členovské poplatky, dostatočné bolo donútiť ma prijať a podporovať návrhy a výroky, protiviaci sa môjmu svedomiu. A budem sa vedieť vymknúť tejto povinnosti. Nikdy neodhlasujem zákon, protiviaci sa svedomiu, i čo budem v akomkoľvek klube.

Ak Vám šlo o členovské poplatky, dostatočné bolo povedať: každý poslanec, bez toho, žeby patril do klubu, má platiť na slovenskú kultúrnu daň 500 korún.

Páni, keďže ste už vypovedali zásadu centralizácie, podľa ktorej je Slovensko taká súčiastka republiky ako Sliezsko a Morava, prečo ste nepribrali do Slovenského klubu i českých národných socialistov a agrárov, keď Vám tí ďaleko bližšie stoja zásadne ako slovenská ľudová strana, ktorá stojí na základe autonómie Slovenska? Takto by celé Národné zhromaždenie patrilo do Slovenského klubu, a toto by lepšie zodpovedalo Vaším intenciam.

Teda Vaše stanovky pred zásadami parlamentarizmu a pred objektívne súdiacim rozumom neobstoja.

Čo sa týka výroku pozbavenia mandátu, najmä jeho odôvodnenia, na to odpovedám, že za sudcu mojich činov neuznávam nijaký klub, ale jedine moje svedomie a národ.

Hovoríte, páni, o prísaha?

Toto je akt eminentne náboženský, to je vzývanie Boha za svedka, čo sa so sľubom nijako konfundovať nesmie. Sľub, republike daný, znie, že zákony a nariadenia zachovávať budem. No, a že tie zachovávam a som vždy zachovával, toho dôkazom je môj otvorený politický a občiansky život.

Prísahu nespomínajte, to slovo nepatrí medzi Vás.

Kade som ja chodil a ako som chodil, z toho, páni, odpusťte, Vám účty skladať nebudem. K tomu je povolán súd a nijaký klub. Ja som cit občianskych ctností dokázal

životom, obeťami a žalármi a nie prázdnyimi frázami, ako mnohý Slovák, ktorý sedí v Národnom shromaždení alebo v maštnom úrade.

*Vy? Tordite, či som popisoval o čoko slovo narebnú
ji snotu. Ale ved' tej nikdy nebolo, mel a narebnú
može byto slovo o politickú štátnu jednotu, ale nie
o narebnú. Ved' tu vy novy krasny kapienato. Ved' vasi
mana ams. Alho slovo poslanec. Ved' vasi Slovensky
kasa o krasny politickych, kulturnych, socialno-
hojedatnych casimor Slovenska.*

Ved' i povestná Martinská deklarácia zo dňa 30. októbra 1918 hovorí o Slovenskej národnej rade. V deklarácii stojí toto: „Sme presvedčení, že náš snaživý a nadaný slovenský národ, ktorý vzdor neslýchanému útisku dospel na taký stupeň národnej kultúry, nebude vylúčený z požehnanania pokoja a zo spolku národov, ale že mu bude dopriate, aby sa podľa svojho rázu mohol vyvíňovať a podľa svojich síl prispel k všeobecnému pokroku človečenstva. V Turčianskom Sv. Martine, dňa 30. októbra 1918, Karol A. Medvecký v. r., zápisník, Matúš Dula v. r., predseda.“

Nuž, či sa títo páni za jeden rok svojho politického dejstvovania ozaj premenili? To nechcem a nemôžem veriť.

Ale ani to nechcem veriť, že by sa etnograficky: Pilát, Rotnágel, Záruba, Kolisek, Votruba držali za Slovákov, trebárs sú slovenskými poslancami.

*Avno sme česko-slovenská republika sme o čoko slovo
štal, tvorime čis-slovo štátnych občanov, ale pri tom
sme ostali Slováci alebo Česi ako ná p. Boh slovit.
Mna ams ani slási, ani poslanectvo nemid to kat vy.
soko čoby som bol svoj slovenský pôvod, svoj slovenský
individualitu bol sadal. Pato pouckam iným*

Že sa ja stále a húževnate pridržam svojho slovenského charakteru, tým nenaštrbujem súčinnosť s bratmi Čechmi, ani nepestujem žiadne protirepublikánske záujmy.

Čo sa týka rozličných advokátskych fráz a sofizmat o prísahе, sľube, ceste a podobných veciach, tie nepatria, páni, pred Váš súd. Tie nechajte posúdiť mojim nepred-

pojatým poslucháčom. Tým som ja verejne prízvukoval právo na autonomiu Slovenska, týchto som ja na mnohých shromaždeniach len tak vedel presvedčiť o potrebe dnešného štátneho útvaru, že som im slávnostne pod holým nebom — teda na spôsob prisahy — zabezpečoval autonomiu Slovenska, ktorá im je Pittsburghskou dohodou z 30. mája 1918. roku prisľúbená. Ja som verejne hovoril po Orave, Trenčíne, Liptove, Šariši a Abauji a všade som toto stanovisko zastával. Toto som zastával i v Paríži, nič viac a nič menej. Kto mi iné úmysly podkladá, lže a nepoctive zavádza celú verejnosť.

Že som toto svoje stanovisko v Národnom shromaždení verejne nepredniesol, toho príčinou je práve Slovenský klub, ktorý sa tak veľmi obáva o svoju dobrú povesť, ako keby som mu ju ja mojím vystupovaním mohol odobrať. Ja vystupoval som v mojom mene a zodpoviem si sám za svoje kroky.

Vy ste, páni, systematicky utláčali každý prejav ohľadom autonómie Slovenska. Rozpomeňte sa len na naše srážky v Národnom shromaždení pri reči Dr. Jána Š r á m k a. Ani jeden z českých poslancov neprotirečil jeho zásadám, jedine členovia Slovenského klubu.

Preto Vaše výroky o porušení prisahy, o sľube vernosti alebo povinnosti voči republike týmto slávnostne odmršťujem a zavrhujem.

Ja skutkom plním prisahu a povinnosti voči republike. V tejto veci Vás za sudcov vôbec neuznávam.

Ráďte tieto moje vývody odovzdať Klubu predsedov a plénu Národného shromaždenia.

Mírov, dňa 30. októbra 1919.

S úctou

Andrej H l i n k a,
poslanec, nateraz väzeň.

Takto za ustavičných bojov plynie môj život. Nepredpojatý historik nech súdi, na čej strane je pravda, či na toho, kto nasadením slobody a života bráni záujmy národa, alebo tých, ktorí bez minulosti, práce a zásluh zasadli do Národného shromaždenia.

Ja spokojne čakám tento súd, lebo viem, že jeho výrok bude oslobodzujúci.

Tma, večer, víchor a fujak.

Všetko za národ!

Reflexie o republike, jej poslaní a budúcnosti.

Po skončení oslavných dní prišli dni každodenného, všedného života. Hlinkovi ostalo niekoľko neprečítaných článkov zo slávnostných čísel novín a tie si teraz čítal. Pravda, musel sa pozastaviť nad tým umelým oduševnením a oduševňovaním sa.

Najviacej Hlinku zarazilo, keď slovenské noviny písaly, že za republiku bola obetovaná teplá krv hrdinov. Hlinka pripúšťa, že vyliala sa aj krv za utvorenie ČSR, ale nepokladá toto za jedinú príčinu vzniku republiky. Veď za ČSR nebojovalo jej dnešné obyvateľstvo. Väčšina občanov stála práve na opačnom fronte a teda proti rodiacej sa ČSR.

A ako to bolo pri väčšine Čechov, Hlinka usudzuje zo zápisiek českého vojaka, ktorý zachytil posledné dni Rakúsko-Uhorska. Zo zápisiek tohto vojaka vidno, že myslel v prvom rade na návrat domov, na civilný oblek a nie na slobodu a boj za ČSR.

Vo svetle tohto dôkazu Hlinka na pravú mieru upravuje zásluhy českej mafie a stavia sa proti tvorbeniu osloboditeľských legiend. Zisťuje, že prevrat roku 1918 zapríčinila nespokojnosť národov a vždy ho zapríčiní, kedykoľvek budú národy právom nespokojné.

Na toto nech pamätajú diplomati!

Mírov, dňa 31. októbra 1919.

Vonku je tak smutno a nudno ako o Vianociach. Ponorujem sa do myšlienok, aby som strovil to, čo som za tieto dva dni počítal.

Ludia sú v istých chvíľach optimisti a snílkovia. Všetko vidia tak ružovo a krásne, že keby z toho čo len stá čiastka bola pravdou, ľudstvo by bolo blažené.

Lenže je v tom, bohužiaľ, málo, ba najviac zhola nič pravdy. Žurnalisti sú ako motýle. Ako motýľ okráda kvetiny o najkrajší pel, nie aby z neho robil sladký med, ale aby z neho svoje vlastné krídla zdobil, tak aj žurnalisti, ministri a diplomati sebecky vysávajú zisk zo všetkého toho, čo je krásne a veľké. Klamú obecenstvo a zavádzajú dobromyseľný ľud prázdnyimi rečami.

Kto nazrie do ich duše a vnútra, vidí, že história sa každodenne opakuje, že sú títo ľudia nie hodní úcty a ná-

klonnosti, že zrada a podlosť má miesto tam, kde by sme očakávali šľachetnosť, že prospech vládne svetom a že na zemi panuje lož.

Dnes každý oslavuje republiku a jej krásy. Dnes fanfáry, zvony, výstrely, reči jedno hlásajú, že najkrajšie dielo na svete je táto republika.

„Taký deň, ako bol 28. október 1918, neopakuje sa v dejinách národov ani za storočie. Pre nás tento deň má dvojnásobný význam: nielen obnovy národnej samostatnosti, ale i spojenia dvoch vetiev národa po 1000 rokoch, násilne od seba odtrhnutých. Dnes vidíme jasne, že samostatný štát česko-slovenský bez Slovenska nebol by možný.“ („Našinec“ zo dňa 28. októbra.)

„Dnes voláme radostne a slávnostne našim ochrancom, Masarykovi a jeho statočným legionárskym súdruhom: Vid'te, že nie nadarmo bola Vaša námaha a že nebola zbytočne obetovaná teplá krv padlých hrdinov.“ („Slovenský denník“ 28. októbra.)

„Na konci prvého roku nášho štátneho života ponajprv vzdajme česť a chválu Bohu, že sme šťastlivo obstáli v strašnej svetovej víchrici a že vlasť naša stojí pevná a neporušená, pokojná, hrdá a plná nádeje na krásnu budúcnosť.“ (Dr. Vavro Š r o b á r v „Slovenskom denníku“ zo dňa 28. októbra 1919.)

Takto krásne vedia písať a hovoriť naši vodcovia.

Čože oni dajú na to, že život, dejiny a ľud ináč smýšľa? Opýtajte sa tisícov vo svojich nádejach sklamaného ľudu!

Či ozaj z teplej krvi povstala táto republika?

Ja myslím, že nie celkom. Veď príslušníci tejto republiky bojovali vo veľkej čiasťke proti nej. Rumuni, Nemci, Slováci, Maďari bojovali za tradície, v ktorých boli vychovaní. Česi vôbec nebojovali.

Ako povstala teda táto naša republika?

Dobre padne prečítať si staré reflexie a udalosti z pred roka.

— Nastal mráz, bolo 14. októbra 1918 — tak píše jeden vojak z východného frontu —, my sme sa triasli pri myšlienke na nastávajúcu jeseň a zimu. Ešte jednu jeseň, ešte jednu hroznú zimu musíme prežiť. A nikto nevie, prečo.

— Už dávno nebolo frontu proti Rusku a predsa tu bolo zadržané 30.000 mužov so stovkami úradníkov

a ustanovizní na spravovanie zaujatých močiarov a na vycieanie úbohých obcí. Bolo tu 30.000 otcov, bratov, synov a manželov. Viedli život v blate a túžbe po komande, ktoré sa nechcelo rozísť a ktoré by im udalo príčinu, prečo tu majú ostať. V kanceláriách písalo 80.000 ľudí, rúbaly sa nekonečné hory, aby sme nepomrzli, odháňaly sa kravy a zabíjaly, aby sme nehladovali.

— Ty, starý landšturmista, ty, dvadsaťročný suchotínár, a ty, bledý muž, z brušného úrazu bezvadne vyliečený, koľko rokov by ste dali, keby ste sa mohli domov navrátiť?

Nastal mráz, bolo 14. októbra 1918.

O 10. hodine dopoludnia prišla pošta. Nedošly nijaké noviny. Veliteľ zakázal ich prívoz — azda pre nepríjemné zprávy zo západu? Ach, to nás už neinteresovalo. Na pokoj sme už viac nemysleli a ostatné sa nás už nedotklo.

Medzitým o niekoľko dní sa povrávalo: bude pokoj. Pokoj... Ale na návrat do domoviny sa nedalo ani myslieť. Krajina ostane okupovaná. Celé mužstvo plakalo.

Dňa 24. októbra 1918 zastavily sa všetky dovolenky do Čiech, Moravy a Sliezska, lebo sa mužstvo do kasárne viacej nevracalo. V dennom rozkaze boly uvedené mená dezertérov a trest smrti za ich priestupok. Pošta bola zastavená. Ale bez časopisov, pošty a zpráav vedeli sme my, tridsaťtisíci, že je koniec blízky.

Tridsaťtisíc srdc bilo horúcou túžbou po domovine a civilnom obleku.

Dňa 27. októbra povolal veliteľ, jeden major generálneho štábu, dôstojníkov k sebe. „Idú chýry“ — hovoril major —, „že sa máme navrátiť do vlasti. Podľa najnovších chýrov je toto v najbližšom čase pravdepodobným. Ale my tu ostaneme, dokiaľ nedostaneme úpravy od hlavného štábu. Svojevôľnosti budú podľa štatariálneho práva trestané. Demobilizácia započala sa na východe podľa nariadenia a mne sa zdá, potrvá jeden rok.“

Nás zasa sklamala nádej.

Dňa 29. októbra bolo počuť, že veliteľ utiekol. My sme sa ponáhľali na veliteľstvo, major generálneho štábu sa stratil na automobile. Dôstojníci z veliteľstva postavili sa k službám národným výborom, napochytre utvoreným. Svolať sme shromaždenie vojska. Jeden stotník dal nám toto vysvetlenie:

— Národné výbory, utvorené z jednotlivých dôstojníkov a mužstva rozličných národností, prevezmú veliteľskú moc. Telefonické spojenie s Viedňou je roztrhnuté. My stojíme osamotení vo svete. Cisár, ako sa hovorí, zaďakoval. My môžeme ísť domov, ale nemáme vagónov a rušňov. Potrebujeme 800 vagónov, peši ísť je nemožné, lebo vyhladneme, vysmädneme a konečne zahynieme. Národné výbory spravia všetko, aby sme dostali vozne. Do tých čias, azda na štyri týždne, musíme udržať pokoj. Máme veľa zásob a nebudeme trpieť nedostatkov.

Vojsko plesalo. Všetci jedno a to isté slovo volali: pokoj, pokoj, a strhávali si hviezdičky.

Stotník povedal:

— My potrebujeme poriadok. My máme na vážnejšie veci myslieť, ako na hviezdičky. Nechajte na pokoji to „K“ na čiapkách. Nechajte ho tam, ono bude znamenať: cisárovi verným Karola, Čechom Kramára, Juho-slovanom Korošca, Maďarom Károlyiho. Smiali sme sa do plaču a rečníka sme vyzdvihli na ramená. Všetci sme sa spriatelili. Už je po vojne, nastáva nový život.

Na to prešlo šesť nezabudnuteľných dní. Zčiasťky sužovaní túžbou za vozňami úzkostlivo sme čakali zpravu, zčiasťky sme žili život skutočne rajský vo všetkej hojnosti. V blate po ulici ležaly egyptské cigarety. Bolo ich státisíce so zlatými obrubami, ktoré boly rezervované pre generálny štáb. Víno, mlieko, čokoláda, všetky možné delikatesy boly voľné. Statok sme zabíjali v celých krídľoch. Každý dostal vystrojenie také, aké si len žiadal. Na ulici ležalo 40.000 kg podošvového remeňa. Sklady, pripravené na 30-ročnú vojnu, boly základne vyprázdnené. Zúrivosť mužstva, v úplnom slova smysle dotrhaného a v pošarpaných uniformách, bez dohánu, bola bezhraničná. Dôstojníci sa báli von vyjsť.

Konečne po šiestich dňoch vozne boly posháňané. Malá hrstka dôstojníkov a mužstva viac docielila, ako všetci ministri železníc. Vozne prišly z Varšavy, Viedne, Prahy a z Lvova.

Do Prahy a Viedne vypravili sme po dva vlaky, ozdobené zástavami a podľa možnosti najkrajšie okrášlené. Zanechali sme pokladov na milióny, vystúpili sme po 40-tich mužoch do jedného vozňa. Zakrútili sme sa do svojich prikrývadiel a privolávajúc si na slávu, cestovali

šme domov. Započala sa zima a ťažká, 9 dní a 9 nocí trvajúca cesta.

Zabudli sme na všetko, šli sme pokoju, vlasti a túženej slobode v ústrety.

Takto sa skončila vojna pred rokom.

A dnes sa hovorí o Mafii, o práci, o teplej krvi. Ale toto všetko sú len epizódky toho, čo spôsobilo dnešný prevrat.

Tanky, vysilenie, zúfalstvo, nedostatok a nespokojnosť zapríčinily dnešný prevrat.

Nespokojnosť národov...

Teda, učte sa, diplomati!

Nový výsluch a zápisnica.

Andrej Hlinka podal sťažnosť proti kompetencii súdu v Olomouci. On chcel byť súdený doma na Slovensku a slovenskými súdmi.

Sťažnosti Hlinkovej vyhoveh a tak do väzenia na Mírov dostavil sa štátny zástupca Dr. Karel Skála z Bratislavy. Bol to Čech, ale Hlinka v ňom nevidel svojho nepriateľa, naopak, píše o ňom ako o „človekovi najslušnejšom“, dobre oblečenom a príjemného zovňajšku. Rád mu rozpovedal všetko, tvrdiac, že má spor skôr „so slovenskými samozvancami“, než s českým národom.

Štátny zástupca udal Hlinkovi paragrafy, stal sa skôr jeho obrancom ako žalobcom. Pomáhal mu hľadať a uviesť obľahčujúcu okolnosť, slovom, úplne si získal Hlinkovu dôveru.

A Hlinka do zápisnice udal všetko o sebe. Nepripomenuť však svoj rozhovor s Jozefom Pilsudským vo Varšave, okolnosť, ako dostal poľský pas. Toto bol pre Hlinku najnebezpečnejší bod, že sa vlastne za pomoci a v spolčení s cudzou vládou dostal na zahraničné fóra. No, ako obžalovaný, nemusel o tom hovoriť. Ináč pravdou je, že úrady toto všetko už i tak mali zistené a nebolo potrebné o tom hovoriť.

Hlinka zo svojho vypočívania mal veľmi dobrý dojem. Vycítil, že keď jeho vec dostanú do ruky spravodliví sudcovia, on nebude odsúdený ani podľa najprísnejších paragrafov.

Že ho slovenský ľud za jeho cestu do Paríža vôbec neodsúdil, o tom Andrej Hlinka nepochyboval ani na chvíľu.

Mírov, dňa 1. novembra 1919.

Deň pred sviatkom, ešte som nemal zakončenú meditáciu, tu dostaví sa mi okolo tretej hodiny popoludní návšteva. Návšteva nevídaná a mimoriadna. Pán uhladených manierov, slušne oblečený, príjemného zovňajška a za ním dáma. S nimi spolu prišiel správca trestnice a vedľa nich kontrolór.

Nič dobrého som netušil, a to plným právom. Ktože by prišiel do tohto hradu? Dobrovoľne nepríde nik. Ved' je to nie miesto rozkoše a odpočinku duševného. Hoci človek má to najlepšie pohodlie, obsluhu všemožnú, predsa je to

nie byť pre človeka na slobode vyrasteného. Cíti sa tu človek sám. A táto samota niekedy tak nemilo a trápne účinkuje na mňa.

Všade okolo teba mŕtva tíš, ako by hrobová tma — nepočuť tu ani mušku zabzučať, nečudo, veď sme v novembri a teplomer ráno o 7. hodine ukazuje 5 stupňov zimy podľa Réaumura.

A tá večná samota.

Ráno vstávaš sám. Večer si líhaš sám, ako v nejakej katakombe. V peci celý deň vyblkuje plamienok, ale izba sa nevie rozohriať nijako nad 14 stupňov. Preto stolec priložím až ku peci a nohy skoro o pec opriem, lebo skoro stále mrznem.

Čo reku táto nevídaná a nežiadaná návšteva?

Predstaví sa Dr. Karol S k á l a, štátny zástupca v Bratislave, a započne svoj úradný akt.

„Keďže ste,“ hovorí štátny zástupca, „podali sťažnosť proti kompetencii olomouckeho súdu, vašu žiadosť honorovali a budete súdený v Bratislave. Na to je potrebný nový výsluch. Obviňovaný ste na základe paragrafov 142, 171, 172 a 173 z vlastizrady.“

Paragrafy znejú takto:

Paragraf 142: Vlastizrady sa dopustí ten, kto sa spolčí s vládou cudzej moci, alebo vojde s ňou v styk priamy alebo nepriamy, aby ju prinútil k nejakému skutku proti štátu.

Paragraf 171: Kto verejne na nejakom shromaždení hovorí alebo rozširuje alebo verejne vystavuje daktoré tlačivo, písomnosť alebo vyobrazenie a bezprostredne vyzýva k zločinu.

Paragraf 172: Kto popudzuje, aby bola odopretá poslušnosť zákona, nariadeniam a uzavretiam, vydaným úradmi. Kto popudzuje daktorú triedu, národnosť alebo konfesiu proti inej k nenávisti.

Paragraf 173: Kto útočí proti ustálenej štátnej forme alebo proti zaväzujúcej moci zákona. Rovnako aj ten, kto popudzuje proti jednotlivým nariadeniam ústavy, proti štátnemu spoločenstvu medzi krajinami, ktoré tvoria náš štát.

Konečne na dôvažok i paragraf 71 o priestupkoch „Kto použije cudzieho pasu“.

Teda pekná kopa hriechov.

Človeka slabých nervov by chytila triaška. Kto ešte nestál zoči-voči s vládnym zástupcom, ten by sa triasol ako osika. No, že som už bol neraz žalovaný a prešiel som všetky stupne maďarských súdov a mám svoju minulosť, ani táto sprcha sa ma nejako tragicky nedotkla.

Usmial som sa, hoci mi je nie nijako do smiechu.

— Podržujem výpovede zo dňa 14. októbra. Viac nemám čo dodať. Konal som svoju povinnosť voči národu a vlasti. Cítim sa nevinným vo všetkom, z čoho ma obviňujete. So žiadnou vládou, ani mocou som nevošiel v styk, aby som ju prinútil k nejakému skutku proti štátu. Podal som memorandum pre mierovú konferenciu (paragraf 142). K žiadnemu zločinu som nevyzýval (paragraf 171). Žiadnu národnosť som nepopudzoval, veď som memorandum oddal v Paríži. Slováka alebo Čecha som tam vôbec nevidel, ako som mohol popudzovať k nenávisti? (paragraf 172).

Proti štátnej forme som neútočil, žiadal som efektuovanie Pittsburghskej dohody v rámci štátu (paragraf 173).

A konečne cestoval som na moje dokumenty. Mal som poslaneckú legitimáciu. Mal som cestovnú legitimáciu od politickej i vojenskej vrchnosti a mal som legitimáciu od poľského konzula na poľské územia.

Ako som cestoval v cudzine, do toho nikoho nič.

Konečne aj tam som cestoval na môj vlastný pas, hoci pod pseudonymom. V pase bola moja fotografia, moje životné dáta, moji rodičia, popis mojej osoby. Teda všetky tieto žaloby sú za vlasy pritiahnuté z maďarského zákonníka.

Štátny zástupca — ináč človek najslušnejší — prečítal mi zápisnicu Ondreja J a n č e k a, Dr. Alexandra Š t e f č e k a, a pohovoril ešte hodne o pomeroch v Ružomberku. Urobil na mňa dojem nie žalobcu, ale skorej obrancu. Za každú cenu žiadal a hľadal obľahčujúce okolnosti. Udal som mu zas môj celý curriculum vitae. Rozpovedal som mu moje zápasy a gigantický môj tridsaťročný boj za práva slovenčiny. Spomenul som mu štyriročný žalár, suspenziu, moje vyhodenie z fary, obchádzanie maďarských úradov, martinskú deklaráciu, moje reči po dedinách a mestách. Nemal som čo tajiť, veď Slovensko som ja prerobil. Do Turčianskeho Sv. Martina, po vymretí starej Kmeťovej školy, nik nechodil, okrem našej školy.

Ja som sľúbil, túžil a básnil o Slovensko - čítal slo-
de a obrátení, pretože som bol neuznaný - a dnes ja
trúfajú musím zakúsiť ukutú ruku brata Hlavina.

Čechov ako národ som si vedel čítať a veriť, ale
prešiel som na poli školstvom a náboženstvom, a mnoho
rých konverziou ma do krvi vtránilo.

Právilárska vláda nezastupuje Slovenska nemá
práva hovoriť o neme Slovenska. Ona je despotická
nerespektuje ľudské práva, zakazuje slobodu
súhlasu, časopisy, katolícke redaktorov. Ona každé
dva dni chráni slobodu, nemá ich nedostupné. Vo
časopisy sme mali všetky tri naklady. V Ružom-
berku dva katolícke spolky zakázala

volal som, kľupal som. Písal som vláde jednou
i druhou, podával som appellaty a interpellácie ne-
súhlas, nevedel som svedomie malého Prohára
prekúpiť, nepomáhala mi moje roľnícke odvahy
som sa k tomu radikálnemu kroku, pre ktorú
ma ako obvineného v noci zo sna vyťahli, a som
dovlekli v neme zákona, slobody, humanity
proti týmto pokrokovaniu

Že ja dobrých Čechov milujem, to dokazuje i to, že
v Prahe nechodím do Slovenského klubu, ale do klubu
českej ľudskej strany. Dovedol som 21. augusta 1919
štrnásť mníšok Češiek do ružomerských škôl. Dňa 3.
augusta bolo u mňa 5 českých poslancov. Čítal som české
katolícke časopisy a knihy. Dopisujem do časopisov. Rečnil
som 3. a 5. augusta verejne, rečnil som 28. júla na Vele-
hrade — nasledovne o nenávisti proti Čechom nemôže
byť ani reči.

Stýžim sa Slovákovi proti samovoľnému slovenským.
Toto rozhodnutie ohrozuje nenávisť. Plánujem Čechov, aby mali
konštitúciu z situácie, lebo máme na Slovensku súčasnú
O pomere mojím ku Prohárovi som v predchádzajúcej kápi-
mei veľmi povedal.

Ináč štátny zástupca už všetko počul.

Na výbuchy Jančekove odpovedám, že on štvál ľudí za 15 rokov, on terorizoval každého, on zavádzal slovenský ľud, ľud mu odplatil. Víchor sial, búrku žal. Jančekovci štváli ľud novinami, rečami, shromaždeniami. Ľud porozumel a videl Jančekovcov bez masky a nahých. Vrhol sa na nich. Nech sa nezahrávajú s dušou ľudu. Z Burjanovho domu vychodila nenávisť proti ľudu. Tam redigujú „Slovenské hlasy“, Hušek, Kubányi, Burjan, Sutoris. Tam poštvátňovali školy. Ľud videl v nich nepriateľa reči i viery, preto sa dal zachvátiť náruživosťou a hnevom.

Čo sa týka bájok o martýriume, slávybažnosti, namyslenosti, na to je veľmi ľahká odpoveď.

Jančekovcom a Šrobárovcom, ako i všetkým pokrokovým a luteránskym demagogom bol som tou „dušou výrečnou a prorockou“, *) dokiaľ som im gaštany z ohňa vyberal a im do jarma ľud zavádzal. Šrobár, Burjan i Janček bez Hlinku a pred Hlinkom boli v Ružomberku, ale v národe boli veľmi nepatrnými veličinami. Ľud ich dnes cení podľa zásluhy a práce, poznal ich, strhol masku a nejde za nimi.

Odtiaľ ten hnev a zúrenie.

Černošovskú povračku riadili Jančekovci vedú som ja vtedy nebýval mimo hraníc. Keď sa ľud slovenský dal strieľať v Liskovej; Černošov; pri mojej volbe to bolo to dokazuje, keď ma držia za svojho syna, a reprezentanta svojich ideí. Ľud sa nedá za svindlesov strieľať, ani za pydúpek ľudí zavraždiť, ako to v dnešný čas ukazuje. Keď sa dal ľud strieľať 1898 v Liskovej 1907 v Černove, to donesol národ obeť na seba. V časoch mnohých zastupovancov videl seba a či dobre myslel, to dokazuje jeho láska k slobode, a tej slovenskej čistej a pravej, ktorá vyrástla slovenskou slobodou, ktorú Jančekovci a ostatní chci využít a na dráhos premeniť.

*) Citát z referátu „Národných novin“ o historickom zasadnutí Slovenskej národnej rady v Turčianskom Sv. Martine 30. októbra 1918, kde Hlinku nazvali veľkňazom a tou „dušou výrečnou a prorockou“.

Som predsedom Slovenskej ľudovej strany. Toto je pre mňa ťarchou, ale ju nieš' musím, dokiaľ sa pomery nevyčistia a nevykryštalizujú. Ja chcem byť kňazom, chcem slúžiť môjmu povolaniu: oltáru.

V mojej strane je do 2000 kňazov a svetských inteligentov. A títo všetci by boli zaslepení, alebo nevzdelaní, že by nevideli moju slávybažnosť a pýchu? Za pyšným človekom by išli do času a možno ani na okamih.

Keby som bažil po sláve a úradoch, šiel by som inou cestou a nie trnistou cestou žalárov. Toto od seba odmietam.

Vypočúvanie, viac-menej priateľský rozhovor, trval celé dva a pol dňa.

Konečne i sám štátny zástupca bol presvedčený o pravde mojich tvrdení a zásad. Ľutoval, že veci tak ďaleko došli. Odsudzoval urážanie nášho náboženského citu a zazlieval, že ma v noci chytili. Na konci prejavil želanie, aby sa táto aféra čím skôr priateľsky a pokojne skončila.

Ja som ho na konci požiadal, aby posúril vec pojednávania a aby ma do záverečného pojednávania tu nechali, že by sa slovenský ľud znova nebúril.

Toto sa skončilo na Všetechsvätých o 10. hodine predpoludním.

Ja som ostal ďalej pustovníkom, on odišiel rovno do Prahy.

Dnes s modlitbou na ústach a s pokorným vzdychom za zomrelých skladám sa na odpočinok.

Na dušičky.

Kedykoľvek na Andreja Hlinku vo väzení zaľahla tiesnivá nálada, vždy sa ň nej vymaňoval vhlbovaním sa do duchovných vecí. V takú chvíľu ho nezaujímalo, čo píše noviny a ako sa svet krúti. On ostal sám medzi štyrmi múrmí so svojou bolesťou ducha a miernil si ju čítaním vecí náboženského obsahu.

Tak aj v tomto článku Hlinkov duch sa vnára do tajomstva smrti a záhrobného života. V myšlienke putuje na hroby svojich milých, pripomína si 7,000.000 obetí svetovej vojny a zisťuje, že sú na zemi žiale a bóle, ktoré vyliečiť nemožno.

Potom ide v pošmúrnom čase pod blankytné nebo talianskej a juhoslovanskej Adrie a tam sa zdržuje podrobným skúmaním zvykov a mravov veriaceho ľudu.

Poshovárajúc sa takto so svojou dušou, a vediac, že „nie všetko umiera“, Andrej Hlinka si kľaká zbožne na zem a modlí sa ruženec.

Mírov, dňa 2. novembra 1919.

Nálada je temná.

Von poletujú drobné chumáče snehu a pohrajúc sa za chvíľku, v povetrí zaniknú. Všetko je okolo mňa smutné. Ja som tiež nie v najlepšej nálade. Po mimoriadne dobre strávenej noci vstal som o 7. hodine čerstvý a veselý a jednako cítim sa zosinalým a slabým.

Dnes som mohol slúžiť len o 8. hodine, ako každý sviatok. Odslúžil som len dve sv. omše — veď je Všetkých verných dušičiek — tretiu som nevládal od slabosti a zimy.

Žalúdokový katar sa hlási so všetkými následkami.

Ťažko som sa dovliekol o 9. hodine do mojej rezidencie, tu mnou lomcovala zima a slabosť.

No, prekonal som aj to.

Celodenná strava: kúsok chleba a porcia mlieka. Obed mi nechutil. Potáčam sa po mojej izbe. Sluha Poliak sťahuje mokrou handrou prach a sberá koberce, aby ich vyklopal.

Aby som ešte väčšmi neklesol, dal som sa do písania, načítal som sa hodne. Dokončil som poviedku „Irena“ z dôb Domiciánových, načerpal som sily a ducha z hrdinstva prvých kresťanov. Poprezeral som zväčša „Našince“,

„Čecha“, „Národnú politiku“ a „Prager Tagblatt“. Dost na dnes. Niečo zaznačiť i pre budúcnosť.

Ale čo v takejto duševnej i telesnej nálade?

Je to času primerané, o Dušičkách. A to tým viac, že jednou z týchto dušičiek sa cítim aj sám. Moja izbička stále ma upamätáva na podzemný žalár a moja choroba na pominuteľnosť.

Zaletím na kresťanské hrobitovy.

Tam na zarastených hroboch kľačia veriaci, rozpomínajú sa na svojich milých. Hroby sú osvetlené tisíce svetielkami, ktoré nám privolávajú: „Ja som život, cesta a pravda“. „Kto vo mne verí, ten i keby umrel, bude žiť na veky“.

Svetlo!

Každý hovorí o svetle. A čo je to svetlo? Svetlo prišlo na svet a svet ho nepoznal. Medzi svojich prišiel a svoji ho neprijali. Ktoríkoľvek ho však prijali, dal im moc synmi Božími sa stať.

Ľudia toto večné svetlo nahrádzajú svetlami časnými, rozpaľujú tisíce sviečok nad hrobami svojich milých alebo hľadajú najrozličnejšie bengálske svetlá ako hviezdičky na jasnej oblohe. . . Ideme na hroby svojich milých, aby sme ich ozdobili vencami a kvietím, a my, veriaci kresťania, ideme k hrobom, aby sme sa spojili s našimi drahými v tichej a pobožnej modlitbe.

Každý má niekoho spomínať. Každý má za niekým trúchliť a za niekoho sa modliť. Hynieme jeden za druhým ako to zožltlé lístie, ktoré unáša vietor zpred našich nôh. Odtrhne ho násilím so stromu, pohráva sa s ním chvíľu v povetrí, ženie ho na čas, až konečne niekde v blate, v kaluži, koľaji alebo v skalnej rozpukline zanikne. Noha ľudská ho prišliapne, zhnije a zúrodní vyžitú pôdu.

Aký smutný pocit vkráda sa do duše človeka pri pohľade na hynúcu prírodu, na pohrávajúce sa snehové páperie alebo na zožltlé listie padajúce pod nohy.

Bolo si v kvete, dávalo si osviežujúcu tónu, okrášľovalo si stromy a záhony. . .

A teraz?

Smútok sa usadá v duši a srdce krváca žiaľom, lebo hynieš na veky.

A na svete je tak mnoho žiaľu a bôľu. Pre mnohý žiaľ nieto na tomto svete útechy a úľavy. Ľudia sami si strpču-

jú život navzájom, namiesto toho, aby si ho hľadeli spríjemniť. Strpčujú si život neláskou, nesnášanlivosťou, závisťou a malichernými svármi, miesto toho, aby si život osladzovali a žili spolu v bratskej láske a shode.

Chýba im svetlo viery.

Pred rokom sa začalo vyjasňovať. Štyriročná svetová vojna zhášala sa ako ničiaci požiar. V nej padlo množstvo obetí a nesčíselné majetky. Sľubovali sme si, že to bude o rok lepšie a veselšie.

A dnes ako je to?

Ťažké tisíce sirôt, matiek a vdov oplakáva svojich stratených. Dnes sedia ako dcéry siónske, povesia svoje harfy pri vodách babylonských a usedave plačú nad krvou porosenými hrobami padlých vojakov. Ved' majú za čím. Vyše 7,000.000 padlých mladých životov odpočívajú v čiernej zemi, pod zapadlým rovom.

Málo radostí na svete a šťastia tak zriedka. Každý nesie svoj kríž. Kiež by ho niesol zmužile a trpezlivo! A keď padáme pod ním, vzmužme sa a opätovne poďme hore. Dnešný deň nás napomína k vytrvalej a trpezlivej práci. Non totius moriar.

Ja, na ktorého vyliala zloba kalich svojho horkého blenu, len v duchu zaletúvam na hroby našich milých, aby som ich navštívil, ale zároveň sa im vyžaloval.

A nenachádzam vhodnejších slov od slov nášho nesmrteľného básnika, Hviezdoslava:

*Tíš okolo mňa, mŕtva, hrobová tma, holubio
svätých zamklo hrkútanie.*

*Zvuky varhanov skrahlly na ciagle, ramená
sviečnov svetiel nepodnesú,*

*len večná cesta kríža uníká v temnú diaľ,
Golgoty obraz vypína sa k nebu.*

Dar muky kalicha.

*Mňa pokoril si, Bože — k samej prašnej, chladnej zemi,
si povalil mňa v hneve, z jasnej výšín koľaje
vyronil beh môj krepký, zlomiv obe perute mi,
a vo priepať ma zrazil, kde ni slznej krupaje
niet zármutku viac, k teche ľahostajný, tupý sedá
na pustom, tvrdom dne stín nemý, kameň v potoku
bez všimania, čo vedľa šplachce vlna času bleďá,*

*len na prstoch ohryza suchých rovno otroku,
čo klesnúť vysilený, slúžiť, plúžiť, ďalej nezná.
Mám sobrať ututlaný dychot v kvilby výrazu,
i z hlbín vzlyknúť: Pane, Pane, čo Ti z toho väzňa?
Čo z prikovanca trebárs na večný stlp Kavkazu?*

— — — — —
*Pokoril si ma, Bože! Lepšie, rozšliap hneď i červa!
Ale nie! duša povznes sa!
Ty si Pánom života i smrti, Ty si dal i mohol vziať.
Kto by sa protivil?*

Ináč kult mŕtvych je kultom medzinárodným. S ním sa stretneme všade. V končinách polárnych i na rovníku sa stretneme s temnými mysticky naladenými motívami posmrtnej filozofie. Táto preniká celé ľudstvo, len kde-tu je lokálne prifarbená a prispôsobená fantázii a stupňu vzdelanosti. Tu sa prejavuje primitívnejšie, tam zase s vyššieho hľadiska. Ale základné motívy sú všade rovnaké. Viera v nesmrteľnosť a nepominuteľnosť duše.

Jej prvky a temné kontúry má chladne zostavená balada Nórska celkom tak ako juhoslovanská romanca mäkkého zostavenia. Veď je ona nič iného, ako predstava posmrtného života a z nej vyplývajúca nádej sídenia sa. Z nej vyviera všetok ten kult a rozpomienka na drahých mŕtvych, všetky tie nádeje ako i poverky, k nim sa viažúce, všetka tá trúchlivá a melancholická poézia Dušičiek.

Neobyčajne vyvinutý je tento kult na juhoslovanských a talianskych brehoch Adrie. Tu sa svätá pamiatka dušičiek nevýslovne pietným spôsobom, a to za úplné tri dni, počnúc od vigílie Všetichsvätých až do rána po Dušičkách. V Terste slávia deň Dušičiek len 3. novembra, lebo 2. novembra slávia deň a pamiatku sv. Justa, patróna svojho mesta. V deň Dušičiek oblieka sa Terst i Gorica v mystickú a melancholickú náladu, ktorá tu zaujíma mysle všetkých.

Tento posvätný deň zapalaťuje stará chorvátska matička svoju olejovú lampu pred obrazom starej Madony. A toto svetielko trblieta tu dva dni a dve noci, aby miernilo bolesť úbohým dušičkám v očistci. Celé prímorie a celý slovanský juh je plný týchto olejových lúčok pred obrazom Matičky Božej. Táto lampa je talianskou zvláštnosťou a ona hrá neraz vynikajúcu úlohu v legendách a povestiach.

Na Adrii sa tento kult ešte ináč javí: stará chorvátska maticka na tento posvätný večer naplní všetky nádoby a džbány vodou, koľkokoľvek ich len doma má, čo súvisí s tou vierou, že dušičky v očistci sú trápené nevypovedateľným smädom a rady by svoj smäd aspoň raz do roka uhasiť, keď sú v túto noc na pochode svetom.

Boly za dávnych čias i pohrebné hostiny, na ktoré sa podávaly malé, bôbom podobné, biele, ružové alebo nahnedavé cukrovinky, pečené z múky, cukru a bielka pod menom „fare dei morti“. Pečený býval i takzvaný chlieb mŕtvych.

V tento deň sa večer dva razy vyzváňa. Raz na Anjel Pána a druhý raz na pobožnosť za mŕtvych. Sem putujú celé obce. Kto však musí doma ostať, ten sa pomodlí v kútku pred Madonou a olejovou lampou svoj ruženec — rosario dei morti — a rozpomína sa na svojich mŕtvych. Tento deň sa obdarúvajú rodiny zvláštnym pečivom tzv. chlebičkom dušičkovým, ktorý sa užíva po zvláštnej modlitbe ako obeta za zomrelých. Toto upomína na staré pohanské a antické zádušné hostiny.

Keď sa zotmilo a ľudia vychádzajú z pobožnosti, idú k zvonici, pomyslia si na tých alebo oných drahých mŕtvych, potiahnú povraz dva alebo tri razy. Toto zazvonenie má u nich väčšiu platnosť, ako tá najvzácnejšia modlitba. Tesklivé a smutné hlasy umieráčka sa nesú mnoho ráz až do rána ako prazvláštny rozhovor živých s mŕtvymi. A nie jeden z týchto zvoniacich videl „na vlastné oči“ v rubáši alebo plachte zahalené zástupy dušičiek, ktoré podľa viery tamojších krajov prechádzajú v polnočných hodinách tichými nivami svojho rodného kraja.

Tento večer umíkla všetka radosť a veselosť. Všetok rozhovor venovaný je dušičkám. V malých domčekoch, ako aj v palácoch, vyprávajú staré matky svojim vnukom o skutkoch nebohých predkov. Na stá a stá podivných a najrozmanitejších povestí, mnoho ráz hlboko filozofických koluje v týchto krajoch a všetky hovoria o pomere živých k mŕtvym. V týchto chvíľach načúvajú duše zomrelých rečiam domácich a rodiny a sú tam tak dlho prítomné, dokiaľ na rodinnom krbe nevyhasne posledný uhlíček a dokiaľ popol na ohnisku nevyhasne.

Toto sú tie pravé večerné a polnočné hodiny tajomných rozhovorov, chvíle meditácií a úvah o posledných veciach

človeka, o veľkej a večnej otázke cieľa, narodenia a umierania človeka. Tu sa hovorí o smrti, o večných hodinách zamurovaných do stien, ktoré svojím tiktakovaním upomínajú človeka na jeho posledné chvíle.

Kto počuje v ten čas zakukikať kuvika, zakrákať havrana, alebo ak mu netopier zatrepoce nad hlavou, to je veľmi zlý znak. To je vták smrti, ktorý poletuje povetím a volá do večnosti. . .

Táto viera bola aj u Indov.

Za nedobré návesťie pokladá sa aj to, keď niekto počuje v neskorých nočných hodinách psa zavýjať, mladého kohúta kikirikať alebo hrkútať oneskorených nočných vtákov. V severnom Taliansku a Tirolsku toto menujú „volaním vtáka“ a pokladajú to za zlý znak. Toto isté upomína na „vtáka osudu“, o ktorom hovoria staré povesti a báje. Kto toto kvílenie začuje, ochorie do roka a u koho sa toto kvílenie zastaví, umrie do roka a do dňa. Podľa povery toho ľudu nie je dobre v tú noc postávať na cestách alebo uliciach, lebo tiene zomrelých poletujú v povetrí a lákajú najmilších domácich za sebou.

Chorvátsky jednoduchý ľud verí ešte viac. On verí, že niekoľkohodinové nočné zvonenie prebúdzá mŕtvych z hrobov a volá ich k chvíľkovému životu. O polnoci ako na povel zhasnú všetky svetlá na hroboch a pomedzi hroby sa rozbehnú biele postavy. Za chvíľu popreletujú domy, letia krajom, navštívia svojich domácich, polaskajú sa s nimi a odletia zas ta, do podsvetia.

Nebadano vojdú do svojich hrobov. V tejto chvíli sa zase rozožnú svetielka na hroboch a duša viac nemá práva na svet do roka vystúpiť. Ale toto držia za zlé znamenie, lebo sa zomrelý na svojej ceste stretol so svojim príbuzným a tento ho pridržal doma. Tohto si on isté do roka privedie do hrobu. Aby sa toto nestalo, starajú sa obyvatelia prímorskí, aby svetlá na hroboch vytrvaly až do rána.

Toto je poézia dňa, toto je mystérium smrti a života.

My, kresťania, hľadáme na dnešný deň s vyššieho hľadiska. Nám hovorí sv. Pavel: „Bratia, tajomstvo vám poviem: Všetci síce umrieme, ale sa všetci nepremeníme . . . Smrť, kde je víťazstvo tvoje? Smrť, kde je osteň tvoj?“

A Spasiteľ hovorí: „Všetko, čo mi dáva Otec, príde ku mne a toho, ktorý príde ku mne, nevyhodím, lebo som sostúpil s neba nie aby činil vôľu svoju, ale vôľu toho,

ktorý ma poslal. Ale vôľa toho, ktorý ma poslal, je tá, aby som z toho, čo mi on dal, nestratil ničoho, ale aby som ho vzkriesil v posledný deň.“

Zvečerieva sa a deň sa nachyľuje ku sklonku. Cíferník na veži ukazuje štvrt' na päť. Litery poskakujú v očiach a menia sa. Deň Dušičiek pominul. Priniesol som ráno vo svätyni za mojich milých „fave dei mortí“, hostinu mŕtvych. Keďže nemôžeš na hroby so sviečkou, ani potiahnuť umieráčkom a sjednotiť sa s nimi, aby si im povedal, čo ťa bolí, nemôžeš „na vlastné oči“ vidieť o polnoci duše tvo-
jich drahých: kľakni pod obraz Madony, zapáľ olejovú lampu a odriekaj „rosario dei mortí“.

A ony a ty spočiniete v pokoji.

Čo nám pomôže?

Posledná táto písomná pamiatka Hlinkova z Mírova má názov: „Čo nám pomôže?“ Do podtitulku Hlinka vložil, že tu ide o politicko-sociálnu úvahu.

A je to vlastne vyslovenie základných myšlienok pre ochranu národa a jeho budúcnosti. Svet totiž po svetovej vojne dostal sa do veľmi ťažkej mravnej krízy. Niečo sa v ľuďoch zlomilo. Pod údermi vojny ostali tvrdí a nechápaví. Nechceli a nevedeli plniť zákony, ktoré hlásal Kristus o láske k spolubližnému a o pokore. Vzmáhala sa možnosť ľahkého zbohatnutia pomocou politických strán a legitimácií.

Hlinka to všetko videl cez mreže mírovského väzenia a zistil, že ľudstvu nepomôže nič iné, len návrat ku Kristovi a k jeho učeniu. Ale súčasne s tým treba vysúkať rukávy a dať sa do roboty, rozoznávajúc priateľa od nepriateľa. Katolíci, ktorí sa unášali velebnosťou utrpenia prvých kresťanov v Ríme a sami nič nechceli trpieť, nič pracovať a bojovať, stanú sa otrokmi tohto sveta a hračkou v rukách zlých.

Hlinka volá kňazov a učiteľov pod zdstavu Slovenskej ľudovej strany, vediac dobre, že keď pomocou tej strany zachráni slovenské duše, súčasne zachránil aj celý organizmus národa.

Posledný svoj článok z Mírova zakončil teda bojovnou výzvou k svojim prívržencom, ku kňazom a svetskej inteligencii: Neleňošte, nevzdychajte, ale dajte sa do práce a boja za duchovné hodnoty národa, kým je ešte nie neskoro!

Mírov, dňa 5. novembra 1919.

Včera doniesly anglické noviny článok o Česko-slovenskej republike. „Svetlý bod“, takto nazvaly našu republiku a v istom smysle mali pravdu. Robotníckych štrajkov bolo u nás menej ako v zahraničí. Ľud pracoval, lebo náš slovenský ľud má ešte niečo z tej holubičej povahy.

Ale ešte neuschla farba článku, možno, že dobre zaplatteného, ešte neodznelo posolstvo prezidenta republiky vo výročitú slávnosť jubilea povedané, vďaka mu ešte len zaniest' majú predsedovia strán — a už sa javí nie „svetlý“, ale veľmi čierny bod na oblohe republiky.

Úradník, blízky ministrovi, bývalý profesor, šéf oddelenia ministerstva financií J i r á k, potom správca Agrárnej banky T ů m a a Dr. F r a n k chceli ministra Dr. B e n e š a miliónmi podplatiť, aby 200.000 tún cukru predal ich banke. A znova objavujú novšiu škvrnu na slnku nášho verejného života, píšú o nesprávnom manipulovaní s uhlím.

Toľkoto vyšlo na svetlo a čo ešte vyjde alebo má vyjsť?

Verejnoscť je plná vredov a rakoviny. Choroba ľahkého a rýchleho zbohatnutia sa veľmi rozšírila. Pochop mravnosti zatemnel a padol. Stretávame sa so zjavmi, ktoré nás musia desiť. Hrabivosť a ziskuchtivosť nie žeby kle-sala, ale sa rozrastá v obrovských rozmeroch. Ide všetko o prekot do záhuby. Svetlo vydáva sa za tmú. Lož za pravdu a pravda za lož.

Taký hlboký úpadok verejnej mravnosti, ako sa javí v dnešných časoch, také rozkošníctvo, tancuchtivosť, pohlavné choroby, nám pripomínajú časy a pomery v Sodome. Prejavuje sa taká lakomosť a taký užernický duch, že to kričí do neba o pomstu.

Príde, ale odkiaľ príde ozdravenie a pomoc?

Poskytne nám pomoc osveta alebo vychvaľovaná demokracia?

Toto nám otvára brány, ukazuje smery egoizmu a individualizmu, ale choroby nezahojí. Tu sa nám treba inde o liek obrátiť.

Tu je len jeden „faro“, jeden maják, jeden medzník, a to je viera. K nej sa musíme obrátiť. Musíme ísť nazpät ku križu a kresťanstvu.

A vskutku, tak sa zdá, ako by všetky hodiny bily a všetky zvony vyzváňaly. Ručičky na ciferníku ukazujú dvanástu. Moderný svetový názor so svojim učením o slobodnom smýšľaní učinil každého slabocha zakladateľom náboženstva, a každého neverca svojim vlastným zákonodarcom. Lenže týmto otriasol v základoch každou autoritou.

Nenávisť náboženská v mene vedy a osvety rozožala svoje olejové lampy a rozlieva zášť na všetko, čo je nám svätým. Ona svojim protiklerikálnym štváním rozpálila všetky vášne, takže sme vskutku prišli k Pliniusovej zásade, že medzi človekom a zvieraťom niet iného rozdielu, ako ten, že si zviera život vziať nemôže.

Slon na všetkých stranách, bomba sa rozletí dnu
vo dverách chrámov, a na hlavách svätých, na posth
loch svätých, rajtra' na bránach ľováni. Človek atel
sa kultúrnou beťou, ktorú dnu používajú rovnako
za dvermi a záležanym umením navíck pohraj-
ných a vojenských štítov. Dvere sú otvorené,
nám katolíkom treba zostúpiť do akej tak
ako prvým kresťanom k neveriacim a rozkladnému
boju. Búdo pýdame ako obeto, alebo ako miláč.

Teda hore sa, katolíci! Dnes nám netreba natoľko prin-
cípu národnostného alebo hospodárskeho, ako práve nábo-
ženského. Nám v týchto ťažkých časoch potrebné je na-
dchnutie a horlivosť prvých kresťanov, ktorí v strede po-
hanského sveta, žijúceho vo všemožnej nádhere a pohodlí,
zachovávali lásku a oheň k učeniu Kristovmu. Vtedy, keď
sa mesto Rím honosilo až rozprávkovou krásou svojich
Cézarov, vtedy, keď rímsky ľud leňošil, na útraty štátu
žil a bavil sa, kresťanský ľud upel v biede a v prenasle-
dovaní, podstupoval mučenícku smrť. Vtedy, keď pohan-
ský ľud dvíhal ruky k Cézarovi a volal: „Daj nám chleba
a zábavy“, vtedy kresťania, zápasiac so šelmami v cirkuse,
volali: „Pán Ježiš, daj nám sily, aby sme v láske k Tebe
vytrvali!“

Ono musíme mať na dŕžave najprv pre život dľa zá-
sad křtianskej, a len potom pro národný a hospodársky,
Potrebujeme chlieb, elektriku, vzduchoplošbu a iné, ale
potrebujeme tisíckrát väčšmi. náboženstvo, spravodl-
nosti, lásky a ussonarti, ktoré sú základem blaha
a štastia národov. Musíme sa dat do pravej doba
lečim prestala. My musíme čit. a kapitalu na-
vič oboj prvých kresťanov, so slávny námlavti.
Katakombas a mučedelníkov my sami sa musíme
dat do práce, lebo ináč zabijeme.

Nájdu sa medzi našimi prívržencami, ktorí hovoria:
„ešte nie — jednotu národa netrhajme, podme pospolu“.

Čože týmto odpovedať?

Pozrite na Francúzsko, Taliansko, Česko. Tam tiež

mysleli: „ešte nie“. Mysleli, že hodiny mladej generácie idú hodne napred, a že si ešte budú môcť deň, týždeň alebo rôčik odpočinúť. Do tých čias nepriateľ sa zorganizoval, potratili katolíci mnoho významných pozícií, zahynulo im milión prívržencov. A dnes z toho „ešte nie“ ozýva sa „už je neskoro“.

Nie, ani „ešte nie“, ale ani „už je neskoro“ nesmie byť našou zásadou. Do práce sa, a to hneď. Nepočúvajte na krásne frázy bratstva, slobody. „Práv budete mať toľko, koľko si ich sami budete vedieť obrániť“ — ako to veľmi významne podotkol prezident republiky T. G. Masaryk.

Budičky zvonja, nepriateľ nespí. Oháňa sa, ohovára a uráža kňazstvo, zakladá roľnícku stranu, organizuje Sokola, rozširuje socializmus. Všetko príznaky búrky.

A my čo? Váhame a čakáme.

Najväčším nepriateľom cirkvi v Čechách je pokrokový učiteľ. Len pred 30 rokmi tomu nebolo tak. Ešte roku 1887 učiteľský časopis „Učiteľské listy“ sa bránilo proti upodozrievaniu, že škola účinkuje len národne a nie aj nábožensky.

Časopis písal takto:

„Kto sa po kňazstve pričíňuje najviac, aby čistotu viery v srdci ľudu zachoval, kto napomína ku ctnostiam, ktoré predpisuje náuka kresťanská, alebo kto vychováva náš národ národne i mravne? Tým faktorom je naše národné učiteľstvo. Preto veľmi nevhodne si počínajú tí, ktorí karhajú učiteľstvo, že vyučuje národne a na vieru národa zabúda. Keď hovorí niekto z nás učiteľov o výchove národnej, hovorí nezbytné aj o výchove náboženskej, a to opäť o výchove kresťanskej, lebo náš milý národ je dosiaľ, a Boh dá, bude až do svojho posledného dychu, verný krížu spásy a nemožno oddeľovať výchovu národnú od výchovy kresťanskej. Kto by tak robil, bol by buď zlomyseľníkom alebo by rozsieval semeno pekelného rozvratu, lebo národy hynú, keď sa u nich javí úpadok vo viere.“

To bolo pred tridsať rokmi, a dnes aký obrat!

Dnes najväčšmi zúri učiteľ-pokrokár v škole, v spolku, na shromaždení. Či povieme „ešte nie“, keď prečítame Habrmanove nariadenia, keď sa dozvedáme o odpadlícťve ministra pravosúdia Dr. Veselého, keď čujeme požiadavky o odluke cirkvi od štátu?

Ešte nie.

Nemecký spisovateľ Sebastian Brunner napísal:

„Cirkev je na ceste k obrodeniu, k veľkému a víťaznému rozmachu. Ale cesta táto je príkra a obťažná. Nevieme ani, aká je ďaleká a či nám konečne z egyptských hrncov mäsa neostanú len črepy.“

Teda tie ohľady na hrnce s tým masným mäsom ne-
jedného zdržujú od práce.

Chceli si myslieť a veriť, že jeho učiteľstvo „a jeho
ľuďmi akési príklady jeho masným hrncem, jeho robiti-
mami alebo osobným saizmom Na bok v Tauter miestsu.
Budeme li sa obľadati pod všetkými, a budeme li sa oba-
vat, či nás pre naše katolícke presvedčenie budú po-
nasledovať vtedy ani myslieť ani milovať, nebudeme
môcť: Prič v Čiánu. Nová doba vymáda nové
smery. A nové idy a myšlienky sa berú obeti a krvou. Nik-
dy neobideli obetivými sa bolševici, anarchisti socialisti
obetovať sa musíme aj my. Prodiel je ten, čo tyranu a
anarchistu prelívajú. Čudni kto pôvodcovia naučie
naučujú prearátov na cele s Kristom obetivú saogu
vlastnú slobodu a krv. Tauter je etoba a etat, u nás
lácha

Tedy a lácha ku Kristovi a národu dajme sa do práce
všetodok dávni od obetivých stáde. Dnes je doba prelío-
vána. Katolici ukazuju biskup a v dialku vo blyt.
Cirkvni poucy u nás ukazuju sa potapu stavajhu pri-
stavy, budime vankly klocme kradly, aby nás budú ne-
prpravnych nauila. Kriazi, učitelu kote sa k veriam,
pod očou ľudov, strany vidiame